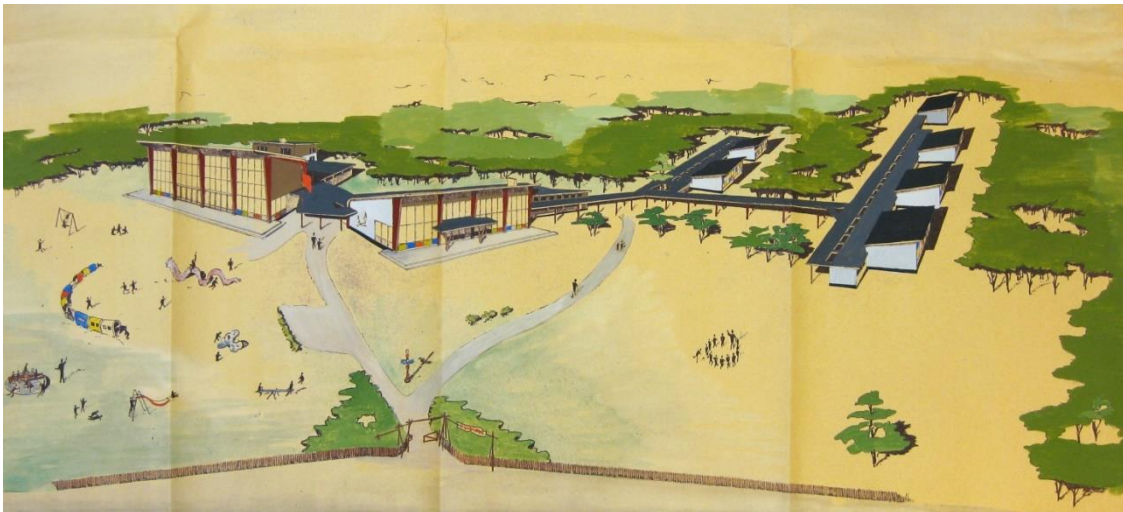

JAN VAN MEERBEECK

EEN STUDIE NAAR HET OEUVRE VAN EEN
MECHELSE ARCHITECT IN DE JAREN 1950 EN -60

Eveline De Wilde

00803083

Promotor: Prof. Dr. Linda Van Santvoort

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad *Master in de Kunstwetenschappen*

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

Academiejaar 2016 – 2017

Verklaring i.v.m. auteursrecht

De auteur en de promotor(en) geven de toelating deze studie als geheel voor consultatie beschikbaar te stellen voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van gegevens uit deze studie.

Het auteursrecht betreffende de gegevens vermeld in deze studie berust bij de promotor(en). Het auteursrecht beperkt zich tot de wijze waarop de auteur de problematiek van het onderwerp heeft benaderd en neergeschreven. De auteur respecteert daarbij het oorspronkelijke auteursrecht van de individueel geciteerde studies en eventueel bijhorende documentatie, zoals tabellen en figuren.

Afbeelding titelblad: Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor Home 'Jozef (Jef) Verbert' voor De Toekomst*, ca. 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Voorwoord

Allereerst gaat mijn dank ten zeerste uit naar professor dr. Linda Van Santvoort, promotor van deze masterscriptie, voor de niet-aflatende hulp en aanwijzingen. Tevens wens ik alle medewerkers van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen hartelijk te bedanken voor hun betrokkenheid en uitgebreide assistentie bij het onderzoek naar Jan Van Meerbeecks archief, in het bijzonder Dirk Laureys en Erik Wils.

Ook de medewerkers van het Stadsarchief van Mechelen - in het bijzonder Eric Verbist, de medewerkers van de Dienst Burgerzaken en de Dienst Bevolking van Stad Mechelen, en eveneens het Gemeentearchief van Vlissingen ben ik bijzonder dankbaar voor hun hulpvaardigheid.

Ten slotte gaat mijn dank gaat uit naar Leonie Maerevoet voor het delen van bronnen uit haar thesisonderzoek en eigen veldwerk.

INHOUDSOPGAVE

Verklaring i.v.m. auteursrecht	2
Voorwoord	4
INLEIDING	10
<hr/>	
A. Onderwerp en motivatie	10
B. Status Questionis	10
C. Onderzoeksvraag en deelvragen	13
D. Afbakening van het onderzoek en methodologie	13
D.1 Afbakening	13
D.2 Methodologie	14
D.2.1 Archiefonderzoek	14
D.2.2 Literatuur	15
D.2.3 Veldonderzoek	16
H1: EEN EERSTE KENNISMAKING MET JAN VAN MEERBEECK	18
<hr/>	
1.1 Biografie	18
1.2 Het Oeuvre	19
1.3 Een socialist	20
H2: BOUWEN VOOR SOCIALE HUISVESTING	22
<hr/>	
2.1 Sociale Huisvesting in Mechelen in de jaren 1950	22
2.1.1 Het probleem van de krotwoning	24
2.1.2 Woningen te Battel	25
2.2 Het Oud-Oefenplein	27
2.2.1 Inhuldiging van de wijk	31
2.2.2 Het Oud-Oefenplein in de contemporaine pers	33
2.3 Richting de jaren 1960 – voortzetting van het huisvestingsbeleid	35
2.3.1 Vuurkruisenplein – Eikestraat	35

H3: BOUWEN VOOR INDUSTRIE EN WELVAART	40
3.1 De Mechelse industrie in de jaren 1950	40
3.2 McCulloch Corporation en de Amerikaanse Droom van een grootstad	41
3.3 Station van Mechelen (1959)	43
3.3.1 Keramieken ode aan de spoorwegen	46
3.3.2 Geprezen in de pers, bekritiseerd door de architect	48
H4: BOUWEN VOOR DE JEUGD EN EDUCATIE	52
4.1 Vakantiehomes voor de socialistische jeugd	52
4.1.1 Rijmenam (1956)	53
4.1.2 Barvaux-sur-Ourthe (1957)	56
4.2 Nieuw conservatorium van Mechelen	58
H5: JAN VAN MEERBEECK'S PRIVATE WONINGEN	64
5.1 Private woningbouw in Mechelen en omstreken in de jaren 1950 en -60	64
5.2 Private woningen door Jan Van Meerbeeck (na 1960)	65
H6: BOUWEN IN HET VOETLICHT VAN EXPO 58	70
6.1 Expo 58	70
6.2 De expositie 'Mechelen Bouwt'	71
6.3 Jan Van Meerbeeck's architectuur omstreeks de wereldtentoonstelling	72
6.3.1 Expostijl in Jan Van Meerbeeck's oeuvre	73
H7: HET HEDEN EN DE TOEKOMST VAN JAN VAN MEERBEECK'S BOUWWERKEN	76
7.1 Battel	76
7.2 Oud-Oefenplein	76
7.3 Vuurkruisenplein	77
7.4 Mc Culloch fabriek	78
7.5 Station Van Mechelen	78
7.6 Kindervakantiehomes Rijmenam en Barvaux	79
7.7 Conservatorium	80
7.8 Private woningen	81

H8 BESLUIT **84**

Bronnenlijst **90**

Afbeeldingen **100**

Bijlagen **136**

INLEIDING

A. Onderwerp en motivatie

Deze masterthesis betreft de resultaten van het onderzoek naar de Mechelse architect Jan Van Meerbeeck (Vlissingen, 4 juni 1916 – Mechelen, 1987), wiens archief wordt bewaard in het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen (APA). Het archief geeft een beeld van de activiteiten van deze architect, in de periode van ronduit vlak na de Tweede Wereldoorlog tot het midden van de jaren 1980, en strekt zich dus uit over een periode van ca. 35 jaar. Het onderwerpsvoorstel werd gedaan door professor dr. Linda Van Santvoort, tevens promotor van deze thesis, en het volgt daarnaast de uitnodiging op van Leonie Maerevoet uit het besluit van haar masterthesis *Sociale Huisvesting Anders Bekeken – Monumentale Kunst in Sociale Huisvesting 1945-1985* (2015) tot het nader onderzoeken van deze architect.¹ Zoals onder meer blijkt uit het feit dat de literatuur die in deze thesis gehanteerd werd nog relatief jong is, was er de laatste 15 jaar een groeiende aandacht voor de architectuur van de jaren 1950, maar er is nog veel onontgonnen terrein. Het oeuvre van de architect Jan Van Meerbeeck is daar een voorbeeld van.

Het onderzoek had als hoofddoel een licht te werpen op het werk van een weinig bestudeerde architect die zijn carrière startte gelijktijdig met de wederopbouw van Mechelen na de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoek bouwde niet verder op een voorgaande bachelorproef, en de thesis omvat dus een hoop nieuwe informatie. Gezien de enorme omvang van zijn archief, bestaande uit maar liefst 1166 dossiers, werd gezocht naar een passende invalshoek om een selectie te kunnen maken uit het rijke oeuvre. Het volledige oeuvre in beeld brengen zou immers binnen het kader van een thesisonderzoek tot weinig diepgang hebben geleid. Dus werd er besloten de monografische studie in tijd en ruimte af te bakenen, om zo tot een coherent verhaal te kunnen komen, waarbij zowel de historische context als architecturale details in beschouwing konden worden genomen. Allereerst werd er dus onderzocht wat er reeds over deze architect geweten was.

B. Status Questionis

Wanneer men de naam Jan Van Meerbeeck ingeeft in de zoekmachine van de online Inventaris Onroerend Erfgoed geeft dat 8 resultaten waarvan er 5 projecten van sociale woningbouw betreffen, waarbij Van Meerbeeck samenwerkte met andere architecten.² Tevens getuigt de website van enkele vermoedelijke restauratiewerken aan het refugiehuis

---

¹ Leonie Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken. Monumentale Kunst in Sociale Huisvesting 1945 - 1985" (Master Thesis, Universiteit Gent, 2015), 113.

² "Jan Van Meerbeeck," laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/5386>.

van de abdij van Tongerlo en de infirmerie van het begijnhof in Lier,³ en vermeldt het een samenwerking met Renaat Braem uit 1979, voor het Rijksadministratief Centrum in Boom.⁴ Meer dan een naamsvermelding krijgt Jan Van Meerbeeck helaas nog niet bij deze 8 bouwwerken, en uit de verzameling spreekt dan ook duidelijk dat een grondige kennis over het oeuvre van deze architect nog ontbreekt. Ook in *Repertorium van de Architectuur in België: van 1830 tot Heden* (2003) komt de architect niet voor.

De naam Jan Van Meerbeeck werd reeds in verschillende literatuur vernoemd, toch ontbrak het telkens aan een kennismaking met deze architect van meer diepgang. Adelina Fahnenstich behandelde in haar thesis *Stationsarchitectuur in Snelreinvlaart – De Stationsarchitectuur van Mechelen* (2010) het treinstation dat Jan Van Meerbeeck in de jaren 1950 ontwierp maar een diepgaand onderzoek naar de architect had er geen plaats. Leonie Maerevoet raadpleegde het archief van Jan Van Meerbeeck in het kader van haar thesis rond de integratie van beeldende kunst in sociale woningbouw na de Tweede Wereldoorlog. Uit haar onderzoek kwamen ten minste twee samenwerkingen tussen Jan Van Meerbeeck en beeldende kunstenaars aan het licht, namelijk met Lode Eyckermans (1919-1998)⁵ en Robert (Berten) Coolens (1926-1996).⁶ Ze beschreef onder andere in §III.4.2 van haar thesis de kunstwerken, zijnde losstaande of geïntegreerde beeldhouwwerken, gevelstenen of mozaïeken die de twee kunstenaars vervaardigden voor sociale huisvestingsprojecten ontworpen door Jan Van Meerbeeck, voornamelijk in de periode tussen 1950 en midden jaren 1960.⁷ Tot slot van de paragraaf wees ze op de diversiteit van Jan Van Meerbeecks oeuvre,⁸ wat logischerwijs interesse wekte maar ook direct als waarschuwing kon gelden voor de onderzoeker om niet in een willekeurige bespreking van gebrekkige samenhang terecht te komen. Het was van groot belang om een aantal grenzen aan het onderzoek te stellen inzake periode en aandachtspunten. Gelukkig bood Leonie Maerevoet zelf al een eerste aanzet tot de afbakening van een tijds kader, door Jan Van Meerbeeck te verbinden aan de grote bouwactiviteit die in de jaren 1950 en 1960 werd aangewakkerd door initiatieven van sociale huisvesting.

Aan de hand van een flinke greep uit de collectie van het APA bood het rijkelijk geïllustreerde boek *Bouwen In Beeld* (2004), met bijdragen van verschillende auteurs, een breed inzicht op de bouwactiviteit in de Provincie Antwerpen, met name gedurende de twintigste eeuw. Deze publicatie was daarmee een mooi startpunt om een beeld te kunnen vormen van het architecturale veld waarbinnen het oeuvre van Jan Van Meerbeeck tot stand kwam. De architect zelf wordt hier ook genoemd, in verband met twee woontorens aan het

---

³ "Jan Van Meerbeeck."

⁴ "Rijksadministratief Centrum en Vrederegerecht," laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212486>.

⁵ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 80.

⁶ Ibid., 93.

⁷ Ibid., 92 – 95.

⁸ Ibid., 95.

Oud-Oefenplein, en dus tevens in relatie tot de bouwactiviteit in Mechelen in de jaren 1950 en 1960.⁹

Het compacte maar zeer informatieve boek *Mechelen Bouwt: Architectuur en Stedenbouw in de Fifties* (2008), geschreven door Bart Stroobants, concentreert zich volledig op de wederopbouw, stadsontwikkeling en bouwactiviteit van Mechelen in de jaren 1950. Het boek biedt een scherp tijdsbeeld, door de sociaaleconomische geschiedenis van Mechelen levendig te beschrijven en ook de belevingswereld van de bevolking een plaats te geven in zijn verhaal. Er werd voor dit boek immers veel gebruik gemaakt van contemporaine getuigenissen en persberichten. Bart Stroobants schrijft er ook een aantal keer over gebouwen van de hand van Jan Van Meerbeeck, zoals twee woontorens aan het Oud-Oefenplein, het station van Mechelen, of een fabriek voor de Mc Culloch Corporation.¹⁰ Ook hier wordt de architect verbonden aan de wederopbouwpraktijken van Mechelen in de jaren 1950 maar gezien de aard van het boek, dat uitgegeven werd ter gelegenheid van de expositie *Anno Expo* te Mechelen in 2008 wordt er logischerwijs niet in al te veel detail getreden over de architect zelf. Een studie van Jan Van Meerbeecks archief zou uitkomst bieden om verder te bouwen op Bart Stroobants' introductie van de architect.

De bronnen die in het bovenstaande besproken werden boden dus telkens een tijds kader van waaruit een nauwkeurig onderzoek naar de architectuur van Jan Van Meerbeeck interessant zou zijn, namelijk de ontwikkeling van de Mechelse architectuur in de jaren 1950, en eventueel ook de jaren 1960. Dat Van Meerbeeck architectuur ontwierp in het kader van sociale woningbouw in en rond Mechelen maakten de hierboven besproken bronnen duidelijk, gezien dat zijn naam bij het behandelen van dit onderwerp telkens kwam bovendrijven. Maar de architectuur tijdens de wederopbouw van Mechelen in de jaren 1950 en 60 beperkte zich niet louter tot projecten van sociale woningbouw, zoals Bart Stroobants met zijn boek zo levendig geïllustreerd heeft. Vermoedelijk heeft het oeuvre van Jan Van Meerbeeck zich dan ook buiten de grenzen van sociale huisvesting begeven, waarvan het station van Mechelen zeker als eerste duidelijke getuige kan gelden.

De literatuur benadrukte nogmaals de motivatie voor een onderzoek naar Jan Van Meerbeeck. Zoals in het voorwoord van *Mechelen Bouwt* door Bart Stroobants wordt benadrukt is de architectuur van de jaren 1950 weliswaar nog altijd volop aanwezig in het straatbeeld van Mechelen, maar bestaat er een gebrek aan waardering hiervoor die wellicht samenhangt met een gebrek aan kennis over de bouwactiviteit uit deze periode.¹¹ Zijn boek en de gerelateerde expositie waren dan ook een sprekend initiatief om die architectuur volop te belichten. Er kan echter via deze thesis en toekomstige onderzoeken nog een duit in het zakje worden gedaan, er zijn immers vele architecten en kunstenaars uit deze periode

---

⁹ Tjil Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," in *Bouwen In Beeld*, red. Dirk Laureys. (Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen & Brepols Publishers NV, 2004), 133 - 134.

¹⁰ Bart Stroobants, *Mechelen Bouwt. Architectuur en Stedenbouw in de Fifties* (Mechelen: Stedelijke Musea Mechelen, 2008), 24 – 25, 79, 182.

¹¹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 5.

die nog niet de verdiende aandacht kregen en een studie waard zijn. Het is duidelijk dat we in geval van Jan Van Meerbeeck te maken hebben met een architect die een grote bouwactiviteit kende en vermoedelijk wel ook enige bekendheid genoot, maar toch vaak net buiten de radar bleef voor een monografische studie. Het is tijd om daar verandering in te brengen en een aantal vragen dringen zich op.

C. Onderzoeksvraag en deelvragen

Gebaseerd op de Status Questionis is hoofdvraag voor dit thesisonderzoek:

Op welke wijze(n) kan het oeuvre van Jan Van Meerbeeck een plaats krijgen in de ontwikkeling van de architectuur in en rond Mechelen in de jaren 1950 en 1960?

Verskillende deelvragen waren voor het beantwoorden van de hoofdvraag van belang en deze zullen waar de informatie toereikend was ook telkens beantwoord worden. Wat is er te ontdekken over het bouwproces en de bewoners van de gebouwen? Welke materialen werden gebruikt? Hoe werd de architectuur van Jan Van Meerbeeck gepercipieerd, wat werd er geschreven in contemporaine kranten en tijdschriften? Welke tijdsgeest spreekt er uit het oeuvre? Welke samenwerkingen waren er? Kan er gesproken worden van een individuele architecturale visie of varieerde dit naargelang de opdracht? Dit zijn allen vragen die hopelijk helpen om zowel de context van de architectuur van Jan Van Meerbeeck nauwkeurig in acht te nemen als de gebouwen ook in close-up te kunnen beschouwen.

Jan Van Meerbeecks bouwactiviteit kan gelden als een casestudy voor de bijzondere architectuur die in de jaren 1950 en 60 werd gebouwd in Mechelen en hopelijk leiden tot meer inzicht en waardering hiervoor, en in het bijzonder voor de bijdrage van Jan Van Meerbeeck tot het stadsbeeld van Mechelen.

D. Afbakening van het onderzoek en methodologie

D.1 Afbakening

Het tijds kader waarbinnen het oeuvre belicht zal worden werd in het bovenstaande reeds duidelijk vermeld. Bij aanvang van het onderzoek was het allereerst van belang om zicht te krijgen op het archief. Er bestond reeds een inventaris op papier, opgesteld tussen 1990 en 1992 door A. Dierickx, T. Maes en J. Van Dam. Ook was er bij het APA een beknopt Excel bestand voorhanden waarin de informatie uit deze inventaris in grove lijnen was verwerkt, dit bleek helaas niet bruikbaar voor het huidige onderzoek. Het was dus noodzaakzakelijk om de analoge inventaris van begin jaren 1990 opnieuw te digitaliseren door deze nogmaals in te voeren in Excel en daarbij de informatie over de dossiers zo nauwkeurig mogelijk te

noteren. Uit deze nieuwe Excel inventaris konden enkele cijfers over het oeuvre geconcludeerd worden (**bijlage I**) en het bestand kon gebruikt worden om gemakkelijker in de 1166 dossiers te zoeken op bijvoorbeeld straatnaam, bouwtype of opdrachtgever. De inventaris uit begin jaren 1990 bevatte helaas veel lacunes in de informatie - zo werden er bijvoorbeeld zelden jaartallen genoteerd – die heden nog in de digitale inventaris overgenomen zijn. Deze lacunes zouden in de toekomst nog ingevuld moeten worden.

Er werd gekozen om de onderwerpen die behandeld worden in deze thesis niet enkel te baseren op de cijfers die uit de inventaris op te maken vielen. Het was de wens om gebouwen van verschillende functies en typologieën aan bod te laten komen en aldus een kleurrijk zicht te geven op Jan Van Meerbeecks realisaties. De literatuur waarin Jan Van Meerbeek reeds behandeld werd bood een aantal richtlijnen, waarop de initiële keuze voor specifieke onderwerpen gebaseerd werd. De woontorens aan het Oud-Oefenplein en de aangrenzende wijk rond het Vuurkruisenplein, het treinstation van Mechelen, en de Mc Culloch fabriek komen allen aan bod in één of meer van de vier bronnen die hierboven werden besproken. Door enkele verbanden te leggen tussen adressen of opdrachtgevers uit de inventaris enerzijds, en het boek van Bart Stroobants anderzijds, kon op logische wijze een selectie gemaakt worden. Gaandeweg werd besloten nog enkele andere onderbelichte gebouwen de aandacht te geven, zoals de vakantiehomes te Barvaux-sur-Ourthe en Rijmenam, of het Conservatorium. Ook Jan Van Meerbeecks private woningen werden bekeken, hoewel deze nog niet elders onderzocht zijn. De thesis gaat aldus dieper in op zaken die in de literatuur reeds voorhanden waren, en verkent nog niet bestudeerde dossiers en gebouwen.

D.2 Methodologie

D.2.1 Archiefonderzoek

De belangrijkste en meest gebruikte bron was uiteraard het archief van Jan Van Meerbeek, dat bewaard wordt in het APA te Antwerpen en waarvan de thesis een deel zal belichten. De vele bouwtekeningen, brieven, notities en lastenboeken waren van hoge informatieve waarde. Daarnaast bleek Jan Van Meerbeek zelf ook een zeer grote hoeveelheid reclamefolders en andere interessante tijdsdocumenten te hebben bewaard, en bovendien zorgvuldig een ruime hoeveelheid contemporaine persberichten te hebben verzameld aangaande zijn eigen realisaties of nu en dan die van collega's. Het grootste deel van het onderzoek werd dan ook in het APA uitgevoerd.

Het Stadsarchief Mechelen werd gecontacteerd voor het biografisch onderzoek, waar men de nodige documenten kon voorzien. Woonpunt Mechelen stelde enkele restauratieplannen uit hun archief beschikbaar. Ook het Gemeentearchief van Vlissingen (NL) werd in het kader van de biografische gegevens geraadpleegd. Een groot deel van hun collectie is gedigitaliseerd en werd via hun website geconsulteerd. Het zou het onderzoek ten goed zijn gekomen als er contact was geweest met kinderen en/of kleinkinderen van de architect, maar helaas werd geen enkel bewijs voor nageslacht gevonden.

D.2.2 Literatuur

Verschillende literatuur werd geraadpleegd om tijdens het onderzoek een degelijk zicht op het architecturale veld in de periode van na de Tweede Wereldoorlog tot in de jaren 1950 en 60 te hanteren en het oeuvre van Jan Van Meerbeeck daarbinnen te benaderen. *Lessen in Goed Wonen* (Universitaire Pers Leuven, 2010), en *Wonen in Welvaart* (Uitgeverij 010, 2006) vormden een sterke bron inzake de Belgische wooncultuur en -architectuur van de eerste 25 jaar na de Tweede Wereldoorlog. Voor informatie over de regionale architecturale ontwikkelingen was het boek *Bouwen in Beeld* zeer nuttig (cf. supra).

Uiteraard kon ook de Brusselse wereldtentoonstelling Expo 58 niet ontbreken, als de opvallendste culturele en architecturale manifestatie uit deze periode. Het boek *Moderne Architectuur op Expo 58. 'Voor een Humaner Wereld'* (Mercatorfonds en Dexiabank, 2006) onder redactie van Mil de Koning en Rika Devos, gold in verband met deze wereldtentoonstelling als belangrijke bron. Zo ook *Expo 58 Als Belichaming van het Humanistisch Modernisme* (Uitgeverij 010, 2001), geschreven door Johanna Kint, kwam hier van pas. Om stijl en materiaalgebruik uit de jaren 1950 nog kleurrijker te betrekken in deze thesis werd tevens gebruik gemaakt van *Naoorlogse Bouwmaterialen in Woningen in Brussel 1945 – 1975* (VUB Brussel, 2015) en *Bruxelles '50 '60 – Architecture Moderne au Temps de l'Expo 58* (Éditions Aparté, 2007).

Toch gold als belangrijkste literatuur het boek *Mechelen Bouwt* van Bart Stroobants, waarnaar in deze thesis vaak zal worden verwezen. De reden hiervoor is dat zijn boek zich vooral baseerde op eigentijdse bronnen uit Mechelen zoals kranten, brieven en tijdschriften en daarbij rekening hield met de ideologische kleuring van dergelijke bronnen.¹² Tevens raakt de informatie in dit boek het dichtste aan het oeuvre en de werkomgeving van Jan Van Meerbeeck. Net als in geval van de thesis van Leonie Maerevoet is het duidelijk dat de auteur verschillende dossiers uit Jan Van Meerbeecks archief heeft ingezien. Zonder dit boek zouden er bij het speurwerk wellicht soms interessante dossiers over het hoofd gezien zijn zoals dat van het Mc Culloch project (zie hoofdstuk 3) of het Conservatorium (zie hoofdstuk 4). Waar nodig bood de online inventaris van onroerend erfgoed vaak uitkomst voor bijkomende beknopte informatie over gebouwen, architecten en contextuele gegevens.

---

¹² Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 9.

D.2.3 Veldonderzoek

Ten slotte werd er gepoogd om de gebouwen van Jan Van Meerbeeck die in deze thesis uitgelicht worden, in situ te bezoeken en zo een beeld te krijgen van de hedendaagse staat van deze bouwwerken. De resultaten van dit veldonderzoek komen aan bod in hoofdstuk 7. De gebouwen die bezocht en gefotografeerd werden in en rond Mechelen zijn de twee woontorens aan het Oud-Oefenplein, het station, het Conservatorium en verschillende van Jan Van Meerbeecks private woningen. Buiten Mechelen werden de kindervakantiehomes te Rijmenam en Barvaux-sur-Ourthe bezocht.

H1. EEN EERSTE KENNISMAKING MET JAN VAN MEERBEECK

1.1 Biografie

Jean Baptist Van Meerbeeck, ofwel Jan Van Meerbeeck werd geboren in Vlissingen (NL) op 4 juni 1916.¹³ Vermoedelijk is Jan Van Meerbeeck van Nederlandse afkomst maar een andere mogelijkheid is dat zijn ouders Michaël Augustinus Van Meerbeeck en Maria Sara Vandendrice Vlaamse vluchtelingen waren die bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog hun heil zochten in Zeeland, waar zij op 24 maart 1915 te Vlissingen trouwden.¹⁴ Er is echter geen bewijs gevonden in de vluchtelingenregisters uit het Gemeentearchief van Vlissingen dat het koppel als vluchteling geregistreerd stond. Deze vluchtelingenregisters zijn gezien de enorme hoeveelheid vluchtelingen die bij het uitbreken van de oorlog in 1914 in en rond Vlissingen werden opgevangen niet altijd even accuraat opgesteld.¹⁵

Jan Van Meerbeecks vader verdiende de kost als huisschilder en het blijft onbekend of de architect nog broers of zussen had.¹⁶ Ook is het niet bekend of en wanneer het gezin na de oorlog naar België verhuisde, of dat Jan Van Meerbeeck als jongeman wellicht op eigen initiatief naar België kwam. Alleszins studeerde hij in 1939 op 23jarige leeftijd af als architect aan het Sint – Lucas Instituut te Brussel - Schaarbeek.¹⁷

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Jan Van Meerbeeck tewerkgesteld als tekenaar bij de Nationale Maatschappij van de Belgische Spoorwegen (NMBS).¹⁸ In 1942 trouwde hij met Martha Jeanne Stiers en hoogstwaarschijnlijk bleef het koppel kinderloos, gezien er bij de Burgerlijke Stand Mechelen geen bewijs van eventueel nageslacht gevonden werd.¹⁹ Na afloop van de oorlog studeerde Van Meerbeeck verder aan het Nationaal Hoger Instituut te Antwerpen om in 1949 daar af te studeren als “urbanist,”²⁰ nadien kon hij aan de slag gaan als leraar in de bouwkunde aan de Stedelijke Academie voor Beeldende Kunsten in Mechelen, waar hij vanaf 1950 doceerde in de avondschool.²¹ Onderwijl kende hij met

---

¹³ *Geboorteakte van Jean Baptist Van Meerbeeck*, 4 juni 1916, Burgerlijke Stand Zeeland (1796) 1811 – 1980, VLI-G-1916 nr.217, Middelburg: Zeeuws Archief.

¹⁴ *Huwelijksakte van Michaël Augustinus Van Meerbeeck en Maria Sara Vandendrice*, 24 maart 1915, Burgerlijke Stand Zeeland (1796) 1811 - 1980, VLI-H-1915 nr. 26, Middelburg: Zeeuws Archief.

¹⁵ De informatie over Belgische vluchtelingenregisters van de Eerste Wereldoorlog werd verstrekt door het Gemeentearchief Vlissingen via een telefoongesprek met de auteur op 26 april 2017.

¹⁶ *Geboorteakte van Jean Baptist Van Meerbeeck*.

¹⁷ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross*, 16 augustus 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & Willy Van De Vijver, email aan de auteur, 9 juni 2017.

¹⁸ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross*.

¹⁹ Dieter Viaene (Stadsarchief Mechelen), email aan de auteur, 27 april 2017 & Jean-Pierre Keuleers (Stadsarchief Mechelen), email aan de auteur, 10 mei 2017.

²⁰ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross*.

²¹ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross & Maerevoet*, “Sociale Huisvesting Anders Bekeken,” 92.

zekerheid sinds 1949 een groeiende bouwactiviteit,²² waarvan zijn archief in het APA getuigt, en ging minstens vanaf 1954 te werk vanuit zijn kantoor in Mechelen aan de Lange Schipstraat nummer 2 (vandaag nummer 9).²³

Tussen 1975 en 1979 was Van Meerbeeck aangesteld als directeur van het voltijds kunstonderwijs aan de Stedelijke Academie voor Beeldende Kunsten te Mechelen, waar hij dus vroeger reeds in avondschool doceerde.²⁴ Tijdens zijn loopbaan nam hij deel aan de organisatie van verschillende tentoonstellingen over Mechelse architectuur en hij zetelde in de Architectengroep Mechelen van de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen (KMBA).²⁵ Jan Van Meerbeeck overleed in Mechelen op 26 maart 1986 op de leeftijd van 69 jaar.²⁶

1.1 Het oeuvre

Uit het volledige archief van Jan Van Meerbeeck spreekt een enorme diversiteit aan opdrachten die variëren van kleinschalige verbouwingen, private woningen, apotheken, winkels, scholen, industriële gebouwen, zwembaden en andere sport- of ontspanningsruimtes, tot een ruime vertegenwoordiging van projecten in sociale woningbouw. Organisaties waar Jan Van Meerbeeck in zijn leven voor werkte waren onder meer de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting, de Regie voor Telegraaf en Telefoon (RTT), Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) Mechelen, Stad Mechelen, de Mechelse Goedkope Woning (MGW), het Gebouwenfonds voor Rijksscholen, de socialistische mutualiteiten De Voorzorg, de Algemene Centrale der Openbare Diensten (ACOD) en Commissie van Openbare Onderstand (COO) Mechelen (zie **bijlage I**). De inventaris van het archief vertelt tevens dat Jan Van Meerbeeck meermaals meewerkte aan de restauratie van oude gebouwen, zoals bijvoorbeeld de toren van de Sint-Rombouts kathedraal of het stadhuis van Mechelen. Zoals reeds in de voorgaande inleiding werd benadrukt kende Jan Van Meerbeeck dus niet enkel een grote bedrijvigheid tijdens de jaren 1950 en gezien 1985 het jongste jaartal is uit de inventaris, bleef hij gedurende vrijwel zijn hele leven aan het werk.

---

²² Het oudste jaartal dat gegeven wordt in de inventaris van het archief van Jan Van Meerbeeck is 1949, wellicht kennen niet behandelde dossiers nog een ouder jaartal.

²³ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross & Jean-Pierre Keuleers* (Stadsarchief Mechelen), email. De sollicitatiebrief is voor zover bekend het oudste document waarop het adres Lange Schipstraat 2 wordt.

²⁴ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 92.

²⁵ *Tentoonstellingscatalogus "25 Jaar Moderne Wereldarchitectuur,"* 1966, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁶ Jean-Pierre Keuleers (Stadsarchief Mechelen), email.

1.3 Een socialist

De periode waar deze masterproef zich op concentreert betreft de eerste 25 jaar na de Tweede Wereldoorlog toen de Belgische maatschappij aanvankelijk nog sterk verzuild was. De naoorlogse socialistische beweging en modernistische architectuur gingen in de jaren 1950 vaak hand in hand.²⁷ Het mag met zekerheid gesteld worden dat Jan Van Meerbeeck een overtuigd socialist was. In de eerste plaats valt dit op te maken uit het groot aantal opdrachten voor socialistische organisaties en bewegingen in met name de jaren 1950 en 60, maar ook in de jaren 1970 en 1980 werkte Van Meerbeeck nog meermaals voor bijvoorbeeld de MGW, een socialistische huisvestingsmaatschappij waar in hoofdstuk 2 meer over verteld zal worden. Het verbaast echter niet dat uit de inventaris duidelijk spreekt hoe gelijktijdig met de ontzuiling van de samenleving na de jaren 1960 ook de opdrachten van Jan Van Meerbeeck minder socialistisch gekleurd raakten.

In de hoofdstukken die volgen zal het vooral gaan over opdrachten uit de socialistische hoek. Mechelen werd van 1945 tot 1961 bestuurd onder het burgemeesterschap van Antoon Spinoy (1906-1967), die onder meer partijleider was van de Belgische Socialistische Partij (BSP) en vanaf 1945 minister van Landsverdediging onder de liberaal-socialistische regering Van Acker IV (april 1954 – juni 1958).²⁸ Jan Van Meerbeeck benadrukte in de sollicitatiebrief die hij in 1954 schreef aan de kabinetschef van het Ministerie van Verkeerswezen enkele van zijn vroegere projecten waarbij hij in die beknopte lijst alleen al meerdere keren een socialistische vereniging of organisatie vermeldde, zoals bijvoorbeeld *De Socialistische Jeugd* of *De Toekomst (bijlage II)*.²⁹ Een brief uit Jan Van Meerbeecks correspondentie over de bouw van het station van Mechelen suggereert dat de architect persoonlijke banden had met Antoon Spinoy (**bijlage III**).³⁰ Tot slot getuigen ook de vele krantenknipsels die Jan Van Meerbeeck verzamelde, voornamelijk afkomstig uit socialistische pers zoals bijvoorbeeld *De Volksgazet* of het weekblad *Voor Allen*, over Jan Van Meerbeecks politieke overtuiging.

---

²⁷ Mil De Kooning en Geert Bekaert, *Lucien Engels. Kunst, Architectuur, Design* (Gent: WZW Editions & Publications, Vakgroep Architectuur & Stedenbouw UGent, 2015), 113.

²⁸ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 61 & “Antoon Spinoy,” laatst geraadpleegd op 24 mei 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonPers.php?taalcode=nl&id=36115>.

²⁹ *Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross*.

³⁰ *Brief van Jan Van Meerbeeck aan Antoon Spinoy*, 18 december 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

H2. BOUWEN VOOR SOCIALE HUISVESTING

2.1 Sociale Huisvesting in Mechelen in de jaren 1950

Na afloop van de Tweede Wereldoorlog werd er net als na de Eerste Wereldoorlog nationaal én regionaal gepoogd om de getroffen steden van België weer op te bouwen. Ook Mechelen was, onder meer vanwege haar positie als knooppunt van belangrijke spoorwegen, zwaar getroffen geweest door bombardementen.³¹ Tijdens de wederopbouw in het Interbellum was de voorkeur voor huisvestingsprojecten in de Provincie Antwerpen uitgegaan naar gebieden buiten de stadscentra.³² Nieuwe stadsdelen rezen toen op in gemeenten zoals Mechelen, Lier of Turnhout en ook op het platteland, waar veel ruimte was, waren nieuwe woongebieden ontstaan.³³ Onder invloed van een toenemend wegennetwerk en autobezit zette deze trend zich na de Tweede Wereldoorlog voort.³⁴

Op nationaal niveau begon men reeds tijdens de Tweede Wereldoorlog met de wederopbouw van het land. Daarvoor werd onder de Duitse bezetting in 1940 het Commissariaat-generaal voor 's Lands Wederopbouw in het leven geroepen.³⁵ Na de oorlog ontfermde de Belgische regering zich over de huisvesting en zorgden twee nieuwe wetten voor twee verschillende tendensen op dit gebied: De Wet De Taeye (1948), een stimulans vanuit de Christelijke Volkspartij (CVP) ter bevordering van private wooneigendommen, en de Wet Brunfaut (1949), een socialistische aanmoediging van de collectieve woonvoorzieningen namens de BSP.³⁶ Zoals vrijwel alle literatuur rond dit onderwerp uitlegt, was sociale huisvesting na de oorlog dan ook een bijzonder prangend thema voor zowel de Belgische overheden als de huisvestingsmaatschappijen. Men hoopte met deze wetten niet enkel de kwalitatieve huisvesting te zien vorderen maar ook met name de algemene levenskwaliteit en welvaart van de bevolking te stimuleren.³⁷

De wetten streefden ernaar om via door de overheid beschikbaar gestelde subsidies en de verstrekking van goedkope of gratis premies enerzijds de private woningbouw te stimuleren,

---

³¹ "Mechelen Binnenstad," laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/126655>.

³² Dirk Laureys, "De Architectuur in een Stroomversnelling. Art Deco, Modernisme en Traditionalisme in de Provincie Antwerpen," in *Bouwen in Beeld*, red. Dirk Laureys. (Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen & Brepols Publishers NV, 2004), 85 .

³³ Ibid., 85.

³⁴ Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 140 – 141 & Geert Bekaert, *Hedendaagse Architectuur in België* (Tielt: Lannoo, 1995), 77 -78.

³⁵ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 23 & "Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw," laatst geraadpleegd op 29 mei 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonOrg.php?taalcode=nl&id=11814> .

³⁶ Bekaert, *Hedendaagse Architectuur*, 23 & Fredie Floré, *Lessen in Goed Wonen: Woonvoorlichting in België 1945 - 1958* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2010) 22 - 23, 93.

³⁷ Luk Deschamps, "Het Sociale-Huisvestingsbeleid vanaf WOII tot Heden. Van Missie tot Resultaten: de Basisgegevens," in *Bouwstenen van Sociaal Woonbeleid: De VHM Bekijkt 50 Jaar Volkshuisvesting in Vlaanderen*, red. Vlaamse Huisvestingsmaatschappij. (Brussel: Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, 1997), 29.

en anderzijds in sociale huisvesting te voorzien.³⁸ De twee nieuwe subsidiewetten luiden een versnelling in van de woningbouw vanaf begin jaren 1950 en beslechtten een compromis tussen de katholieke en de socialistische partij inzake het naoorlogse huisvestingsprobleem.³⁹ Hoewel de Wet Brunfaut helaas behoorlijk beknot werd was deze niet zonder effect, en zowel de nationale overheid als regionale organisaties voorzagen in de jaren die volgden in talrijke projecten van sociale huisvesting.⁴⁰

De Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken (NMGWW) werd opgericht in 1919 en was het startschot voor decennia van sociale woningbouw onder toenemend staatsbeleid.⁴¹ In dezelfde periode bundelden kleinere gemeenten de krachten en ontstonden lokale initiatieven met hetzelfde doel van volkshuisvesting: in de Provincie Antwerpen betrof dit onder andere de Antwerpse Maatschappij van Goedkope Woningen (1920), De Goedkope Woning (1920) en De Mechelse Goedkope Woning (1921) (MGW).⁴² Zowel tijdens het Interbellum als na de Tweede Wereldoorlog nam de MGW, een vennootschap dat geboren was uit de samenwerking tussen onder andere onafhankelijke initiatiefnemers, de provinciale overheid en de COO, een groot aantal bouwinitiatieven ter bevordering van de woonsituatie van minder bedeelde gezinnen.⁴³ Ook het stadsbestuur van Mechelen zelf en het OCMW zetten na de Tweede Wereldoorlog projecten voor sociale huisvesting op in de stad.⁴⁴

Tussen 1945 en de jaren 1980 voorzag de MGW in duizenden huizen en appartementen met bijbehorende voorzieningen waarvan de wijk aan het Oud-Oefenplein (heden Plein der Verenigde Natiën) tot de grootschaligste projecten behoorde (cf. infra).⁴⁵ In 2011 werd de MGW omgedoopt tot Woonpunt Mechelen, waarna er van 2012 tot circa 2015 werk gemaakt werd van dringende renovatiewerken in hun patrimonium, die reeds aansleepten sinds de jaren 1990.⁴⁶ Namens het Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen werd in 2016 een grootschalig onderzoek afgesloten naar de erfgoedwaarden van de Vlaamse sociale woningbouw van voor 1985.⁴⁷ Met het oog op toekomstige renovaties werden 226 wijken en panden geselecteerd die omwille van hun typologie of architecturale kwaliteiten ingevoerd werden in de Inventaris Onroerend Erfgoed en waarvan de erfgoedwaarde nu kan worden in

---

³⁸ Floré, *Lessen in Goed Wonen*, 93.

³⁹ Ibid., 22 – 23, 93.

⁴⁰ Ibid., 23, 93.

⁴¹ Laureys, “De Architectuur in een Stroomversnelling,” 107.

⁴² Ibid., 108 – 109.

⁴³ “Mechelen Extra Muros,” laatst geraadpleegd op 28 februari 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120411>.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ “Historiek,” laatst geraadpleegd op 28 februari 2017, <http://www.woonpuntmechelen.be/nl/feiten-en-cijfers/>.

⁴⁷ “Onderzoek naar de Erfgoedwaarde van het Sociale Woningbouwpatrimonium in Vlaanderen,” laatst geraadpleegd op 1 augustus 2017, <https://www.onroenderfgoed.be/nl/actueel/nieuws/onderzoek-naar-de-erfgoedwaarden-van-het-sociale-woningbouwpatrimonium-in-v/>.

acht genomen door de hedendaagse huisvestingsmaatschappijen en overheden.⁴⁸ In de gemeente Mechelen werden wijken geselecteerd ontworpen door onder andere Lucien Engels of Gaston Van De Vijver en ook de naam Jan Van Meerbeeck duikt op bij de sociale woonwijk 'De Streyp' (1956) aan de Pennemeesterstraat en bij de wijk 'Landweg' (1958 – 1959) aan de Ankerstraat.⁴⁹ Beide wijken werden gebouwd in opdracht van de MGW en in samenwerking met andere architecten.⁵⁰

2.1.1 Het probleem van de krotwoning

Een groot vraagstuk waar zowel de lokale overheden als de nationale overheid zich mee bezighielden na de Tweede Wereldoorlog was een oplossing te vinden voor de zogeheten krotwoningen. Dit waren doorgaans oude stadshuizen in slechte staat waar armere gezinnen dicht op elkaar woonden en die men liefst wilde zien verdwijnen gezien zij geassocieerd werden met gebrekkige sanitaire en verderfelijke omstandigheden.⁵¹ Reeds sinds de tweede helft van de negentiende eeuw was er vanuit de sociologie en politieke en economische bovenlaag van de bevolking een groeiende aandacht voor nieuwe ideeën rond armoedebestrijding en de regulatie van de samenleving.⁵² In 1953 werd de nieuwe Nationale Wet op Krottenopruiming uitgevaardigd, een wet die door Bart Stroobants omschreven wordt als 'de nieuwe Wet De Taeye' en die het startsein gaf voor de systematische opruiming van krotwoningen.⁵³ De wet kwam onder meer tot stand dankzij inspanningen van de Brusselse Abbé Edouard Froidure om stadssanering en huisvesting op de politieke agenda te zetten, waarbij ook de koninklijke aandacht getrokken werd.⁵⁴ Daarnaast diende de nieuwe wet de financiële en praktische tekortkomingen van de eerste Wet op Krottopruiming van 1931 te vermijden.⁵⁵

Mechelen startte vanaf 1954 met het eigen opruimingsplan waarbij de MGW zo'n 20 miljoen frank van de NMGWW kreeg toebedeeld om vervangingswoningen te kunnen bouwen.⁵⁶ De

---

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Karina Van Herck en Evert Vandeweghe, *Onderzoeksrapport. Goed Wonen voor Iedereen: een Rijke Geschiedenis. Onderzoek naar de Erfgoedwaarden van het Sociale Woningbouwpatrimonium in Vlaanderen* (Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016), 174.

⁵⁰ "Sociale woonwijk De Streyp," laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302588> & "Sociale woonwijk Landweg," laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302590>.

⁵¹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 103, 105.

⁵² Maureen Heyns, "De Krotwoning als 'Sociaal Probleem nr. 1' - De Wet inzake Krottopruiming van 1953 en de sanering van de oude Stadswijken," in *Wonen in Welvaart*, red. Karina Van Herck en Tom Van Avermaete. (Rotterdam: Uitgeverij O10, 2006), 147.

⁵³ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 105 & "Sociale Huisvesting in het kader van de krottopruiming (1925 – 1975)," laatst geraadpleegd op 9 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/137>.

⁵⁴ Heyns, "De Krotwoning als 'Sociaal Probleem nr. 1'," 147, 148.

⁵⁵ Ibid., 147, 148.

⁵⁶ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 105, 107.

sloop- en onteigeningsprocedures verliepen niet zonder slag of stoot en kregen meermaals kritiek vanuit de politieke hoek, met name vanuit de Mechelse CVP, en ook in de media varieerden de berichten tussen kritiek op de bruuske onteigeningsprocedures en gedwongen verplaatsing van bewoners enerzijds, en een lofzang op Mechelen als voorbeeld voor de systematische opschoning van krotten anderzijds.⁵⁷ Uit het archief van Jan Van Meerbeek spreekt duidelijk hoezeer hij betrokken was bij nieuwbouwprojecten in het kader van de krotopruijing in Mechelen. Zo is op verschillende bouwplannen en andere documenten uit de tweede helft van de jaren 1950 hier en daar een letterlijke vermelding terug te vinden daarvan. Bijvoorbeeld op de ontwerpen voor goedkope woningen aan de Oude Antwerpsebaan waarop de titel van het project luidde: *“Stad Mechelen: Bestrijding der Krotwoningen.”*⁵⁸ Of bijvoorbeeld op de uitnodiging voor de inhuldiging van in 1959 toegevoegde woningen in de woonwijk te Battel:

*“De Raad van Beheer van de S.M. “De Mechelse Goedkope Woning” te Mechelen, heeft de eer Mr. en Mevr. Van Meerbeek uit de nodigen tot het bijwonen van de inhuldiging der derde reeks van 40 woongelegenheden, opgericht in vervanging van af te breken ongezonde woningen.”*⁵⁹

In 1948 vaardigde de NMGWW nieuwe richtlijnen uit inzake sociale huisvesting, die doorheen de jaren 1950 nu en dan bijgeschaafd werden.⁶⁰ Daarin lagen niet alleen de minimum woningoppervlakten naar gelang de gezinssamenstelling vastgelegd, ook sprak er duidelijk uit hoezeer er nu belang werd gehecht aan hygiëne, comfort en het welzijn van kinderen en ouderen.⁶¹ De huisvestingsmaatschappijen hoopten in het naleven van deze woonmodellen een betere gezinssituatie te creëren die zou leiden tot een stabielere en welvarende maatschappij.⁶²

2.1.2 Woningen te Battel (1949)

De Tweede Wereldoorlog zorgde in heel België voor een langdurige onderbreking van de sociale huisvestingsprojecten en de woningnood na de oorlog was groot.⁶³ Mechelen was als centraal gelegen stad bijzonder hard getroffen door de oorlog en verschillende wijken lagen

---

⁵⁷ Ibid., 107 – 113.

⁵⁸ *Inplantingsplan voor het bouwen van woninggroepen op gronden gelegen Oude Antwerpse Baan voor rekening van de S.M. “De Mechelse Goedkope Woning,”* Archief Jan Van Meerbeek, 300, Antwerpen: Architectuurarchief Antwerpen.

⁵⁹ *Uitnodiging namens de MGW voor de inhuldiging van 40 woongelegenheden te Battel, 1959,* Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

⁶⁰ Fredie Floré, “Nieuwe Modellen voor Betere Volkswoningen. De Modelplannen van de Nationale Bouwmaatschappijen in de Jaren Vijftig,” in *Wonen in Welvaart*, red. Karina Van Herck en Tom Van Avermaete. (Rotterdam: Uitgeverij 010, 2006), 80.

⁶¹ Ibid. 79, 80.

⁶² Ibid., 80.

⁶³ Eyckerman, “Bouwen van 1945 tot 1975,” 133.

in puin.⁶⁴ Toen vanaf eind jaren 1940 vanuit de overheid het werk weer op gang gebracht werd, deed ook Stad Mechelen de eerste pogingen tot het realiseren van betaalbare koopwoningen bestemd voor door de oorlog getroffen gezinnen die bijvoorbeeld aanvankelijk in noodwoningen waren opgevangen.⁶⁵

In 1949 schreef het stadsbestuur een wedstrijd uit voor een nieuwe woonwijk in Battel, waarbij naast Jan Van Meerbeeck ook Jos Chabot (1889 – 1979), Jan Faes, Alfons Roose (1913 - 1998), Gaston Van de Vijver (1910 - 1975) en Eugène Welch als winnaars uit de bus kwamen.⁶⁶ Het was in geval van grootschalige woningbouwprojecten namens nationale huisvestingsmaatschappijen in deze periode gebruikelijk dat architecten werden aangesteld via wedstrijden.⁶⁷ Zoals de nota van de wedstrijdgeschrijving vertelt was het doel inderdaad om de nood aan fatsoenlijke en comfortabele woningen tegemoet te komen aan een bescheiden prijs en was het stadsbestuur erin geslaagd om de kostprijs van bouw en gronden laag te houden (**bijlage IV**).⁶⁸ De 5 daaropvolgende jaren werd de wijk wegens groot succes met verschillende straten uitgebreid en werden dezelfde zes architecten, dus ook Jan Van Meerbeeck, ingezet om aan de Oude Antwerpsebaan en op de Galgenberg gelijkaardige woningen te bouwen.⁶⁹

Hoewel op de bouwplannen geen exact adres is aangegeven, gaat het hier vermoedelijk om de sociale woningen aan de Tolhuisstraat en omliggende straten, gezien de ontwerptekeningen en de woningen aan deze straat in overeenstemming zijn met elkaar (**afb. 1 en 2**).⁷⁰ De woningen te Battel waren van een redelijk traditioneel bouwtype met gevels in rode baksteen en zadeldaken, een veelvoorkomend type voor de naoorlogse sociale woonwijken.⁷¹ De huisjes waren compact en uitgerust met alle basisvoorzieningen voor de noden van een klein gezin, inclusief een tuintje voor de deur.⁷² Ze bestonden uit een kelder met plaats voor opslag van kolen en voorraad, op het gelijkvloers een inkomhal, een keuken, een leefruimte, een bergplaats en een badkamer, en op de eerste verdieping vier bescheiden slaapkamers.⁷³ De interieurs waren aldus ingedeeld volgens de modelrichtlijnen van NMGWW, die met de leefruimtes op de begane grond en slaapkamers op de bovenverdieping, vasthielden aan de indeling van burgerlijke rijhuizen.⁷⁴ De opdeling van een afzonderlijke living, kook- en badruimte was een nieuwe ontwikkeling na de Tweede

---

⁶⁴ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 77.

⁶⁵ Ibid., 77 & Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133.

⁶⁶ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 79.

⁶⁷ Van Herck en Vandeweghe, *Onderzoeksrapport*, 106.

⁶⁸ *Nota betreffende de bescheiden woningen te Battel*, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306 Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

⁶⁹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 79.

⁷⁰ "Tolhuisstraat," laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/100337>.

⁷¹ Van Herck en Vandeweghe, *Onderzoeksrapport*, 107.

⁷² *Plannen voor de woningen te Battel*, ca. 1949, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Floré, "Nieuwe Modellen voor Betere Volkswoningen," 80.

Wereldoorlog, en zou het leven ordentelijker en hygiënischer maken. Daarnaast brak dit met de gewoonte om verschillende taken van het dagelijks leven uit te voeren in één ruimte, wat voorheen gebruikelijk was gezien men dit schikte rond de kookplaats, wat doorgaans de enige warmtebron was in de woning.⁷⁵ De nieuwe woonmodellen gingen in deze jaren gepaard met een grote hoeveelheid publicaties die bestemd waren om de nieuwe bewoners te overtuigen van hun voordelen.⁷⁶

2.2 Het Oud-Oefenplein (1952)

Voor velen bleven woningen zoals die in Battel werden opgetrokken echter nog altijd te duur om aan te kopen en om ook deze gezinnen van een woning te kunnen voorzien, gaf de MGW tevens in 1949 opdracht voor verschillende (een)gezinswoningen en appartementsgebouwen, zoals bijvoorbeeld een grootschalig bouwproject in de omgeving van het Oud-Oefenplein in Mechelen.⁷⁷ Het terrein was voordien in gebruik van het Belgische Leger als trainingsgrond voor troepen en na de Tweede Wereldoorlog werd het gebruikt om houten noodwoningen te plaatsen voor de opvang van gezinnen.⁷⁸ De noodwoningen waren echter niet bedoeld om lang in gebruik te blijven en reeds in 1946 begon de opruiming van de barakken om plaats te maken voor de uitvoering van de plannen van de MGW.⁷⁹

De wijk (**afb. 3**) was een collaboratie tussen Mechelse architecten, waarvan er reeds een aantal samenwerkten voor de woningen te Battel, waaronder Jos Van Cauwenbergh, Jan Van Meerbeeck, Jean Faes, Jos Chabot, Eugène Welch, en tuinarchitect René Péchère (1908 – 2002).⁸⁰ De laatstgenoemde was vanaf 1953 één van de architecten die verantwoordelijk waren voor het aanleg- en inrichtingsplan voor het terrein van Expo 58.⁸¹ De woningen aan het Oud-Oefenplein waren in de eerste plaats bestemd voor de hulpbehoevende gezinnen, met name bestaande uit arbeiders en ongeschoolden.⁸² Ook gezinnen uit andere onbewoonbare Mechelse panden dienden er ondergebracht te worden en de aandacht van de architecten ging bij het ontwerp dan ook uit naar moderne sanitaire voorzieningen en

---

⁷⁵ Ibid., 88.

⁷⁶ Ibid., 88, 89.

⁷⁷ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 81, 85 & Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133.

⁷⁸ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 85.

⁷⁹ Ibid., 85.

⁸⁰ Ibid., 85 & Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133 – 134 & Pierre-Louis Flouquet, "l'Effort Malinois en Matière de Logements Sociaux," (*Extrait de la Revue La Maison*, nr. 9 (1952): 10.

⁸¹ Mil De Kooning en Rika Devos, "'Staande Tegenover 58, Nogmaals, Waarheen?' Moderne Architectuur op Expo 58," in *Moderne Architectuuroop Expo 58. 'Voor een Humaner Wereld,'* red. Mil De Kooning en Rika Devos. (Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006), 11.

⁸² Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133 - 134 & Flouquet, "l'Effort Malinois," 10 & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 85.

algemeen wooncomfort.⁸³ De vraag naar deze nieuwe woningen was groot en nog voor de eerste gebouwen werden opgeleverd was er geen enkele woonst meer beschikbaar, wat als gevolg had dat men tot het jaar 1960 wooncomplexen op de bouwgronden bleef toevoegen, totdat alle grond in gebruik was genomen.⁸⁴ Jan Van Meerbeek ontwierp de twee grote appartementsblokken, die het centrum van de wijk vormden en die van zo'n omvang waren dat hij de assistentie inriep van zijn collega's Jos Chabot en Jean Faes.⁸⁵

De invloed van de functionalistische overtuigingen van het CIAM liet zich gelden in dit project, met name in de combinatie van appartementen in hoogbouw met woonblokken in laagbouw maar ook zeker in het aanlegplan van de hand van Maxime Wijnants (1907 – 1997).⁸⁶ Dit was een Brusselse architect die reeds in 1945 door de urbanisatiecommissie van de Stad Mechelen werd aangesteld om de wederopbouwplannen van de stad sturing te geven en die ook voorzag in het aanlegplan van de wijk in Battel.⁸⁷ De scheiding van wonen, verkeer, werk en vrijetijdsbesteding en de nadruk op het gemeenschapsleven lagen geheel in de lijn van Le Corbusiers 'Charter van Athene' (1943).⁸⁸ De aanleg van veel groen en speelplaatsen, de veiligheid van kinderen en een aangenaam verloop van minimaal verkeer werden dan ook van groot belang geacht in het aanlegplan aan het Oud-Oefenplein.⁸⁹ Met betrekking tot deze ontwerpdoelen kan ook Renaat Braem niet achterwege gelaten worden, die als leerling van Le Corbusier en lid van de CIAM één van de grootste vertegenwoordigers was van het modernistische architecturale gedachtegoed in België.⁹⁰ Als Antwerpenaar en belangrijke stem in het contemporaine architecturale veld was hij met zekerheid bekend bij de architecten van het Oud-Oefenplein. Eveneens dient in acht genomen te worden dat gelijktijdig met de bouw van de eerste wooneenheden aan het Oud-Oefenplein, in Antwerpen de eerst gebouwen van Braems woonwijk op het Kiel gerealiseerd werden.⁹¹

Zoals een exemplaar van een inplantingsplan uit het archief van Jan Van Meerbeek aantoont, lagen de twee appartementsgebouwen centraal in de wijk tussen de Lijsterstraat, Spechtstraat, Leeuwerikstraat en Eksterstraat.⁹² De structuur van de wijk komt vandaag nog altijd overeen met het aanlegplan van Wijnants maar vele gebouwen werden reeds vervangen door nieuwbouw.⁹³ Dit was overigens de belangrijkste reden waarom de

---

⁸³ Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133 - 134 & Flouquet, "l'Effort Malinois," 10.

⁸⁴ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 85.

⁸⁵ Ibid., 87.

⁸⁶ Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 133 & "Sociale Huisvesting: CIAM-modernisme (1950 – 1975)", laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/129>.

⁸⁷ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 12 – 13.

⁸⁸ "Renaat Braem," laatst geraadpleegd op 25 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/482>.

⁸⁹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 87, 89.

⁹⁰ "Renaat Braem."

⁹¹ "Wooneenheid Kiel," laatst geraadpleegd op 25 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/126553>.

⁹² *Inplantingsplan van de wijk Oud-Oefenplein*, Archief Jan Van Meerbeek, 300, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

⁹³ Van Herck en Vandeweghe, *Onderzoeksrapport*, 29.

woontorens en omringende woonwijk niet geselecteerd werden voor de inventaris van onroerend erfgoed bij het onderzoek naar de erfgoedwaarden van het sociale woningbouwpatrimonium in Vlaanderen namens het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid, dat afgerond werd in 2016.⁹⁴ Jan Van Meerbeeck en zijn collega's hadden in het ontwerp en de plaatsing van de gebouwen rekening gehouden met de stand van de zon, zodat men tot 10 uur in de ochtend zon had aan de voorkant van de appartementen en de rest van de dag in de andere leefruimten.⁹⁵

De twee appartementsgebouwen bestonden uit 9 bouwlagen. Ze hadden een begane grond met in totaal zestien winkels en de ingangen voor de bewoners, 6 verdiepingen met appartementen, een zolderverdieping die dienstdeed als droogruimte en kelderruimten die met plaats voor kinderwagens, kolenopslag en huisafval voorzien waren op jonge gezinnen.⁹⁶ Tot slot bevond zich op de begane grond tevens een wasruimte voor gebruik door de buurtbewoners.⁹⁷ Gezien de kelders voor het gebruiksgemak voorzien waren van een directe toegang tot de straat bevonden de winkels op de begane grond zich op 1,60 m. hoogte boven het grondpeil en gaven in beide gebouwen uit op het park.⁹⁸ In één van de twee gebouwen werden tevens de kantoren van de MGW gevestigd,⁹⁹ alwaar zij bleven tot ze in 2016 werden verhuisd naar de nabijgelegen Lijsterstraat.¹⁰⁰ De afmetingen van elk afzonderlijk gebouw waren 60 meter lang, 11 meter breed en 25 meter hoog en de kostprijs van de twee woonblokken werd door de architecten geschat op 33.457.000 Belgische frank.¹⁰¹ De 96 appartementen beschikten allen over een inkomhal met kastruimte, een woonkamer, een badkamer, met bad en lavabo, een inpandig terrasje en een ingerichte keuken, waren allen te bereiken via trap en lift en hadden één tot drie slaapkamers.¹⁰² Per gebouw waren er 12 appartementen voor 2 personen, 12 voor 5 personen en 24 voor een gezin van 3-4 personen beschikbaar aan een huurprijs van 800 tot 1050 fr.¹⁰³ In het archief bevindt zich een plattegrond waarop duidelijk een voorbeeld te zien is van hoe twee appartementen naast elkaar geschikt waren met de terrasjes grenzend aan elkaar, in dit

---

⁹⁴ Ibid., 29.

⁹⁵ "Les Habitations a bon Marché – Les conceptions Bruxelloises et Flamands", *Le Dernière Heure*, 27 augustus 1957.

⁹⁶ *Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein*, 30 januari 1950, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & "Het Huis Uwer Dromen Bestaat...", 't *Vrije Volksblad*, 27 augustus 1952.

⁹⁷ Ibid. & ibid.

⁹⁸ *Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein*, 30 januari 1950, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

⁹⁹ "Het Huis Uwer Dromen Bestaat..."

¹⁰⁰ "Historiek."

¹⁰¹ *Brief van de architecten Chabot, Faes en Van Meerbeeck aan de MGW*, s.d., Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Tentoonstellingscatalogus "30e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning"*, 1952, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen, 19.

¹⁰² "Le Problème de l'habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse...", *Le Soir*, 27 augustus 1952, & Flouquet, "l'Effort Malinois," 12 & *Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein*.

¹⁰³ Flouquet, "l'Effort Malinois," 12.

geval gaat het om een klein appartement met één slaapkamer en een groot appartement met drie slaapkamers (**afb. 4**)¹⁰⁴ De gebouwen werden aangeduid met A en B en hadden een plat dak, een voor- en achtergevel met 16 traveeën bepaald door ramen en terrassen en een reeks van zestien kleine zolderraampjes die als een fries onder de dakrand geplaatst waren.¹⁰⁵

Hoewel in een voorontwerp van de woonblokken werd aangekondigd dat er 8 verdiepingen van bewoonbare appartementen zouden zijn waren dit er in de uiteindelijke uitvoering 6 (**afb. 5**), zoals hierboven reeds vermeld werd.¹⁰⁶ Waarom er twee verdiepingen werden geschrapt uit het ontwerp werd helaas nergens gespecificeerd. Aanvankelijk was het de bedoeling de gevels uit te voeren in donkerrode baksteen met omlijstingen in arduin maar uiteindelijk werd gekozen voor een wit geëmailleerde baksteen afkomstig uit Nederland, in combinatie met grijze kwartsplaten op de begane grond.¹⁰⁷ De buitengevels werden, afgezien van het niveau op de begane grond, volledig bekleed met tegels in een egale okerkleur.¹⁰⁸ Het is jammer dat een kleurenfoto van de gebouwen tot nog toe niet te vinden was gezien enkele van de voorontwerpen de indicatie geven dat de buitenwanden rond de terrasjes aanvankelijk uitgevoerd dienden te zijn in bonte kleuren (**afb. 5**). Dit is een bescheiden voorbeeld van het vrolijke kleurgebruik dat gedurende de jaren 1950 en 1960 populair was in de architectuur en vormgeving.¹⁰⁹ Gezien er in media en andere bronnen geen melding gemaakt werd van divers gekleurde terrasgevels blijft het onduidelijk of deze ook uitgevoerd werden. De zwart-wit foto's van de woontorens geven alleszins een indicatie van het uiterlijk van de site (**afb. 6**).

De interieurs (**afb. 7**) van de appartementen waren opgedeeld in keuken, living en slaap- en badruimte.¹¹⁰ Deze waren geheel volgens de actuele woonmodellen ingericht met al het nodige moderne sanitair zoals geïnstalleerde keukens en afgewerkte badkamers.¹¹¹ Het kleinste appartement met 1 slaapkamer was zo'n 50m² en een appartement met 3 slaapkamers was 64,84m².¹¹² Dit betekent dat de appartementen naar de richtlijnen van

---

¹⁰⁴ *Grondplan voor appartementen in de woonblokken aan het Oud-Oefenplein*, ca. 1950, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁰⁵ *Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein*.

¹⁰⁶ *Ibid.* & *Foto van de appartementsgebouwen aan het Oud-Oefenplein*, ca. 1951, Archief Jan Van Meerbeeck, 300, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁰⁷ "Les Habitations a bon Marché – Les conceptions Bruxelloises et Flamands" & "Le Problème de l'habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse..." & Flouquet, "l'Effort Malinois," 12 & *Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein*.

¹⁰⁸ Flouquet, "l'Effort Malinois," 12.

¹⁰⁹ Caroline Berckmans en Pierre Bernard, *Bruxelles '50 '60. Architecture Moderne au Temps de l'Expo 58* (Brussel: Éditions Aparté, 2007), 84 – 85.

¹¹⁰ "Het Huis Uwer Dromen Bestaat..."

¹¹¹ "Le Problème de l'habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse..."

¹¹² *Grondplan voor appartementen in de woonblokken aan het Oud-Oefenplein*.

NMGWW aan de kleine kant waren,¹¹³ wat wellicht valt te verklaren door de noodzaak om de huurkosten zeer laag te houden.

Ondanks de inspanningen van de architecten en de MGW om aan alle noden van een arbeidersgezin te voldoen, waren enkele voorzieningen in de gebouwen nog niet gemoderniseerd. Zo was er geen centrale verwarming, en dienden de bewoners nog altijd hun appartement te verwarmen met behulp van een kolenkachel. Omdat de huurprijzen in de winter anders 500 fr. hoger zouden liggen, hadden de architecten besloten in de plaats zo'n 100 ouderwetse kolenkachels te installeren. Technische mankementen waren in de eerste jaren van bewoning kennelijk niet ongekend in de twee woontorens, zo werd in de winter van 1954 in een lokale (?) krant beklag gedaan over bevroren waterleidingen en het tekortschieten van de MGW in het voorkomen van dergelijke problemen.¹¹⁴ Het ideaal van de moderne, functionele woning werd dus in het ontwerp van de twee appartementsblokken weldegelijk uitgevoerd, maar de noodzaak om de huurkost laag te houden voor de bewoners was duidelijk van invloed op de kwaliteit van de woningen.

2.2.1 Inhoudiging van de wijk

De inhoudiging van de eerste afgewerkte gebouwen vond plaats op 10 mei 1952, samenvallend met het 30jarig bestaan van de MGW, en, zo blijkt onder andere uit de verslaggeving van de *Gazet van Mechelen*, de bewondering voor Jan Van Meerbeecks hoogbouwcomplex was groot.¹¹⁵ De wijk had een maand later, samen met projecten als die op Het Kiel, Luchtbal of Braems project op Linkeroever in Antwerpen, zelfs een plaats in het parcours dat bezoekers van het Internationaal Congres van de Huisvesting (23 t/m 27 april 1952) aflegden ter bewondering van de Vlaamse modelwijken.¹¹⁶ Uit de media-aandacht kwam in relatie tot deze wijken meermaals de vergelijking naar voren met Le Corbusiers *Unité d'Habitation* te Marseille.¹¹⁷

In de weken die op de inhoudiging volgden, bezocht een groot aantal nieuwsgierigen de wijk en kon deze ook rekenen op de interesse van de pers (cf. infra) en andere architecten. Zo besteedde Huib Hoste er uitgebreid de aandacht aan in *De Standaard* van 8 juni 1952.¹¹⁸ Hoewel Hoste zeer te spreken was over Wijnants' aanlegplan en de frisheid van de materialen zoals de lichtgele tegels en het witte schrijnwerk, leverde hij ook ferme kritiek op de overvolle inrichting met proefmeubels.¹¹⁹ Hij meende daarnaast dat er een te groot contrast was tussen de hoog- en laagbouw op het terrein:

---

¹¹³ Floré, "Nieuwe Modellen voor Betere Volkswoningen," 80.

¹¹⁴ "Appartementen Zonder Water," onbekende krant, 4 februari 1954.

¹¹⁵ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 87.

¹¹⁶ *Ibid.*, 95.

¹¹⁷ *Ibid.*, 93, 97.

¹¹⁸ *Ibid.*, 89.

¹¹⁹ *Ibid.*, 89,91 & Huib Hoste, "De Woningtentoonstelling te Mechelen," *De Standaard*, 8 juni 1952.

“Wij kennen al de voordelen van de hoogbouw, doch wij hadden liever het grote contrast niet zien ontstaan dat bestaat tussen die << ineens ontworpen >> laag- en hoogbouw, contrast dat bovendien zeer sterk geaccentueerd wordt door het gebruik van geheel verschillende bouwstoffen voor beide groepen.”¹²⁰

De discrepantie viel volgens Hoste wellicht te wijten aan het feit dat de verschillende woninggroepen door diverse architecten werden uitgevoerd, daarbij was het voor de architecten een moeilijke taak om het midden te vinden tussen sprekende architectuur en een ontwerp dat toch vooral goedkoop en praktisch moest zijn.¹²¹

Op 10 mei 1952 werd te samen met de inhuldiging van de woonwijk tevens een tentoonstelling geopend ter ere van het 30jarig bestaan van de MGW, waarbij de verwezenlijkingen van de huisvestingsmaatschappij in de verf gezet werden en er meer uitleg werd gegeven bij de gerealiseerde bouwwerken in de wijk.¹²² Uit documenten en notities in het archief van Jan Van Meerbeeck is gebleken dat hij een bepalende rol had in het ontwerp voor de toonzalen van de expositie.¹²³ De tentoonstelling ging door in de Stedelijke Feestzaal van Mechelen en men werd aangespoord om zich zeker naar het Oud-Oefenplein te begeven om ter plaatse een kijkje te nemen.¹²⁴

Uit de tentoonstellingscatalogus valt te leren dat de flatgebouwen slechts de tweede hoogbouwrealisatie waren van de MGW en dat deze in 1951 vooraf gegaan werden door een appartementsgebouw van Jos Van Cauwenberg aan de Vennekant.¹²⁵ De catalogus bevatte tevens een paar prachtige afbeeldingen die zicht gaven op de maquette van de wijk (**afb. 3**) en een fotocollage die sprekend de trots en hoop uitdrukte die de MGW uit wenste te dragen inzake haar bouwactiviteit (**afb. 8**).

In 1960 werd de wijk verfraaid met een sculptuur van Lode Eyckermans, getiteld *Huisgezin* (**afb. 9**), waaruit duidelijk de kerngedachte van de wijk naar voren kwam, zijnde die van een gelukkig gezin dat in alle rust haar stek gevonden heeft in de moderne woonwijk aan het Oud-Oefenplein.¹²⁶ Dit werd duidelijk verwoord door Lode Eyckermans zelf in de correspondentie over zijn sculptuur met de voorzitter van de MGW:

---

¹²⁰ Hoste, “De Woningtentoonstelling te Mechelen.”

¹²¹ Ibid.

¹²² “30^e Verjaring van de Mechelse Goedkope Woning. Tentoonstelling – Inhuldiging Nieuwe Woonwijk,” *Voor Allen*, nr. 19 (1952).

¹²³ *Zaalboekje “30^e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning,”* Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Persoonlijke notities van Jan Van Meerbeeck*, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹²⁴ *Tentoonstellingscatalogus “30^e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning,”* 1952, 32, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & “30^e Verjaring van de Mechelse Goedkope Woning. Tentoonstelling – Inhuldiging Nieuwe Woonwijk.”

¹²⁵ *Tentoonstellingscatalogus “30^e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning,”* 9 & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 83.

¹²⁶ Maerevoet, “Sociale Huisvesting Anders Bekeken,” 67, 80 - 81.

“De twee rustende figuren symboliseren het idee van deze nieuwe wijk, namelijk de rust die de arbeider er vindt na een zware dagtaak. Het geheel verheerlijkt de bescherming van de arbeider tegen de krotwoningen door het bouwen van goedkope woningen.”¹²⁷

In dezelfde brief sprak hij tevens over een ‘architectonisch gedeelte’ van het standbeeld, dat in de vorm van een schuin vlak en een boog verwees naar de passer en het truweel en aldus symbool stond voor de architectuur van de wijk, maar dat in de uiteindelijke sculptuur niet blijkt te zijn geïntegreerd. Het standbeeld werd vervaardigd in gewapend beton ofwel ‘kunststeen’, dat in de loop van de jaren 1950 en 1960 een nieuwe toepassing kende in de beeldhouwkunst en vooral vanaf de jaren 1970 meer vaste voet aan de grond kreeg als sculpturaal materiaal.¹²⁸ De opdracht voor de sculptuur dateerde vermoedelijk al van 1952 en het duurde dus 8 jaar alvorens de sculptuur daadwerkelijk geplaatst werd.¹²⁹ De plaatsing van de grote sculptuur benadrukte dat de woonwijk niet enkel een comfortabel en gelukkig leven aan de arbeider bood, maar ook, zoals bij de inhuldiging van de sculptuur door de voorzitter van de MGW verduidelijkt werd, een esthetische ofwel kunstzinnige creatie was.¹³⁰

2.2.2 Het Oud-Oefenplein in de contemporaine pers

Het archief van Jan Van Meerbeeck geeft een prachtig en uitgebreid zicht op de eigentijdse publiciteit rond de twee torens en aanverwante bouw rond het Oud-Oefenplein, die in bovenstaande paragraaf al eens werd aangehaald. Zoals in de inleiding van deze thesis reeds vermeld werd, bewaarde Jan Van Meerbeeck zorgvuldig een grote hoeveelheid kranten- en tijdschriftartikelen aangaande het eigen oeuvre of aanverwante bouwactiviteiten. In de maanden na de inhuldiging van de gebouwen werd er volop over Jan Van Meerbeecks torens bericht in de media, waarbij men zowel woorden van lof over had alsook enige kritische punten maakte.

Eén van de meest prominente publicaties rond de Mechelse initiatieven inzake sociale woningbouw vanaf het begin van de jaren 1950 was het artikel ‘L’Effort Malinois en Matière de Logements Sociaux’ in het tijdschrift *La Maison* in 1952, waarin de auteur, Pierre-Louis Flouquet, de bouwactiviteit op en rond het Oud-Oefenplein beschreef in een zeer positief licht, waarbij hij ook de woontorens niet oversloeg. Flouquets artikel werd voor het bovenstaande al meermaals gehanteerd als bron van informatie over enkele details zoals huurprijzen en bouwmaterialen. Gezien zijn enige spijt was dat er naast de wijk een reeks ‘pedante’ villa’s gebouwd zouden worden die de vooruitstrevende identiteit van de wijk zouden bezoedelen¹³¹ kan geconcludeerd worden dat deze architectuurcriticus bijzonder

---

¹²⁷ *Brief van Lode Eyckermans aan senator Houben*, 18 januari 1955, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹²⁸ *Ibid.* & Maerevoet, “Sociale Huisvesting Anders Bekeken,” 53, 79.

¹²⁹ Maerevoet, “Sociale Huisvesting Anders Bekeken,” 81.

¹³⁰ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 97.

¹³¹ Flouquet, “L’Effort Malinois,” 12 & Eyckerman, “Bouwen van 1945 tot 1975,” 134.

enthousiast was over de projecten van de MGW, de wijk aan het Oud-Oefenplein en de appartementsgebouwen. Dat ook Stad Mechelen zelf bijzonder trots was op de wijk aan het Oud-Oefenplein blijkt uit het feit dat Van Meerbeeck torens pronkten op de reclameborden die de stad tijdens haar Amerikaanse promotiecampagne (zie hoofdstuk 3) in 1959 in enkele etalages op Broadway in New York liet plaatsen.¹³²

Naar aanleiding van een persronde van de NMGWW tijdens augustus 1952 in verschillende gloednieuwe sociale woonwijken in Brussel, Antwerpen en Mechelen, bejubelde *Le Dernière Heure* de woonblokken als “*un triomphe de la symmétrie*”¹³³ en benadrukte de slimme plaatsing van de gebouwen, waarbij de architecten immers rekening hadden gehouden met de stand van de zon en lichtinval. Een punt van kritiek was volgens dezelfde verslaggeving dat alle appartementen er van binnen hetzelfde uitzagen en dat het hen ontbrak aan huiselijke intimiteit, een probleem dat zich niet beperkte tot Jan Van Meerbeecks woontorens maar zich volgens de krant ook voordeed in de appartementsblokken te Luchtbal en Kiel.¹³⁴

In ‘t *Vrije Volksblad* daarentegen benadrukte de journalist naar aanleiding van dezelfde rondleiding dat de moderne huizen en appartementen aan het Oud-Oefenplein een verademing waren ten opzichte van de krotwoningen die zij vervingen; met name de zuivere en ordentelijke interieurs zouden voor de bewoners een motivatie moeten zijn om hun woning op de juiste manier te gebruiken en niet te vervallen in de gewoonte om toch vooral te leven in één van de kamers van het huis en de meest gewaardeerde kamer in de dagelijkse activiteiten onbenut te laten.¹³⁵ ‘t *Vrije Volksblad* moest echter concluderen dat de bewoners hun nieuwe woonst al snel aankleedden en gebruikten zoals zij dat voorheen gewend waren, door bijvoorbeeld de living op te delen in verschillende ruimten en de meeste tijd door te brengen rond de kachel. Er was dus weldegelijk enige twijfel of Jan Van Meerbeecks appartementen de nieuwe bewoners werkelijk kon dwingen tot een nieuwe levensstijl- en smaak.

Een punt van kritiek dat gemaakt werd in een artikel in *Le Soir*, dat eveneens geschreven werd na de rondleiding van de NMGWW in 1952, was dat de twee torens weliswaar een prachtig voorkomen hadden en van modern comfort zoals geïnstalleerde keukens en volledige badkamers voorzien waren, maar een centraal verwarmingssysteem ontbeerden.¹³⁶ Het was *Le Soir* ook niet ontgaan dat de nieuwe woonwijk voor een groot deel bewoond werd door ouderen, die onder meer ten gevolge van de krotopruijing een plaats hadden gekregen in de seniorenhuisjes van de hand van Jean Faes.¹³⁷ Volgens de krant was dit allesbehalve een goede zaak; hoe men deze ouderen had kunnen scheiden van

---

¹³² Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 180 -181.

¹³³ “Les Habitations a bon Marché – Les conceptions Bruxelloises et Flamands.”

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ “Het Huis Uwer Dromen Bestaat...”

¹³⁶ “Le Problème de l’habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse...”

¹³⁷ Ibid. & Flouquet, “l’Effort Malinois,” 7 - 8.

hun vertrouwde omgeving en familie was volgens de verslaggever werkelijk onaanvaardbaar.¹³⁸ De krant concludeerde desalniettemin dat het Oud-Oefenplein en omgeving toch voornamelijk gelukkige bewoners kende, de oudere bewoners daargelaten, en dat ze zagezegd gelijkenis vertoonden met de vredige woonsituatie van een begijnhof, een vergelijking die de krant ertoe bracht om de sociale woningen aldaar te omschrijven als “*le petit béguinage moderne de Malines.*”¹³⁹ *Le Soir* geloofde duidelijk in de kracht van de moderne woning om een betere leefomgeving te bieden aan de armere lagen van de Mechelse bevolking.

2.3 Richting de jaren 1960 – Het sociale huisvestingsbeleid wordt voortgezet

Richting de jaren 1960 bleef Mechelen aan de weg timmeren om de stad te doen groeien in welvaart, cultuur en economie en naast verbeteringen aan de infrastructuur bleef ook de woningbouw een hoofdzaak voor het stadsbestuur.¹⁴⁰ Dat er begin jaren 1960 nog altijd gestreefd werd om de doelen van de krotopruijing en de sociale huisvesting in Mechelen waar te maken, blijkt onder andere uit de berichtgeving hierrond in een nummer van *Het Bouwbedrijf* in 1962.¹⁴¹ De strijd tegen de krotten werd na 1961 zelfs nog grondiger aangepakt door het streefaantal op te ruimen krotten op te drijven naar 8000 per jaar.¹⁴² De MGW deed haar best om de grote vraag naar goedkope woningen bij te benen, maar het animo was groter dan de maatschappij kon bijbenen en met zo’n 1200 gezinnen op hun wachtlijst waren de meeste woningen in aanbouw bij voorbaat al verhuurd.¹⁴³ De MGW zette projecten voor sociale huisvesting voort en Jan Van Meerbeeck bleef werkzaam voor de maatschappij, zo ontwierp hij onder meer een groep appartementswoningen aan het Vuurkruisenplein.¹⁴⁴

2.3.1 Vuurkruisenplein – Eikestraat (1960)

De dag dat de sculptuur van Lode Eyckermans (cf. supra) ingehuldigd werd, 27 februari 1960, was tevens de dag waarop ten noorden van de twee woontorens aan het Oud-Oefenplein de jarenlange bouwcampagne van de wijk werd afgesloten met de opening van drie appartementsgebouwen aan de Eikestraat, gegroepeerd rond het Vuurkruisenplein (**afb.**

---

¹³⁸ “Le Problème de l’habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse...”

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 239.

¹⁴¹ “Dynamisme bij Woningbouw te Mechelen,” *Het Bouwbedrijf*, nr.62 (1962), 7.

¹⁴² Deschamps, “Het Sociale-Huisvestingsbeleid vanaf WOII tot Heden,” 30.

¹⁴³ Ibid., 30.

¹⁴⁴ Ibid., 30 & Archief Jan Van Meerbeeck, 303A t/m 303D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

10).¹⁴⁵ De drie gebouwen die 68 duplexwoningen voor alleenstaanden bevatten waren van de hand van Jan Van Meerbeeck, die gedurende het grootste deel van de ontwerpfase hulp kreeg van zijn collega Jos Coene, tot deze in de zomer van 1959 besliste om zijn betrokkenheid bij het project stop te zetten.¹⁴⁶ De bouw zelf heeft dus vermoedelijk plaatsgevonden onder toezicht van enkel Jan Van Meerbeeck maar de gevelontwerpen (**afb. 11**) die in het archief bewaard worden, zijn wel van de hand van beide architecten. Deze ontwerpen stemmen overeen met de uiteindelijk gebouwde appartementsblokken, die werden afgebroken in 2007 om plaats te maken voor nieuwbouw.¹⁴⁷ Gelukkig bevat het archief van Woonpunt Mechelen, de vroegere MGW, beeldmateriaal dat enerzijds de aanblik van de gebouwen vóór de afbraak toont en anderzijds een goede indicatie geeft van de gebouwen in hun jongste jaren (**afb. 12 en 13**). Uit deze foto's spreekt onder meer de eigenaardige indeling van de appartementsgebouwen. Bestaande uit een begane grond waar zich vermoedelijk ruimten voor berging van fietsen en dergelijke bevonden, voorzien van een afzonderlijke ingang, waren de eerste en tweede verdieping weggelegd voor de duplexappartementen. Elke appartement had een eigen ingang aan een externe betonnen balkongalerij, die te bereiken was via een afzonderlijke trap- en liftschaft (**afb. 13**). De appartementen waren intern nog eens in een beneden- en boven verdieping verdeeld, met een klein inpandig terras aan de achterzijde. Vermoedelijk gold ook hier de verdeling van leefruimtes en terras op de benedenverdieping met slaapkamers op de bovenverdieping.

Het archief van Jan Van Meerbeeck geeft veel informatie over de materialen waaruit de gebouwen bestonden. Het aannemersbedrijf V.G.N. Theophiel Beckers & Zonen uit Tessenderlo voerde de algemene bouwwerken uit.¹⁴⁸ Het Kortrijks Dakpannenkantoor (cf. supra) nam de uitvoering van de gevelbekleding voor zijn rekening. In het lasten- en bestekboek van dit bedrijf staat in detail beschreven hoe de gevels geconstrueerd zijn en welke materialen en kleuren gebruikt werden. Het Kortrijks Dakpannenkantoor was een West-Vlaamse dakpannenfabrikant¹⁴⁹ die onder andere meermaals tegelmozaïeken uitvoerde voor architectuur van Jan Van Meerbeeck (zie hoofdstuk 3 en 4). De parelgrijze, mat geglazuurde tegels met een korreltextuur hadden allen een ankerpunt zodat ze gemakkelijk bevestigd konden worden aan de betonnen wanden die ter plaatse op de bouwsite gegoten waren tussen een geprefabriceerde en eveneens betonnen structuur.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 97.

¹⁴⁶ Ibid., 97 & J. Coene & Jan Van Meerbeeck, *Inplantingsplan Vuurkruisenplein*, Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Brief van Jos Coene aan de M.G.W.*, 17 juni 1959, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁴⁷ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 48, 94.

¹⁴⁸ "Dynamisme bij Woningbouw te Mechelen."

¹⁴⁹ "Dakpannenfabriek de Pottelberg," laatst geraadpleegd op 13 juni 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/60896>.

¹⁵⁰ *Lasten- en Bestekboek Kortrijks Dakpannenkantoor*, s.d., Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Tijdens de jaren 1950 groeiden de mogelijkheden van nieuwe soorten lichtgewichtbeton, dat reeds in ontwikkeling was sinds het interbellum, in een snel tempo.¹⁵¹ De mogelijkheid om bouwelementen te prefabriceren, een goede isolatiewerking en behoorlijke draagkracht waren enkele van de vele voordelen van de nieuwe betonsoorten zoals Siporex of Ytong, maar afhankelijk van de samenstelling en productietechniek waren sommige varianten minder bestand tegen vorst, mechanische beschadiging en boden soms weinig geluidsisolatie.¹⁵² Het gebruik van lichtgewichtbeton en prefab elementen was efficiënt en kostendrukkend en daarom bijzonder geschikt voor de bouw van sociale woningen.¹⁵³ In het archief van Jan Van Meerbeeck bevindt zich een mooie dissectietekening waarop de afzonderlijke constructie-elementen van één van de gebouwen aan het Vuurkruisenplein goed te zien zijn (**afb. 14**).

Hoewel beton de hoofdrol speelde in de constructie van de gebouwen aan het Vuurkruisenplein was dit materiaal na afwerking van de gebouwen vrijwel nergens meer zichtbaar. Hoewel de esthetische kwaliteiten van beton in de loop van de jaren 1950 in toenemende mate verkend werden, was het wegwerken van de betonconstructie een veelvoorkomende aanpak in de architectuur van de jaren 1950,¹⁵⁴ en zeker in geval van appartementsgebouwen.¹⁵⁵ Uit het lastenboek en bestek van het Vuurkruisenplein blijkt dat details zoals raamkozijnen en trappen in hout uitgevoerd werden,¹⁵⁶ wat wellicht een huiselijker toets aan de sfeer van het gebouw gaf dan wanneer deze in aluminium of beton uitgevoerd zouden zijn geweest. Ook voor de afwerking van het exterieur werd gekozen om hout te integreren, namelijk in de vorm van panelen die onder de balkonreling tegen de buitenwand geplaatst werden, en ook de buitenwanden van de terrassen werden opgevulld in de kleuren lichtgeel, lichtblauw en lichtgrijs.¹⁵⁷ Pasteltinten zoals deze waren deel van het populaire kleurenpalet van de jaren 50, waar felle en zachte kleuren elkaar levendig afwisselden en sombere tinten geschuwd werden.¹⁵⁸ De zogeheten sandwichpanelen zoals deze waren een duurzaam en zeer geliefd gevelement in de architectuur van de jaren vijftig en zestig en hadden, uitgevoerd in nieuwe kunststoffen zoals onder meer glasal of colorbel, naast een isolatiefunctie toch ook een decoratief effect.¹⁵⁹ Op de oudste foto van de gebouwen zijn de gevelpanelen te herkennen en ondanks dat de foto in zwart-wit is, geeft deze toch een goede indicatie van het exterieur (**afb. 12**).

---

¹⁵¹ Stephanie Van De Voorde, Inge Bertels en Ine Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen in Woningen in Brussel 1945 – 1975* (Brussel: Vrije Universiteit Brussel, 2015), 17, 19, 21 23.

¹⁵² *Ibid.*, 19, 21, 23, 25.

¹⁵³ *Ibid.*, 43, 45.

¹⁵⁴ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 93.

¹⁵⁵ Van De voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 59.

¹⁵⁶ *Lastenboek en bestek Voorkruisenplein M.G.W.*, Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁵⁷ J. Coene en J. Van Meerbeeck, *Appartements woningen Eikestraat – alle gevels, alle blokken*, 10 januari 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & J. Coene & J. Van Meerbeeck, *Kleurenschema van de terrasijmuren en -voorgevels*, Archief Jan Van Meerbeeck, 303D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁵⁸ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 85.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 89 – 91 & Van De voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 297, 299.

Dat kleur, esthetiek en ook kunst van belang werden geacht in de bouw van deze woonblokken blijkt eveneens uit het feit dat de gebouwen werden versierd met een gevelreliëf van de Kortrijkse beeldend kunstenaar Robert Coolens, waarvoor hij in 1959 de opdracht kreeg van Jan Van Meerbeeck en de Sociale Huisvesting Mechelen.¹⁶⁰ Dit gevelkunstwerk werd in detail behandeld in het thesisonderzoek van Leonie Maerevoet (Universiteit Gent, 2015) naar de integratie van kunstwerken in sociale woningbouw tussen 1945 en 1985, waarbij de ontwerptekeningen (**afb. 15 A & B**) en plaatsing van het kunstwerk belicht werden. Vermoedelijk ontstond het idee voor de opname van dit kunstwerk pas na de aanvang van de bouw en legde Coolens verschillende ontwerpen voor alvorens het in 1960 geplaatst werd om de inhuldiging van de wijk te vieren.¹⁶¹ Met de afbraak van de gebouwen in 2007 verdween jammer genoeg ook het reliëf van Robert Coolens en het blijft onduidelijk of het vernield werd of wellicht nog ergens bewaard wordt.¹⁶²

Het Vuurkruisenplein was niet het enige bouwwerk van Jan Van Meerbeeck waarin gevelkunst of sculpturen betrokken werden. Het was in de jaren 1950 dan ook niet ongewoon dat ter decoratie van de architectuur, zowel inzake private woningen als gebouwen met publieke functie, toegepaste kunsten werden geïntegreerd.¹⁶³ Naast sculpturen en plakaten in bijvoorbeeld natuursteen, brons, hout of metaal won met name keramiek aan populariteit en werd in kleurrijke mozaïeken toegepast op een groot aantal gevels uit de jaren 1950.¹⁶⁴ Vaak bleef de kunstenaar/ontwerper van de kunstwerken jammer genoeg onvermeld, en het is dan ook zeker van belang om de namen van kunstenaars als Lode Eyckermans (cf. supra) en Robert Coolens (cf. supra) uitdrukkelijk te vernoemen.

In dit hoofdstuk kwamen enkele opdrachten in sociale huisvesting aan bod, waar Jan Van Meerbeeck de architect van was. Battel (1949) is een voorbeeld van sociale woningen in een meer traditioneel type maar met de twee woontorens aan het Oud-Oefenplein (1952) zetten Van Meerbeeck en zijn collega's duidelijk een stap richting de moderne stijlen van de jaren 1950. Het gebouw en het aanlegplan van de wijk lagen dan ook meer in de lijn van het modernistische gedachtegoed van Le Corbusier, Renaat Braem en het CIAM. De wijken volgde in hun interieurindeling de woonmodellen zoals ze voorgesteld werden door eigentijdse huisvestingmaatschappijen. In de contemporaine media was er veel lof voor de appartementsblokken en de wijk, maar werden de beoogde idealen en kwaliteiten van de woningen én de esthetiek van de architectuur toch ook in vraag gesteld. De

---

¹⁶⁰ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 48, 93 & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 49.

¹⁶¹ *Brief van Berten Coolens aan Herman Claes*, 3 mei 1959, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 93, 94.

¹⁶² Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 48, 94.

¹⁶³ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 62.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 62, 63.

duplexappartementen aan het Vuurkruisenplein (1960) ontwierp Jan Van Meerbeeck ook grotendeels in samenwerking met een collega maar en deze waren een goed voorbeeld van de inzet van recent ontwikkelde bouwmaterialen. Met name betonnen prefab elementen en ter plaatse gestort lichtgewicht beton, gebruik van aluminium en de plaatsing van kunststoffen gevelpanelen in populair kleurgebruik van pasteltinten. Zowel in de wijk Oud-Oefenplein als het Vuurkruisenplein werd beeldende kunst geïntegreerd van Lode Eyckermans enerzijds en Robert Coolens anderzijds. Deze kunstwerken hadden als boodschap dat het leven van de Mechelse arbeider kwaliteitsvol en aangenaam kon zijn in dergelijke woonwijken, en dat ook de schoonheid van kunst er een plaats kon hebben.

H3. BOUWEN VOOR INDUSTRIE EN WELVAART

3.1 De Mechelse industrie in de jaren 1950

De wederopbouwperiode had logischerwijs tot gevolg dat de productie van allerhande bouwmaterialen in België in hoog tempo toenam.¹⁶⁵ De Mechelse industrie bleef opvallend genoeg gewaarborgd van grote materiële schade tijdens de Tweede Wereldoorlog, maar had het de eerste jaren erna behoorlijk moeilijk om de concurrentie met grote gemoderniseerde fabrieken in de buurlanden Nederland en Duitsland aan te kunnen.¹⁶⁶ Een groot probleem om fabrieken te kunnen moderniseren of uitbreiden in Mechelen was dat zowel de meubel- als de staalindustrie zich met name in de binnenstad bevond en zo vast bleef zitten in verouderde en veelal onveilige productietechnieken.¹⁶⁷ Deze industriële strubbelingen en een groot werkloosheidscijfer zetten de stad ertoe aan om financiële hulp te bieden en te investeren in grootschalige industrie buiten de stadskernen.¹⁶⁸ In dit hoofdstuk zal aan de hand van twee grootschalige bouwprojecten, zijnde een fabrieksgebouw voor een Amerikaans industrieel bedrijf en het nieuwe treinstation van Mechelen, aangetoond worden hoe Jan Van Meerbeeck als architect verwickeld was in Mechelens pogingen om als welvarende stad opnieuw op de kaart komen te staan.

Bruul, de meest prominente winkelstraat van Mechelen, was tijdens de oorlog enorm zwaar getroffen en het duurde tot midden jaren 1950 voor men kon spreken van werkelijke wederopbouw.¹⁶⁹ Dit herstel liet zich kenmerken in een combinatie van zowel de integratie van nieuwe materialen zoals aluminium in hedendaagse winkelontwerpen en gevels, als het gebruik van traditionelere materialen zoals natuursteen en hout.¹⁷⁰ Veruit de grootste hoofdrol in het vernieuwende straatbeeld van Bruul was toch wel de neon- en etalageverlichting, een nieuwigheid die ook door het stadsbestuur bij de handelaren werd aangeprezen, om zo weer meer kopers naar de winkelstraat te lokken.¹⁷¹ Ook Jan Van Meerbeeck was in die periode betrokken bij enkele winkelverbouwingen aan Bruul.¹⁷² Dit ging om relatief kleine projecten en zijn daarom binnen dit onderzoek minder interessant voor nadere bespreking.

De beroemde Mechelse meubelindustrie was na de oorlog op-sterven-na-dood en kampte naast het verlies van de Amerikaanse afzetmarkt met een torenhoge loon- en

---

¹⁶⁵ Mario Baeck, *Gevloerd en Betegeld. De Belgische Tegelinindustrie van Art Nouveau tot Seventies* (Oostkamp: Stichting Kunstboek, 2012), 73.

¹⁶⁶ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 147.

¹⁶⁷ *Ibid.*, 147, 149.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 151, 153.

¹⁶⁹ *Ibid.*, 187, 189.

¹⁷⁰ *Ibid.*, 189.

¹⁷¹ *Ibid.*, 187, 189, 191.

¹⁷² Dossier 20B, 66, 90, 114, 150, 773.7, Archief Jan Van Meerbeeck, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

materiaalkost.¹⁷³ Bovendien werd de sector geconfronteerd met de abrupte verandering in de smaak van de consument, die plotseling niet meer de klassieke stijlen wenste waar de Mechelse meubelfabrikanten in gefloreerd hadden, maar liever een modern meubel zag.¹⁷⁴ De plotselinge omschakeling van ambachtelijke productieprocessen naar machinale productie van seriemeubels zorgde voor grote problemen en werkte de werkloosheid in de hand.¹⁷⁵

Na enkele aanslepende jaren waarin steun vanuit de nationale en provinciale overheid relatief beperkt bleef, namen tegen midden jaren 50 verschillende meubelbedrijven zoals NOVA, de firma Huyghens, VEKA en SENAM zelf initiatieven tot modernisering van hun fabrieken en verkoopspanden, veelal uitgevoerd in de hypermoderne Expostijlen.¹⁷⁶ Hoewel de meubelindustrie in de jaren 1950 op deze manier het hoofd boven water hield, waren de hoogtijdagen voorbij en was het wachten tot midden jaren 1950 op de komst van verschillende autofabrieken als effectieve oplossing voor de grote werkloosheid in de stad, met in de hoofdrol de nieuwe fabriek van Mercedes-Benz (1955) naar ontwerp van Alfons Roose.¹⁷⁷ Hoe belangrijk het was voor Stad Mechelen om grote internationale industriëlen aan te trekken om zich in Mechelen te vestigen blijkt uit de bouw van een nieuwe fabriek van de Mc Culloch Corporation, een project waar Jan Van Meerbeeck de plannen voor tekende.

3.2 Mc Culloch Corporation (ca. 1960 – 61) en de Amerikaanse droom van een grootstad

Op Expo 58 was een grote rol weggelegd voor de droom van de Amerikaanse moderne metropool, die zich in het decennium na de Expo het meest zou laten voelen in grootschalige stadsvernieuwingen in het centrum van Brussel, en het vertoon van Belgische deskundigheid op gebied van materiaal en techniek.¹⁷⁸ Hoewel Expo 58 in Brussel een significante invloed had op de grootschalige stadsarchitectuur, bleef in en rond Antwerpen deze relatief beperkt tot bouwwerken als bijvoorbeeld de Arena Sporthal (1963) en de Deurnese Expohal (1959).¹⁷⁹ Toch was ook Mechelen in de ban van modern, vooruitstrevend Amerika.¹⁸⁰

Het stadsbestuur vatte in 1959 een overzeese promotiecampagne aan om Amerikaanse industriëlen aan te trekken, waarbij er advertenties werden geplaatst in de *Financial Times*

---

¹⁷³ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 157.

¹⁷⁴ *Ibid.*, 157.

¹⁷⁵ *Ibid.*, 157.

¹⁷⁶ *Ibid.*, 159, 161, 163.

¹⁷⁷ *Ibid.*, 163 - 169.

¹⁷⁸ Anne Van Loo, red., *Repertorium van de Architectuur in België: van 1830 tot Heden* (Antwerpen: Mercatorfonds, 2003), 79 - 80.

¹⁷⁹ Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 140 – 141.

¹⁸⁰ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 181 – 183.

en er reclame werd gemaakt op Broadway (NY).¹⁸¹ Dit was niet zonder effect en als resultaat vestigde onder andere de Mc Culloch Corporation zich in Mechelen; een fabrikant van buitenboordmotoren en kettingzagen uit Los Angeles.¹⁸² Jan Van Meerbeeck ontwierp de fabriek voor dit bedrijf in samenwerking met Gaston Van De Vijver.¹⁸³ In het dossier over Mc Culloch bevindt zich een kaart van Mechelen waarop enkele fabrieken zoals die van Mercedes Benz, de Amerikaanse zeepfabrikant Procter & Gamble en de Peugeotfabriek in het rood gemarkeerd staan en waarop ook duidelijk de belangrijkste verbindingroutes naar Brussel, Antwerpen, Leuven en Gent worden aangegeven (**afb. 16**). Verschillende krantenknipsels die Jan Van Meerbeeck bewaarde en die terug te vinden zijn in het archief bevestigen dat Mc Culloch voor Mechelen koos als vestiging vanwege de nabijheid van de haven van Antwerpen, het centrum van Brussel en andere internationale verbindingswegen.¹⁸⁴

De dossiers in het archief van Jan Van Meerbeeck die de ontwikkeling van deze fabriek betreffen zijn in bijzonder detail bewaard gebleven. Enkele dossierstukken lijken te bevestigen dat dit project voor de architect zelf een bijzondere waarde had, zo bewaarde hij bijvoorbeeld zorgvuldig een exemplaar van de L.A. Times, krantenknipsels over de aankondiging van de bouw, reclamefoldertjes van Mc Culloch, en uitnodigingen voor gerelateerde officiële evenementen tot zelfs het menukaartje van een diner met de Mc Culloch Corporation aan toe.¹⁸⁵ Het exemplaar van de L.A. Times stamt uit 1960 en geeft een prachtige kijk op de ontwikkeling en toekomstdromen van deze Amerikaanse grootstad op dat moment (**afb. 17**). Uit het blad spreekt duidelijk dat Los Angeles erop gebrand was een pionier en voorbeeld te zijn in industriële groei en moderne architectuur; een uitstekend voorbeeld voor Mechelen dat voor een groot Amerikaans industrieel bedrijf zoals de Mc Culloch Corporation uiteraard niet wilde onderdoen in klasse en moderniteit.

De ontwerptekeningen en bouwplannen van de fabriek, die gevestigd was aan de Arkstraat in Mechelen, zijn rijkelijk vertegenwoordigd in het Mc Culloch dossier. Hoewel het project in het kader van Mechelens moderniseringscampagne dus duidelijk zeer gewaardeerd werd door zowel het stadsbestuur als Jan Van Meerbeeck zelf, bestond de architectuur voor het grootste deel uit een industriële hal en bestond het bureaugedeelte en de ingang van het gebouw uit een relatief simpele balkvorm met twee bouwlagen (**afb. 18**) Over de bouwmaterialen was veel informatie te vinden. Zo werd er voor de betonconstructie gebruik gemaakt van Siporex.¹⁸⁶ Siporex was een lichtgewicht geautoclaveerd gasbeton dat tijdens het interbellum in Zweden werd ontwikkeld en vanaf midden jaren 1950 op grote schaal

---

¹⁸¹ Ibid., 180 – 183.

¹⁸² Ibid., 181 – 183.

¹⁸³ Ibid., 182 & Dossier 555A t/m D, Archief Jan Van Meerbeeck, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁸⁴ Diverse krantenknipsels zonder titel, Archief Jan Van Meerbeeck, 555D, Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁸⁵ Dossier 555D, Archief Jan Van Meerbeeck, Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁸⁶ Dossier 555A, Archief Jan Van Meerbeeck, Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

werd vervaardigd in België door de firma Siporex-Brabant.¹⁸⁷ De metaalwerken van het dak werden uitgevoerd door de firma Nobels-Peelman uit Sint-Niklaas en alle raam- en deurkozijnen werden uitgevoerd in aluminium.¹⁸⁸ Aluminium, wat zeer licht was, relatief gemakkelijk in complexe vormen kon worden vervaardigd en bovendien erg onderhoudsvriendelijk was, werd in de architectuur na de Tweede Wereldoorlog in toenemende mate gebruikt, veelal voor de constructie van raamkozijnen en deurposten en vaak naturel gelaten.¹⁸⁹ Het gebouw is aldus een goede illustratie van de moderne contemporaine bouwmaterialen.

Het is duidelijk dat al deze dossierstukken te samen niet zozeer getuigen van een bijzonder gebouw maar wel een gedetailleerde illustratie zijn van de pogingen van het stadsbestuur om Mechelen op de kaart te zetten als internationale economische speler en Jan Van Meerbeecks nauwe betrokkenheid bij die ondernemingen.

3.3 Station van Mechelen (1959)

Eén van de eerste projecten van wederopbouw waar Maxime Wijnants na zijn aanstelling in 1945 zich volop mee bezig hield was een grootse vernieuwing van de verkeerswegen in de stationswijk, waarbij ook de door bombardementen gehavende stationsoverkapping uit 1887 moest aangepakt worden.¹⁹⁰ Jarenlang zorgde het hoge kostenplaatje van Wijnants' mobiliteitsplannen voor vertraging maar met de Wereldtentoonstelling van 1958 en de verwante komst van vele toeristen in zicht kwam er vanaf 1954 schot in de zaak.¹⁹¹ Toen werd de bouw aangevangen van een nieuwe brug over de Leuvense Vaart, en Jan Van Meerbeeck aangesteld als architect voor het ontwerp van een volledig nieuw station (**afb. 19**).¹⁹² Namens de NMBS waren Léon Durin en Jean Vaerendonck de adviserende ingenieurs bij deze taak.¹⁹³ Wellicht speelde Jan Van Meerbeecks vroegere tewerkstelling als tekenaar voor de NMBS (zie hoofdstuk 1) een rol in zijn aanstelling als architect van dit bouwwerk.

In het nieuwe station werden naast de hoofdruimten voor reizigers en treinverkeer ook een postkantoor en een nieuwe seintoren geïntegreerd, en het contrast met de verdwenen 19^e-

---

¹⁸⁷ Van De voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 14, 17, 19.

¹⁸⁸ Dossier 555A, Archief Jan Van Meerbeeck, Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

¹⁸⁹ Van De Voorde, Bertels, en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 255, 265, 267, 269 & Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 73.

¹⁹⁰ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 18 – 19 & "Koning Albertplein," laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/113741>.

¹⁹¹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 21 - 25.

¹⁹² Ibid., 21 - 25 & *Brief van Jan Van Meerbeeck aan Antoon Spinoy* & "Mechelen Krijgt een Nieuw Station," *Het Laatste Nieuws*, 20 november 1955.

¹⁹³ "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen," *Het Bouwbedrijf*, nr. 51 (1959), 5.

eeuwse constructie was groot.¹⁹⁴ De voorganger uit 1887 was ontworpen door Charles-Emile Janlet (1839-1919) in neo-Vlaamse renaissance stijl en bestond uit drie perrons, overkapt door een hal uit metaal en glas (**afb. 20**).¹⁹⁵ Het blijft onduidelijk of Janlets station een kop- of doorstroomstation was. Het nieuwe station van Mechelen werd alleszins een doorstroomstation, en in de jaren voorafgaand aan de oplevering van het gebouw werden de spoorwegbermen opgehoogd en het aantal perrons werd uitgebreid naar 10.¹⁹⁶ In het nieuwe gebouw, dat tot op vandaag nog altijd dienst doet als station, werd een hoofdgang aangelegd onder de sporen vanwaar alles perrons te bereiken waren. Deze opzet was gebaseerd op het Sint-Pieters station van Gent.¹⁹⁷ Aan de achterzijde van het stationsgebouw werd het eerste perron overdekt met een betonnen, omhoog wijzende luifel. De andere perrons hebben een overdekking van langgerekte vlinderdaken.

Het gebouw bestaat uit 5 bouwlagen inclusief kelder en seintoren, strekt zich met een lengte van 113 meter uit langs de sporen, en de voorgevel telt 63 traveeën die bepaald zijn door een geraamte van gewapend beton dat bekleed werd met chromoliet.¹⁹⁸ Lijsten van blauwe hardsteen scheppen enkele kaders in de gevel, ze accentueren het tweede en derde niveau en onderscheiden dezen van het niveau op de begane grond.¹⁹⁹ De luifel boven de hoofdingang en de raamkozijnen werden uitgevoerd in aluminium.²⁰⁰

Aan de hand van zowel plattegronden en gevelontwerpen uit het archief als de bezichtiging van het gebouw in situ, valt op hoe de voorgevel over de gehele lengte in 3 verschillende gedeelten valt op te delen, die overeenkomen met de verschillende functies van het gebouw en vertegenwoordigd zijn in de variërende materialen van de gevel.²⁰¹ Het linker deel van de voorgevel (**afb. 21**), waarachter de ruimtes van de posterijen en de seintoren zich bevinden, is bekleed met de zandsteen Larochette voor het tweede en derde niveau en de gevel van de begane grond is hier uitgevoerd in een rasterstructuur waarnaar op het voorontwerp wordt verwezen als glasbeton.²⁰² Glasbeton is een structuur van gewapend beton, waartussen

---

¹⁹⁴ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 25, 26.

¹⁹⁵ Adelina Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart. De Stationsarchitectuur van Mechelen," (Master Thesis, Universiteit Gent, 2010), 51 & "Koning Albertplein."

¹⁹⁶ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 23, 25, 27.

¹⁹⁷ *Ibid.*, 27.

¹⁹⁸ Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 51 & Jan Van Meerbeeck, *Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Grondplannen voor het station van Mechelen voor peil 0, 2, 3 en 4*, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.3, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen. Het grondplan voor het niveau van begane grond ontbreekt, maar met behulp van andere bronnen die betrokken zijn in dit hoofdstuk valt aan te nemen dat dit niveau met name bestemd was voor reizigersruimten.

¹⁹⁹ Van Meerbeeck, *Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen* & "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen."

²⁰⁰ "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen."

²⁰¹ *Grondplannen voor het station van Mechelen voor peil 0, 2, 3 en 4*.

²⁰² Van Meerbeeck, *Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen* & "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen."

glastegels of- blokken geplaatst worden.²⁰³ Hier werd de structuur opgevuld met glasblokken, een populaire toepassing van glas in de naoorlogse periode en ook vandaag nog wel eens gebruikt, onder meer vanwege de grote thermische isolatie.²⁰⁴ Het middelste gedeelte van de voorgevel (**afb. 22**), waar de hoofdingang geplaatst werd en waarachter zich de inkomhall, loketten en cafetaria voor de treinreizigers bevonden, is vrijwel volledig uitgevoerd in glazen ramen en deuren met aluminium kozijnen, en zou kunnen benoemd worden als een glazen gordijngevel.²⁰⁵ Het rechter gedeelte van de voorgevel (**afb. 23**), dat slechts twee niveaus van kelder en begane grond beslaat en waar zich oorspronkelijk de bagagedienst bevond,²⁰⁶ wordt gedomineerd door een prachtige structuur van grijsgekleurde claustrabeton, een decoratieve toepassing van opengewerkt prefabbeton die eind jaren 1950 en in de loop van de jaren 1960 steeds populairder werd.²⁰⁷ De uitvoering van alle werken werd overzien door Algemene Onderneming Florent D'Hulst uit Lier.²⁰⁸ Het bedrijf Tous Verres nam het glaswerk voor haar rekening en de firma's Algemeen Constructiebedrijf uit Schelle en Chamebel N.V., één van de grotere aluminium- en staalproducenten uit de periode,²⁰⁹ voorzagen in de aluminiumwerken.²¹⁰ Wat betreft het tegeltableau dat in de inkomhal plaats kreeg (cf. infra), werden de reliëffiguren uitgevoerd door de firma Het Kortrijks Dakpannenkantoor²¹¹ en niet, zoals Adelina Fahnenstich stelde in haar thesis,²¹² door de Waalse firma Grèsambre, die wel de rest van gevel- en vloertegels van het station voor rekening nam.²¹³

Ook het interieur van het station verdient de aandacht. Het linker gedeelte van de inkomhal werd oorspronkelijk ingevuld door een cafetaria (**afb. 24**). Er was een toog vanwaar er bediend werd, waarvoor een langgerekte zitbank geplaatst was die vrijstond in de ruimte, en waar moderne tafels en stoelen geplaatst waren (**afb. 25**). De verschillende ontwerpen voor deze cafétaria die bewaard werden in het archief toonden aan dat er veel aandacht besteed was aan de invulling hiervan. Zowel de vloeren van de inkomhal als die van de wandelgangen en zo ook vrijwel alle binnenmuren werden betegeld met keramisch mozaïek. Dit is vandaag bijna overal nog intact (**afb. 26A t/m C**). De vloeren werden uitgevoerd in kleine grijsblauwe

---

²⁰³ "Glasbeton en Glastegels," laatst geraadpleegd op 22 juni 2017, <http://www.livios.be/nl/bouwinformatie/ruwbouw/gevel/glasbeton-en-glastegels/>.

²⁰⁴ Ibid. & Van De Voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 141.

²⁰⁵ *Grondplannen voor het station van Mechelen voor peil 0, 2, 3 en 4* & Van Meerbeeck, *Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen*.

²⁰⁶ *Grondplannen voor het station van Mechelen voor peil 0, 2, 3 en 4*.

²⁰⁷ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60, 80 - 81* & Van De Voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 373.

²⁰⁸ "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen."

²⁰⁹ Van De Voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 255, 281.

²¹⁰ "Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen."

²¹¹ "De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen," *De Linie*, 18 december 1959, 3.

²¹² Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 55.

²¹³ Mario Baeck, *Schoonheid uit Klei en Cement. Vloer- en Wandtegels in de Provincie Antwerpen* (Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen en Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 2008), 103 & Baeck, *Gevloerd en Betegeld*, 72.

tegeltjes met hier en daar een tegeltje in wit. De wanden en pilaren in de inkomhal werden betegeld met zandkleurige verticaal geplaatste tegels met een reliëfstructuur, afgewisseld met hier en daar een donkergrijze reliëftegeltje. Ook zijn er wanden die uitgevoerd waren in asymmetrische tegeltjes in crèmekleur met mosgroene spikkels en aders. Bij het verlaten van de ontvangsthal passeert de reiziger een vloermozaïek van een haan (**afb. 27**), die deze als het ware richting de sporen wijst.²¹⁴

Het stationsgebouw vertoont duidelijk een verzameling materialen en vormen die typisch zijn voor de moderne architectuurstijlen van de jaren 1950. Vaak uitgevoerd in beton, metaal of aluminium, en in originele vormen zoals een vlinderdak of een omhoog wijzend vlak is de aangehechte luifel eveneens een sprekend kenmerk van architectuur uit de jaren '50 en '60.²¹⁵ Van Meerbeeck volgde deze trend in de aluminium luifel die hij boven de hoofdingang plaatste en de betonnen luifel die hij aan de achtergevel boven het eerste perron liet plaatsen.²¹⁶ Zoals uit de volgende hoofdstukken zal blijken, gebruikte hij de luifelvorm herhaaldelijk in zijn ontwerpen. Op de voorontwerpen voor de gevels van het stationsgebouw vallen telkens ook de ornamentale details op (**afb. 21 t/m 23**), zoals deurklinken in speelse boemerangvorm, tevens een veel gezien detail in de gebouwen uit deze periode²¹⁷ maar vandaag niet meer aanwezig in het station, gezien de deuren in de loop der tijd zijn vervangen door automatische schuifdeuren.

3.3.1 Keramieken ode aan de spoorwegen

In de inkomhal werd een werkelijke 'eyecatcher' geplaatst: een groots tegeltableau (**afb. 28A & B**) dat werd ontworpen door Robert Coolens,²¹⁸ de Kortrijkse kunstenaar die enkele jaren later het mozaïek zou voorzien voor de buitenwand van de appartementsgebouwen aan het Vuurkruisenplein (zie hoofdstuk 2). Het tableau neemt de volledige wand tegenover de hoofdingang in en is aldus de gehele lengte van de inkomhal lang. Zo benadrukt het de hoogte en lengte van de inkomhal en herhaalt zodoende de hoogte en lengte van de gordijngewel met hoofdingang. Met een voorstelling van een Mechelse meubelmaker en tuinman, een aantal vogels in vlucht, een stralende zon en een spoorlijn stond het stationstableau symbool voor hoe door toedoen van de Belgische Spoorwegen de Mechelse tuinbouw en meubelnijverheid in de toekomst voorspoed zouden kennen.²¹⁹ De figuren zijn allen *en profil* weergegeven, dit doet denken aan oudere beeldtaal uit de kunstgeschiedenis, zoals bijvoorbeeld die van Egyptische kunst of hiërogliefen, en geeft het tegeltableau een

---

²¹⁴ Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 54.

²¹⁵ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 50 – 51.

²¹⁶ *Doorsnede luifelstructuur boven perron 1*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Voorgevelontwerp van het station van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.4, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²¹⁷ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 56.

²¹⁸ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 49.

²¹⁹ *Ibid.*, 49 & "Het Nieuwe Station van Mechelen," *Het Spoor* 5, nr. 42 (1960), 15 – 16.

archaïsch karakter. De vrolijke vogels, de zon die als het ware de Mechelen en haar bezoekers toescheen, en de ongewoon grote omvang van de keramische figuren zetten dit karakter extra kracht bij. Het tableau benadrukt aldus niet enkel de Mechelse geschiedenis maar ook de hoop en het geloof in een betere en welvarende toekomst voor de stad.

De Belgische keramiekproductie was net als die van andere bouwmaterialen na de Tweede Wereldoorlog ook weer op gang gekomen, aanvankelijk met een voortzetting van de tegelstijlen van voor de oorlog, maar al vlug in moderne, vrolijk gekleurde mozaïektegels onder invloed van de internationale stijl die haar oorsprong had in de Verenigde Staten.²²⁰ In de jaren 1950 (her)wonnen keramische mozaïeken binnen de architectuur in snel tempo populariteit.²²¹ Het mozaïek in het station van Mechelen doet in vormgeving enigszins denken aan het logo van Expo 58, dat ontworpen werd door Lucien De Roeck (**afb. 29**),²²² en het tableau sluit dan ook volledig aan bij de Expo-esthetiek die op de wereldtentoonstelling aan de bezoekers was geïntroduceerd.²²³ Op Expo 58 werden, net als bij de Wereldtentoonstelling te Brussel in 1935 het geval was geweest, de mogelijkheden van de keramiektegel uitgebreid tentoongesteld in het Glas- Keramiek- en Kleinijverheid paviljoen, waarbij levendige kleuren en geometrische vormen de hoofdrol speelden.²²⁴ In kleuren warm rood, donkerblauw, oker, lichtgrijs en wit is het stationstableau een goed voorbeeld van deze keramiekstijlen.

Buiten het mozaïek werden naast de reizigersuitgang, die zich links van de hoofdingang bevindt, ook nog twee natuurstenen reliëfs geplaatst van de hand van de beeldhouwer Lode Eyckermans (**afb. 30A & B**), die reeds aan bod kwam in relatie tot de sculptuur *Huisgezin* aan het Oud-Oefenplein. Of Eyckermans de opdracht hiervoor rechtstreeks van Jan Van Meerbeeck ontving, of namens de NMBS, blijft helaas onduidelijk (cf. infra). Alleszins zijn de reliëfs een ode aan de Belgische spoorwegen en de rol die Mechelen in diens geschiedenis speelde.²²⁵ Dit is op het ene reliëf verbeeld in een trein op een spoor van teugels door trekpaarden geleid, wat symbool staat voor de evolutie van vervoersmiddelen met de trein als culminatiepunt.²²⁶ Op het andere reliëf ziet men een adelaar die de vleugels spreidt boven een trein, dit staat symbool voor snelheid en eveneens voor de Belgische spoorwegen.²²⁷ Naar de spoorwegen wordt tevens verwezen in de afbeelding van de St. Rombouts toren in Mechelen en de Grote Markt in Brussel, welke de twee steden waren waartussen op 5 mei 1835 de eerste Belgische trein.²²⁸ Mechelens rol in de eerste Belgische treinverbinding droeg men hoog in het vaandel bij de NMBS en het stadsbestuur²²⁹ en het

---

²²⁰ Baeck, *Gevloerd en Betegeld*, 73, 75.

²²¹ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 99.

²²² Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 55.

²²³ Baeck, *Gevloerd en Betegeld*, 75.

²²⁴ *Ibid.*, 62, 75.

²²⁵ Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 56 & "Het Nieuwe Station van Mechelen," 15.

²²⁶ *Ibid.*, 56 & *ibid.*, 15.

²²⁷ *Ibid.*, 56 & *ibid.*, 15..

²²⁸ *Ibid.*, 56 & *ibid.*, 15.

²²⁹ "De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen," 3.

verbaast dan ook niet dat men bij de bouw deze geschiedenis op de voorgrond plaatste. De boodschap die de geïntegreerde kunstwerken uitdragen toont aan hoe het stationsgebouw en de nieuwbouw en wegenwerken in de omliggende wijk Mechelen op de kaart moesten zetten in al haar historische eigenheid maar mét het karakter en de voordelen van een moderne stad.²³⁰

3.3.2 Geprezen in de pers, bekritiseerd door de architect

Dankzij Van Meerbeecks niet aflatende moeite om de persberichten rond zijn eigen bouwwerken netjes te bewaren, geeft zijn archief een ruime greep uit de mediaberichten rond het station. Journalisten lijken over het algemeen een bijzondere aandacht te hebben gehad voor de praktische groepering van de verschillende diensten, de bouwmaterialen, de geïntegreerde kunstwerken van Robert Coolens en Lode Eyckermans, en de algehele betekenis van het station en omringende wegenwerken voor de vooruitgang van de stad Mechelen. Uit een brief namens Jan Van Meerbeek aan hoofdredacteur Bouchery bleek dat het bekende maandblad *Bouwen en Wonen* rond januari 1960 interesse toonde om een artikel aan het nieuwe station te wijden, maar dit is helaas nooit verschenen.²³¹ Hoe positief men zich over het station kon uitlaten werd mondig verwoord in *De Standaard* van 15 december 1959, waar de moderne uitstraling van het nieuwe station werd verkozen boven “het metalen monster, dat door de bombardementen niet voldoende werd vernield om sneller dan thans het geval was door een nieuw gebouw te worden vervangen.”²³²

De architect zelf wierp opvallend genoeg een heel andere licht op de zaak, althans zo blijkt toch uit het interview dat hij deed bij een journalist van *De Linie*, enkele dagen na de grandioze opening van het station. Hij gaf er te kennen hoe moeilijk het was om met zoveel verschillende belangengroepen een gebouw als dit tot stand te brengen, dat consensus vrijwel onmogelijk was en de bouwplannen maar liefst 17 keer dienden hertekend te worden.²³³ Uiteindelijk beschouwde hij enkel het ontvangstgebouw als een werk van zijn eigen hand, daarentegen werden het postkantoor en de fietsenberging met name door de deelnemende architecten en ingenieurs ontworpen en werd er tegen zijn wil in gekozen voor de gevelwerken de Luxemburgse Larochette steen te gebruiken in plaats van de Franse witsteen die hij zelf verkoos.²³⁴ Een brief van de NMBS van 3 oktober 1956 aan Jan Van Meerbeek bevestigt inderdaad dat de spoorwegmaatschappij het ontwerp zeer nauwlettend in de gaten hield en er niet voor terugdeinsde om aanpassingen en vereisten te dicteren. In de brief werd stellig vermeld dat alle bouwmaterialen van Belgische oorsprong

---

²³⁰ “Het Nieuwe Station van Mechelen,” 15 & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 49, 53.

²³¹ *Brief van Jan Van Meerbeek aan de heer W. Bouchery*, 6 januari 1960, Archief Jan Van Meerbeek, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²³² “Nieuw Spoorwegstation te Mechelen ingehuldigd,” *De Standaard*, 15 december 1959.

²³³ “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²³⁴ *Ibid.*, 3.

dienden te zijn, rooilijnen moesten worden verlegd, glaspartijen gewijzigd en de architect diende gehoor te geven aan de verschillende opmerkingen en wensen van de verscheidene geïntegreerde diensten.²³⁵ Waar van Meerbeeck in het interview met *De Linie* zijn misnoegen uitspraak over de inrichting van de cafetaria viel de journalist hem in het artikel bij. De meubels waren zagezegd een voorbeeld van “*de afgrijselijkste keukentafelstijl*” en niet representatief voor Mechelen, de meubelstad.²³⁶ De architect wond er geen doekjes om wanneer hij aan de journalist zei:

*“Het interieur van het restaurant bijvoorbeeld [...] is een drama. Ik leverde het grondplan en de bouwtekeningen in het kader van mijn opvatting van de stationshal. Voor wat er aan kleuren op de wanden is gekomen, was ik mijn handen in onschuld.”*²³⁷

Het interieur van de inkomhall en drankenzaal kreeg echter ook positieve kritieken, in bijvoorbeeld *Het Spoor* of *Le Dernière Heure* waar men veelal de kleurrijke kunst en de open en gezellige sfeer beschreef.²³⁸

Ook inzake de plannen voor wandkunst had Jan Van Meerbeeck het tot zijn eigen spijt niet zelf voor het zeggen, hij had de muur die bekleed werd met het tegeltableau namelijk in hout willen uitgevoerd zien, waarop een koperen wandsculptuur van de hand van Lode Eyckermans bevestigd zou worden.²³⁹ Brieven en andere documenten uit Van Meerbeecks archief bevestigen deze plannen, die al duidelijk vaste vorm aan hadden genomen alvorens zij alsnog afgekeurd zijn geweest door de spoorwegdirectie.²⁴⁰ Na een sollicitatie van zeker één andere beeldhouwer in maart 1958, zijnde Nat Neujean, had Jan Van Meerbeeck reeds een contract gesloten met Lode Eyckermans waarin de plannen voor de wand en het kunstwerk in detail beschreven stonden: de kunstenaar zou drie panelen maken uit edele houtsoorten en koper en ook de kostenberekening was al gemaakt (480.000 fr.).²⁴¹ Tevens had Van Meerbeeck de spoorwegdirectie van deze overeenkomst op de hoogte gesteld.²⁴²

Documenten inzake de afkeuring van de plannen of de totstandkoming van de natuurstenen sculpturen van Lode Eyckermans die wél geplaatst werden ontbreken in het archief, het is echter duidelijk dat de thematiek voor Eyckermans' kunstwerken hetzelfde bleef, zijnde een

---

²³⁵ *Brief namens de NMBS aan Jan Van Meerbeeck*, 3 oktober 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²³⁶ “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²³⁷ Jan Van Meerbeeck zoals geciteerd in: “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²³⁸ “L'inauguration Tant Attendue de la Nouvelle Gare de Malines,” *Le Dernière Heure*, 16 december 1959 & “Het Nieuwe Station van Mechelen,” 15 – 16.

²³⁹ “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²⁴⁰ *Ibid.*, 3.

²⁴¹ *Brief van Nat Neujean aan Jan Van Meerbeeck*, 8 maart 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & *Contract tussen Jan Van Meerbeeck en Lode Eyckermans voor een beeldhouwwerk ter versiering van het station van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁴² *Brief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Clarembaux*, 2 juni 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

ode aan de stad Mechelen en de spoorwegen.²⁴³ Vermoedelijk werd er na de afkeuring van de bedoelde panelen eerst gezocht naar een andere kunstenaar om een gevelwerk te maken, gezien zich in Jan Van Meerbeecks archief een sollicitatiebrief uit 1959 bevindt van de kunstenaar Emiel Bergen, die in zijn kunstwerk toch vooral de architectuur van het gebouw tegemoet wilde komen.²⁴⁴ Uiteindelijk nam de directie het heft in eigen handen en liet Het Kortrijks Dakpannenkantoor het mozaïek uitvoeren dat aan hun wens voor keramiek tegemoetkwam, en liet deze firma Robert Coolens (cf. supra) aanstellen.²⁴⁵ Over dit tegelfresco sprak Van Meerbeeck teleurgesteld:

“Dat wandje van vijftien bij zes meter moest en zou in ceramiek. Het Kortrijks Dakpannen Kantoor kreeg de opdracht. Liet een van haar ontwerpers het ceramiek-fresco maken. Ik heb er ontwerpen van gezien. Het stuk is daarna – op de grond natuurlijk - gemaakt. Nu het vertikaal geplaatst is, ontdekt men plotseling technische tekortkomingen.”²⁴⁶

Welke technische tekortkoming Jan Van Meerbeeck hier bedoelde, werd niet gespecificeerd.

In hetzelfde interview met *De Linie* gaf de architect zijn bewondering te kennen voor de vrijheid van de Nederlandse architecten, die, zoals bijvoorbeeld in de totstandkoming van het station van Eindhoven (Koen Van Der Gaast, 1956) wél totale zeggenschap hadden over het totale ontwerp.²⁴⁷ Wanneer men de voorgevel van het station van Eindhoven (**afb. 31**), dat drie jaar vóór dat van Mechelen geopend werd, vergelijkt met dat van Jan Van Meerbeeck, doet dit sterk vermoeden dat hij wellicht een voorbeeld genomen heeft aan dit ontwerp van Koen Van Der Gaast (1923 - 1993). Vergelijkbare punten zijn de hoge glaspartij die het grootste deel van de voorgevel inneemt, de plaatsing en vormgeving van de klok, de betonstructuur rechts en de integratie van een betonnen luifel, die in geval van het station van Eindhoven te vinden is bovenaan de voorgevel. Net zoals Jan Van Meerbeecks stationsgebouw de Mechelse identiteit als stad van meubel- en tuinbouwindustrie uitdroeg, verwees Koen Van Der Gaast in zijn bouwontwerp naar de vorm van de contemporaine Philips radio,²⁴⁸ en aldus naar Eindhoven als trotse geboorteplaats van de Philips-elektronica. Wellicht had Jan Van Meerbeeck, wanneer hij hiertoe meer vrijheid had gehad, nog sterker in de lijn van Van Der Gaast gebouwd, maar dit blijft jammer genoeg slechts giswerk.

---

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ *Brief Van Emiel Bergen aan Jan Van Meerbeeck (?)*, 26 april 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁴⁵ “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²⁴⁶ Jan Van Meerbeeck zoals geciteerd in: “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²⁴⁷ “De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen,” 3.

²⁴⁸ “Central Trainstation Eindhoven,” laatst geraadpleegd op 6 juni 2017,

<https://www.mimoo.eu/projects/Netherlands/Eindhoven/Central%20Trainstation%20Eindhoven/>.

In dit hoofdstuk kwam de fabriek voor het Amerikaanse bedrijf Mc Culloch aan bod, met name als illustratie van Mechelens poging om industriëlen uit de VSA aan te trekken. Zo hoopte het stadsbestuur de gestagneerde Mechelse economie een flinke zet te geven en Mechelen weer op de kaart te zetten als welvarende stad op de kaart te zetten. De Amerikaanse grootstad diende daarbij als voorbeeld. Jan Van Meerbeeck ontwierp de fabriek (ca. 1960) samen met Gaston Van De Vijver en dit project lijkt voor hem een prestigieuze waarde te hebben gehad.

Het station van Mechelen (1959) kwam tot stand binnen dezelfde context: Mechelen wenste zich met het oog op het Expojaar 1958 van haar beste kant te laten zien. Het zwaar gehavende 19^e eeuwse station maakt plaats voor een ontwerp dat Jan Van Meerbeeck tekende in samenspraak met de NMBS. Het station is sprekend voorbeeld van Expo architectuur en eveneens getuigt het van gebruik van eigentijdse bouwmaterialen en toepassingen. Voor keramiek was in het interieur van het station een bijzondere rol weggelegd, met als opvallendste voorbeeld het grootse tegeltableau naar ontwerp van Robert Coolens. Dit bracht een ode aan Mechelen als stad van tuinbouw en meubelindustrie. Eveneens bracht het hulde aan de Belgische spoorwegen, waar ook twee reliëfs van de hand van Lode Eyckermans aan opgedragen waren. Uit verschillende media en een contemporain interview met Jan Van Meerbeeck bleek dat de architect zelf niet bijzonder te spreken was over het eindresultaat van het station. Moest hij meer vrijheid hebben gehad, dan waren er inzake de uitvoering van het interieur en de geïntegreerde kunstwerken andere keuzes gemaakt. Wellicht had het gehele ontwerp van het station dan ook misschien sterker geleken op het centraal station van Eindhoven, waar Van Meerbeeck een voorbeeld aan nam.

H4 BOUWEN VOOR DE JEUGD EN EDUCATIE

4.1 Vakantiehomes voor de socialistische jeugd

De aandacht die de overheid en huisvestingsmaatschappijen na de Tweede Wereldoorlog hadden voor het gezin en een gezonde en comfortabele leefomgeving betrof logischerwijs ook het welzijn en de leefruimte van het kind. De jeugd en het kind wonnen na de Tweede Wereldoorlog enorm aan aandacht, zowel binnen de sociale wetenschappen als binnen de kunsten.²⁴⁹ Het stadsbestuur van Mechelen besloot in de loop van de tweede helft van de jaren 1950 verschillende speelplaatsen aan te leggen, om zodoende het plezier en de bewegingsactiviteit van kinderen te stimuleren.²⁵⁰ Zo ook in de wijk van het Oud-Oefenplein waar in 1955 een speelplaats met zandbak en basketbalplein toegevoegd werden, waarvan de plannen in het archief van Jan Van Meerbeek terug te vinden zijn.²⁵¹ Andere stadsbesturen namen in de jaren na de oorlog gelijkaardige initiatieven, zoals bijvoorbeeld dat van Amsterdam, waar er vele nieuwe speelplaatsen aangelegd werden.²⁵²

Organisaties zoals bijvoorbeeld de socialistische vzw *De Toekomst* streefden er tevens naar om Mechelse kinderen ook buiten de stad een aangename invulling van hun vrije tijd te bieden, door voor hen vakanties te organiseren.²⁵³ Met dit doel voor ogen ontwierp Jan Van Meerbeek in opdracht van *De Toekomst* ten minste twee volledige vakantieverblijven voor de socialistische jeugd te Rijmenam, even buiten Mechelen, en te Barvaux-sur-Ourthe in de Provincie Luxemburg. Daarnaast renoveerde hij in dezelfde periode te Petit-Han en De Haan twee kindervakantieverblijven die reeds in bezit waren van de organisatie.²⁵⁴ *De Toekomst* was een vzw waarin zowel de coöperatieve *Vooruit*, de Socialistische Mutualiteiten Mechelen, de Socialistische Vooruitziende Vrouwen Mechelen - Turnhout, ABVV Mechelen en ABVV Turnhout en de apotheekmaatschappij *De Voorzorg* betrokken waren.²⁵⁵

Het toenemend aantal kindervakantieverblijven leidde rond midden jaren 1950 ertoe dat in enkele steden aan de Vlaamse kust, zoals bijvoorbeeld Knokke en Nieuwpoort, men overging

---

²⁴⁹ Liane Lefavre, "Ruimte Plaats en Spel. Of het Interstitiële, Cybernetische, Polycentrische Stedelijke Model dat ten Grondslag Ligt aan de Quasi-onbekende, Maar Niettemin Talloze Naoorlogse Speelplaatsen van Aldo Van Eyck in Amsterdam," in *Aldo Van Eyck, de Speelplaatsen en de Stad*, red. Liane Lefavre en Ingeborg De Roode. (Rotterdam: NAI Uitgevers, 2002), 37.

²⁵⁰ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 219 – 221.

²⁵¹ J. Chabot, J. Faes, J Van Cauwenbergh en E. Welch, *Ontwerp tot het inrichten van een sport- en speelplaats op grond gelegen aan het Oud-Oefenplein voor rekening van het gemeentebestuur van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 221.

²⁵² Francis Strauven, "Miskende Parels in het Stadsweefsel," in *Aldo Van Eyck, de Speelplaatsen en de Stad*, red. Liane Lefavre en Ingeborg De Roode. (Rotterdam: NAI Uitgevers, 2002), 66.

²⁵³ "De Toekomst," laatst geraadpleegd op 29 april 2017, http://www.vakantiekolonies.be/index.php?option=com_content&task=view&id=32.

²⁵⁴ "Een Nieuwe Parel voor Onze Arbeidersbeweging – 'Home Jef Verbert' te Rijmenam Ingehuldigd," *Voor Allen*, nr. 28 (1956).

²⁵⁵ "De Toekomst."

tot een grondige inspectie van de homes en er werden strengere eisen gesteld inzake ruimte en hygiëne.²⁵⁶ Het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn stelde daarom in 1955 een algemeen reglement op dat erop was gericht de kinderen tijdens hun vakanties een ordentelijk, comfortabel, hygiënisch en kortom modern verblijf te bieden en jeugdverenigingen die dit naleefden te belonen met de mogelijkheid tot subsidies.²⁵⁷ Gezien dit reglement in de vorm van een brochure door Jan Van Meerbeek werd bewaard bij de documenten aangaande de home te Rijmenam, werden deze gebouwen hoogst waarschijnlijk ontworpen met de nieuwe voorschriften als richtlijn. De gebouwen te Rijmenam en Barvaux die Jan Van Meerbeek ontwierp voor *De Toekomst* zijn de moeite waard om uitgelicht te worden, in het bijzonder omdat hij hiervoor niet samenwerkte met andere architecten en ze ons dus wellicht iets leren over Van Meerbeeks architectuur wanneer hij strikt individueel te werk ging. Daarnaast zijn de homes en de bijbehorende archiefstukken een mooie casus inzake het bouwen voor de jeugd in de jaren 1950.

4.1.1 Rijmenam (1956)

Van de socialistische pers kon Jan Van Meerbeek voor dit project op veel bewondering rekenen.²⁵⁸ Het weekblad *Voor Allen* bijvoorbeeld, bracht in 1956 verschillende nummers lang opgetogen verslag van de bouw en inhuldiging van het home 'Jef Verbert' aan de Doornlaarstraat te Rijmenam (**afb. 32**) Het home werd opgedragen aan Jozef (Jef) Verbert (1899-1954), die in zijn leven onder meer oud-senator van het arrondissement Mechelen-Turnhout en oud-gemeenteraadslid van de BSP in de Gemeente Mechelen was geweest, en tevens voormalig secretaris van *De Voorzorg* en voorzitter van de MGW.²⁵⁹

Het verblijf bood onderdak aan een maximum van 120 kinderen en werd aangelegd in een omgeving van dennenbossen, waarbij de natuurlijke omgeving werd gerespecteerd: *Voor Allen* stelde zelfs dat er tijdens de bouw niet één boom gekapt werd.²⁶⁰ Dat Jan Van Meerbeek in het ontwerp rekening hield met de natuur van de site gaf de ligging van de verschillende gebouwen een zekere spontaniteit. Een kleurrijke ontwerptekening uit het archief geeft een prachtig zicht op de site van het vakantieverblijf (**afb. 33 A & B**). Hoewel er geen lasten- of bestekboek overschiet in het archief kon er uit afbeeldingen en media redelijk veel opgemaakt worden over de eigenschappen van de gebouwen. Het verblijf bestond uit zes afzonderlijke paviljoenen, gelegen tussen de bomen, die functioneerden als

---

²⁵⁶ "Brief uit de Streek der Zandlopers – Grote Kuis in de Kindertehuizen," *De Standaard*, 23 mei 1955.

²⁵⁷ *Vakantiecentra in 1955 – Brochure van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn*, Archief Jan Van Meerbeek, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen, 3 – 4.

²⁵⁸ "Een Nieuwe Parel voor Onze Arbeidersbeweging – 'Home Jef Verbert' te Rijmenam Ingehuldigd" & "In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!", *Voor Allen*, nr. 30, 18 juli 1956 & "Opening van het Prachtig Kinderhome 'Jozef Verbert' te Rijmenam," *De Volksgazet*, 9 juli 1956.

²⁵⁹ "Jozef Verbert," laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonPers.php?taalcode=nl&id=36638>.

²⁶⁰ "In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!" & "Opening van het Prachtig Kinderhome 'Jozef Verbert' te Rijmenam."

slaapzaal of badruimte, en uit twee hoofdgebouwen, gelegen in een open veld, die dienst deden als eetzaal en gemeenschapsruimte.²⁶¹ Alle gebouwen waren verbonden via losstaande galerijen, ondersteund door boomstammen, zodat men bij regenval van het ene gebouw naar het andere kon wandelen zonder nat te worden.²⁶²

Verscheidene bewaarde postkaarten, die de kindjes vanuit hun vakantieverblijf naar huis konden sturen, geven meer zicht op het exterieur en interieur van de gebouwen (**afb. 32, 33 A & B en afb. 34**).²⁶³ De eetzaal en gemeenschapsruimte waren haaks op elkaar geplaatst en waren met elkaar verbonden door een korte galerij, hadden allebei zijgevels uit rode baksteen en hadden een voorgevel die bijna volledig bestond uit een grote raampartij in vier traveeën, onderaan afgezet met gekleurde panelen in lichtgeel en lichtblauw en bovenaan met ogenschijnlijk houten latjes in blauw enerzijds en oranje-rood anderzijds (**afb. 32**). Deze twee gebouwen hadden beiden een schuin plat dak dat de glazen voorgevel overkraagde en zo bijna een afdak vormde. Het dak werd vermoedelijk afgewerkt in vochtwerende kunststof, gezien de geelgekleurde coating die op de contemporaine foto's aan de onderzijde van de overkraging zichtbaar is.²⁶⁴ Zowel ter ondersteuning van het externe luifeltje boven de ingang tot de eetzaal als binnenin de eetzaal zelf werden vrijstaande stalen pilaren in V-vorm gebruikt, een bouwelement dat typisch is voor de architectuur van de jaren vijftig en dat, bijgevallend door de vrolijke kleuren van het exterieur, een speelse luchtigheid en openheid creëerde in het ontwerp.²⁶⁵

Kleuren speelden een grote rol in zowel het exterieur als het interieur van het vakantieverblijf, hierover zei Jan Van Meerbeeck aan het weekblad *Voor Allen*:

“Het is een feit dat iedereen onbewust de invloed ondergaat van de kleuren. De kleuren trekken aan, werken op iemands humeur in, beuren hem op of maken hem wrevelig. Iedereen zal zeker reeds hebben opgemerkt dat bijvoorbeeld kinderen zich altijd het meest aangetrokken voelen tot prenten met hevige kleuren. [...] Welnu, met het veelvuldig gebruik van kleuren in dit home hebben wij geen andere bedoeling gehad dan ook hier de natuur te helpen en alles nog mooier, frisser en aantrekkelijker te maken dan het reeds is!”²⁶⁶

De aandacht voor het kleurgebruik in de homes is passend voor de tijdsgeest en te koppelen aan de ‘kleurenpsychologie’: een theorie die ontwikkeld werd tijdens de jaren vijftig en die de effecten van kleuren op de menselijke gemoedstoestand onderzocht.²⁶⁷ Het effect dat kleuren konden uitoefenen werd daarbij bijzonder serieus genomen en de toepassing van

---

²⁶¹ “In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!”

²⁶² Ibid. & “Opening van het Prachtig Kinderhome ‘Jozef Verbert’ te Rijmenam.”

²⁶³ Deze postkaarten waren te vinden via www.delcampe.net.

²⁶⁴ Van De Voorde, Bertels en Wouters, *Naoorlogse Bouwmaterialen*, 319, 323.

²⁶⁵ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 48, 83 – 84.

²⁶⁶ Jan Van Meerbeeck geciteerd in “In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!”

²⁶⁷ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 84.

kleur, zeker in gebouwen als bijvoorbeeld zorginstellingen of scholen, werd dan ook als meer dan decoratief gezien.²⁶⁸

Niet enkel werd in het vakantiehuis te Rijmenam de onderkant van de externe luifels uitgevoerd in geel om het zonlicht dat binnenviel te versterken, ook het interieur en de meubels werden uitgevoerd in bonte kleuren die erop gericht waren om het gemoed van de kinderen te stimuleren.²⁶⁹ Vermoedelijk waren deze meubels niet naar ontwerp van de architect, gezien daar geen enkele aanwijzing voor werd gevonden. Noch werd er ergens vermeld waar de meubels dan wel vervaardigd werden. Alle meubeltjes in de eetzaal (**afb. 34**) hadden een ander kleuraccent en de deuren van de slaapzalen waren niet genummerd maar gemakkelijk herkenbaar voor de kleinsten omdat zij uitgevoerd waren in verschillende kleuren met bijbehorende kastjes.²⁷⁰

De grote vertegenwoordiging van bonte kleuren paste niet enkel bij de belevingswereld van het kind dat in deze gebouwen zou verblijven maar lag ook in de lijn van de optimistische kleuresthetiek van primaire kleuren en pasteltinten, die typisch was voor de architectuur van de jaren 1950.²⁷¹ Ook de lijnen en vormen van het interieur sloten daarbij aan. De lampen aan het plafond met een golvend houten vlak, de kinderstoeltjes met hun rugleuningen in lichte V-vorm, en de ronde, gelakte boomstammen die functioneren als steunelement voor het dak zijn allen voorbeelden van de optimistische esthetiek van de jaren vijftig. Bovendien kan er hier een verband gelegd worden met de typische Expostijl (zie hoofdstuk 6).

Ook keramiek was aanwezig in het interieur van het vakantieverblijf. In de eetzaal was boven de schouw een vrolijk gekleurd tegelmozaïek geplaatst waarop een jongen en een meisje afgebeeld stonden (**afb. 35**). Hoogstwaarschijnlijk werd dit door de firma het Kortrijks Dakpannenkantoor gemaakt, gezien er zich in het dossier van Rijmenam een gelijkaardig mozaïekontwerp bevindt van deze firma.²⁷² Dit bewaarde ontwerp (**afb. 36**) toonde echter een groep van een volwassen figuur met rugzak, een klein meisje, een hert en enkele dennenbomen. Wellicht werd er uiteindelijk voor het huidige mozaïek gekozen, dat overigens nog altijd intact is ter plaatse (zie hoofdstuk 7), of werden er meerdere mozaïeken in het interieur geplaatst, hoewel er daar geen aanwijzingen voor zijn gevonden.

Het keramiekfresco boven de schouw in de eetzaal was niet de enige artistieke verrijking van het gebouw te Rijmenam. Ter gelegenheid van de opening, die plaatsvond op 7 juli 1956 en zo'n 200 aanwezigen telde, werd een muursteen met het portret van Jozef Verbert onthuld van de hand van, wederom, Lode Eyckermans (**afb. 37**).²⁷³ Deze muursteen is net als het

---

²⁶⁸ Ibid., 84.

²⁶⁹ "In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!"

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 84, 85.

²⁷² *Mozaïekontwerp voor 'De Toekomst' door het Kortrijkse Dakpannenkantoor*, 6 februari 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁷³ *Uitnodiging voor de plechtige opening van 'Home Jef Verbert' voor Jan Van Meerbeeck namens 'De Toekomst'*, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen &

tegelfresco vandaag nog altijd intact, hoewel de gebouwen in de loop der tijd grondig verbouwd zijn en er weinig overschiet van het originele uiterlijk van het complex (zie hoofdstuk 7).

Bij de aanleg van de speel- en sportterreinen rond de gebouwen hechtte men kennelijk veel belang aan de integratie van originele speeltuigen, zoals bijvoorbeeld een Engelse dubbeldekker die werd aangepast tot glijbaan.²⁷⁴ Dit kadert binnen de toenemende aandacht voor de jeugd en het kind (cf. supra). Een artikel uit *Le Matin Anvers* over de speeltoestellen van Creative Playthings Inc., een Amerikaans bedrijf dat vrolijk gekleurde klim- en speelconstructies fabriceerde die erop gericht waren de verbeelding van kinderen te stimuleren, diende wellicht als inspiratie om bij de kinderverblijven van *De Toekomst* ook dergelijke speelplaatsen te creëren.²⁷⁵ Op een postkaart (afb. 32) van de voorgevels is te zien dat op het veld voor de hoofdgebouwen kleurrijke objecten in organische vormen lagen waar de kinderen op konden klauteren. Deze objecten doen ons denken aan de speelobjecten die de Nederlandse architect Aldo Van Eyck in de loop van de jaren 1950 ontwierp voor de speelplaatsen van Amsterdam. De klimrekken, klauterblokken en zandbakken van Aldo Van Eyck waren in hun geometrische en organische non-figuratieve vormen erop gericht om de fantasie en behendigheid van kinderen zoveel mogelijk de vrije loop te kunnen laten.²⁷⁶ Of Jan Van Meerbeeck zich inspireerde op Van Eyck is niet gekend maar hij werd vrijwel zeker beïnvloed door actuele ontwikkelingen en theorieën in de architectuur en velden als sociale wetenschappen en kleurpsychologie.

4.1.2 Barvaux-sur-Ourthe (1957)

De opening van de vakantieresidentie te Barvaux-sur-Ourthe (afb. 38) vond plaats in het weekend van 15 en 16 juni 1957 en het mag gezegd worden dat ze groots werd aangepakt, gezien er volgens de berichtgeving in *Voor Allen* zo'n 2000 aanwezigen waren, waaronder verschillende socialistische ministers en uiteraard Jan Van Meerbeeck, en er in dezelfde krant ook verslag werd gedaan van hoe de kinderen van de socialistische jeugd in een optocht door het stadje naar de home trokken, voorzien van fanfaremuziek en rode vlaggen.²⁷⁷ Het weekblad vertelde ook over de toespraak van senator Frans Houben (1907-1975), voorzitter van de MGW (cf. supra) en voorzitter van *De Toekomst*, die een ode gaf aan Joseph (Jef) Van Roosbroeck (1872-1962), naar wie het home vernoemd werd en voor wie er

---

“Een Nieuwe Parel voor Onze Arbeidersbeweging – ‘Home Jef Verbert’ te Rijmenam Ingehuldigd” & “Opening van het Prachtig Kinderhome ‘Jozef Verbert’ te Rijmenam.”

²⁷⁴ “Kindervacanties ‘De Toekomst’ – Het Home ‘Jozef Verbert’ Bijna Klaar,” *Voor Allen*, nr. 19 (1956).

²⁷⁵ “Plaines des Jeux Infantines aux États Unis,” *Le Matin Anvers*, 8 februari 1956.

²⁷⁶ Strauven, “Miskende Parels in het Stadswaefsel,” 66, 67, 70.

²⁷⁷ “De Socialistische Kindervacanties ‘De Toekomst’ in Feest – Een Grote Dag Voor de Socialistische Beweging Mechelen-Turnhout,” *Voor Allen*, nr. 25 (1957).

die dag tevens een gedenkteken werd ingehuldigd op de site.²⁷⁸ Van Roosbroeck was eveneens voorzitter geweest van *De Toekomst* en was tevens oud-senator voor het arrondissement Mechelen-Turnhout.²⁷⁹ De grote nadruk die men op de opening van het vakantieverblijf legde kan verklaard worden door het feit dat men dit symbool wilde laten staan voor de verbroedering tussen de socialistische arbeidersorganisaties van Mechelen en Turnhout die de socialisten van Wallonië een hand wilden reiken.²⁸⁰

In Van Meerbeecks archief zijn verschillende ongedateerde ontwerptekeningen (**afb. 39**) te vinden van de gebouwen te Barvaux. Verschillende bewaarde postkaarten boden ook hier uitkomst voor een mooi zicht op de gebouwen in oorspronkelijk staat. Daarnaast is het gebouw vandaag de dag nog altijd in gebruik, zij het nu als opvangcentrum voor vluchtelingen (zie hoofdstuk 7). De gebouwen werden in een halve boog op een helling gebouwd, vanwaar er een mooi uitzicht is op de omgeving.²⁸¹ Het gebouw is verdeeld in zo'n vijf aaneengesloten paviljoenen die met een klein hoogteverschil trapsgewijs tegen de helling gebouwd werden en die allemaal een beneden- en een bovenverdieping tellen. Er werden in de loop der tijd wel wat aanpassingen gedaan aan het gebouw. De onderste verdieping had oorspronkelijk overal een inspringende gevel waarvoor een galerij liep die gevormd werd door de overkragende bovenverdieping. Van links naar rechts, ofwel van laag naar hoger op de helling telde het gebouw drie paviljoenen die hoogstwaarschijnlijk als slaapzaal en sanitaire ruimte dienst deden, vervolgens een groter paviljoen die dienst deed als eetzaal, en ten slotte een vijfde paviljoen dat opnieuw fungeerde als slaapzaal of badruimte.

Het gebouw kenmerkte zich in een strakke lijnvoering en men herkent ook hier de integratie van schuine, platte daken zoals bij het home te Rijmenam, waardoor elk van de gebouwen bedekt werd en die in hun overkraging van de gevel richting een afdak of luifel neigden (**afb. 38**). De gevelontwerpen in het archief (**afb. 40 A & B**) geven aan dat de gevels werden uitgevoerd in metselwerk van grijze puinsteen, de lintelen en dorpels werden vervaardigd in gebouchardeerd beton, de raamkozijnen in hout en de gevels van de bovenverdieping werden bekleed met houten latten.²⁸² In het interieur van de eetzaal (**afb. 41**) herkennen we dezelfde bonte kleuren als in het home te Rijmenam en we zien er ook de V-vorm terug in de draagstructuur van het dak, deze keer niet in staal, maar in zware houten balken uitgevoerd. De toepassing van hout en metselwerk in puinsteen geven het gebouw bovenop de moderne vorm en belijning ook een rustiek karakter. Zo hield het home te Barvaux-sur-Ourthe het

---

²⁷⁸ Ibid. & "Home Jef Van Roosbroeck Ingehuldigd te Barvaux," onbekende krant, Archief Jan Van Meerbeeck, 352A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & "Joseph Van Roosbroeck," laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=van%20roosbroeck>.

²⁷⁹ Ibid. & ibid. & ibid.

²⁸⁰ "De Socialistische Kindervacanties 'De Toekomst' in Feest" & "Home Jef Van Roosbroeck Ingehuldigd te Barvaux."

²⁸¹ "Home Jef Van Roosbroeck Ingehuldigd te Barvaux."

²⁸² Jan Van Meerbeeck, *Barvaux – Construction d'un Home de Jeunesse – Façades Principales*, 22 juli 1955, Archief Jan Van Meerbeeck, 352A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

midden tussen een modernistische esthetiek en de vernaculaire Ardeense architectuur in rustieke materialen, exact wat Jan van Meerbeeck ermee beoogd had.²⁸³

Andere contemporaine architecten waagden zich in dezelfde periode ook aan het ontwerp van kindervakantieverblijven, zoals bijvoorbeeld Lucien Engels, die in 1957 te Oostduinkerke het Home Emile Vandervelde II ontwierp (afb. 42).²⁸⁴ Dit home had met die van Jan Van Meerbeeck zeker gemeen dat het getuigde van een vertrouwen in een maakbare, humanere samenleving, waarvoor een kindervakantieverblijf model kon staan.²⁸⁵ Engels was naast architect echter ook beeldend kunstenaar, en in zijn home, dat overigens van een veel grotere omvang was dan Jan Van Meerbeecks kindervakantieverblijven, zag men deze twee zaken samenvloeien tot een totaalontwerp waarbij trappen, kolommen en zelfs de speciaal ontworpen meubelstukken sculpturale vormen kregen en kleuren een grote aanwezigheid kenden.²⁸⁶ Jan Van Meerbeeck verkende met de homes te Rijmenam en Barvaux-sur-Ourthe eveneens het terrein van interieurontwerp in overeenstemming met de architectuur, al is er geen bewijs te vinden dat de meubels speciaal vervaardigd werden naar ontwerp van de architect.

Gezien de vakantieverblijven te Rijmenam en Barvaux-sur-Ourthe bedoeld waren voor de residentie van kinderen kon Jan Van Meerbeeck wellicht met meer vrijheid en creativiteit ontwerpen dan mogelijk was bij opdrachten als het station of een sociale woning, en was het toepasselijk dat hij in kleur- en materiaalgebruik, vormen en lijnen een grotere speelsheid hanteerde. De twee gebouwen zijn daarom een goed voorbeeld van een meer laagdrempelig modernisme, waarin weliswaar de functie van een gebouw of ruimte nog altijd de hoofdrol speelde in het ontwerp, maar waar ook plaats was voor kleur, humor en ornament.²⁸⁷ De twee vakantieverblijven vallen bijzonder op tussen het grootste deel van de gebouwen die in deze thesis besproken worden, die vaak soberder vormen, materialen en lijnen vertonen, zoals ook het conservatorium van Mechelen, dat in de volgende paragraaf aan bod komt.

4.2 Nieuw Conservatorium van Mechelen (1968)

Inzake educatie en cultuur zat het stadsbestuur van Mechelen in de jaren 1950 ook niet stil. Naast de nieuwe vestiging van de Mechelse Academie voor Beeldende Kunsten en een gloednieuw cultureel centrum, samen huizend in een gebouw dat in 1958 werd afgerond en invulling gaf aan de grond waar voorheen het tijdens de oorlog vernielde Minderbroeders

---

²⁸³ "Kindervacanties 'De Toekomst' – Een Nieuwe Parel in Wording," *Voor Allen*, nr. 20, 19 mei 1956.

²⁸⁴ "Home Emile Vandervelde II," laatst geraadpleegd op 29 juni 2017, http://www.vakantiekolonies.be/index.php?option=com_content&task=view&id=211.

²⁸⁵ De Kooning en Bekaert, *Lucien Engels*, 113.

²⁸⁶ *Ibid.*, 113.

²⁸⁷ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 22, 35.

klooster stond,²⁸⁸ werd een nieuw conservatorium opgericht (**afb. 43**).²⁸⁹ Jan Van Meerbeeck werd samen met collega architect Maurice Deheyder aangesteld voor het ontwerp van dit gebouw.²⁹⁰ De plannen voor de invulling van de site gelegen aan Melaan, waarbij de kerk van het voormalig klooster werd bewaard, werden reeds voor het eerst aangenomen tijdens een gemeenteraad van 1951.²⁹¹ Daar werd besloten deze plaats aan te grijpen om gehoor te geven aan de wens om Mechelen ook als stad van kunst en cultuur te doen voortleven.²⁹² De bouwkosten van dit conservatorium werden aanvankelijk geschat rond de 25 miljoen fr. en kwamen uiteindelijk neer op het exacte bedrag van 24.516.260 fr., een flinke som die deels door de staat gesubsidieerd werd maar ook voor een groot deel door de stad Mechelen zelf was betaald.²⁹³

Het plan van het conservatorium is opgevat in L-vorm (**afb. 44**), die een binnenplaats aan de achterzijde omarmt.²⁹⁴ Het gebouw bestaat uit drie bouwlagen en heeft een kelder, een begane grond, een tussenverdieping en een bovenverdieping. Op de begane grond werden een concertzaal, een bibliotheek, de bureaus van directeur en secretaris, een ruimte voor de opslag van instrumenten en verschillende klaslokalen voorzien, en de bovenverdieping bestond voornamelijk uit grote en kleine klaslokalen en een danszaal.²⁹⁵ Zoals op de plannen van het gebouw te zien is loopt de rooilijn van de voorgevel in een lichte kromming mee met de bocht die Melaan en de (destijds voormalige) waterloop maken, waardoor de ruimtes ook in een lichte bocht naast elkaar geplaatst zijn. Het moet tevens vermeld worden dat Melaan één van de laatste watervlieten was in Mechelen die in 1913 gedempt werd, en pas in 2007 weer opengelegd is.²⁹⁶ Bijgevolg werd voor de hoofdingang van het conservatorium een korte stalen voetgangersbrug aangelegd.

In het archief zijn verschillende gevelontwerpen bewaard, één ongedateerd ontwerp (**afb. 45A**), dat zoveel discrepantie vertoont met het gerealiseerde gebouw dat het waarschijnlijk uit de beginfase van de bouwplannen stamt, en één uit 1956 (**afb. 45B**).²⁹⁷ Wanneer een vergelijking gemaakt wordt tussen de gevel van het gebouw en het gevelontwerp uit 1956 (**afb. 45B**) dat het dichtst bij de uiteindelijke voorgevel ligt,²⁹⁸ dan kan er geconcludeerd

---

²⁸⁸ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 224 – 225, 227.

²⁸⁹ "Mechelen: Vernieuwing en Expansie," *Het Bouwbedrijf*, nr. 33 (1962).

²⁹⁰ *Brief van Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck aan A. Stiers, Schepen van Openbare Werken*, 2 augustus 1967, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld," *De Volksgazet*, 26 oktober 1968.

²⁹¹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 223 – 227.

²⁹² *Ibid.*, 223 – 227.

²⁹³ "Mechelen: Vernieuwing en Expansie" & "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

²⁹⁴ Jan Van Meerbeeck, *Grondplannen voor het Conservatorium van Mechelen*, mei 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁹⁵ *Ibid.*

²⁹⁶ "Melaan," laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <https://toerisme.mechelen.be/nl/melaan>.

²⁹⁷ Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Voorgevel Sted. Conservatorium*, Archief Jan Van Meerbeeck, 254E/F, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

²⁹⁸ Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp Plannen Stedelijk Conservatorium Melaan – Gevels*, 14 juni 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 254E/F, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

worden dat er enkele verschillen zijn inzake materiaalgebruik, ornament en lijnvoering. Op het voorontwerp staat aangegeven dat de gevel voornamelijk in witte hardsteen uitgevoerd zou worden, met raamkaders in leisteen, kroonlijsten in gebouchardeerd beton, een plint in blauwe hardsteen en raamkozijnen in aluminium.²⁹⁹

De daadwerkelijke gevels zijn uitgevoerd in rode baksteen, weliswaar mét een blauwe hardstenen plint, bevatten minder glaspartijen en overduidelijk minder ornament wat betreft deurgrepen of versiering in gesculptureerde gevelstenen, en een zeer rechtlijnige esthetiek die wel reeds herkenbaar is in het voorontwerp. We herkennen opnieuw de integratie van een externe luifel, ter overkraging van de hoofdingang (**afb. 46A & B**). De luifel, geplaatst onder een grote raampartij boven de ingang, is zeer herkenbaar in het voorontwerp en is ook opgenomen in het eindresultaat, zij het dat de glaspartij nu bestaat uit 9 grote ramen in vierkante formatie, in plaats van een elftal op een rij geplaatste smalle verticale ramen.

Een groot deel van de voorgevel is blind gelaten, wat het gebouw doet ogen als een bastion aan het water (**afb. 43**), een associatie waartoe ook het met betonnen tralies bezette raam, links in de voorgevel, bijdraagt. De kromme rooilijn van de gevel, meelopend met de bocht van de gracht in Melaan, het gebruik van een traditionele rode baksteen, en raampartijen in simpele vierkante vorm, geven het gebouw toch ook een zacht karakter. Er kan geconcludeerd worden dat de esthetiek van de gevels wel binnen de lijn ligt van het voortontwerp uit 1956 maar dat er inderdaad gekozen is voor meer rechtlijnigheid en versobering, zoals ook de Volksgazet in 1968 het verwoordde: "*sober maar voornaam is de lijn van het gebouw.*"³⁰⁰ Het gebouw is een goed voorbeeld van modernisme anno de jaren 1960, dat in vergelijking met de jaren 1950 een groter pragmatisme kende, met een vaak massiever materiaalgebruik en meer uitgepuurde en grafische lijnen en vormen.³⁰¹

Soberheid stond de artistieke verfraaiing van de kunstschool echter niet in de weg en het gebouw werd weldegelijk verrijkt met enkele kunstwerken. Zo werd er in de inkomhal een moderne sculptuur op een laag plateau, met zwarte natuurstenen betegeling, geplaatst van de hand van Frans Van Den Brande, een Mechelse beeldhouwer (**afb. 47**).³⁰² Daarnaast werd in 1967 opnieuw Lode Eyckermans aangesproken om enkele gesculptureerde gevelstenen voor zijn rekening te nemen.³⁰³ Deze werden hoogstwaarschijnlijk nooit geplaatst, gezien aan de gevels van het conservatorium vandaag geen enkel spoor daarvan is terug te vinden.

Het interieur van het gebouw is ook tamelijk sober te noemen. De vloeren zijn vrijwel overal betegeld met lichtgrijze tegels, afgezien van het zwart betegelde plateau zijn er weinig contrasten in kleur en materiaalgebruik. De rode baksteen van de voorgevel wordt binnen

---

²⁹⁹ Ibid.

³⁰⁰ Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

³⁰¹ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 28.

³⁰² "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

³⁰³ *Brief van stadssecretaris Geys en burgemeester Van Daele aan Lode Eyckermans*, 31 augustus 1967, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

kort verdergezet in de binnenmuren van een kleine vestibule, waardoor men een grote inkomhall binnengaat, die veel licht krijgt van de grote ramen boven de hoofdingang. In deze hall bevindt zich recht tegenover de ingang het lage plateau met de sculptuur van Frans Van Den Brande en links en rechts is zijn er trapopgangen die uitkomen op een overloop aan dezelfde raampartij, vanwaar een enkele trap naar de bovenverdieping leidt (**afb. 48**). De treden zijn uitgevoerd in lichtgrijs kunststeen met een grove korreltextuur,³⁰⁴ en de verankering van de witte, metalen spijlen van de trapeuning zijn uitgevoerd in subtiele goudkleurige ringen. De trap lijkt vrij in de ruimte te hangen tussen de begane grond en de grote ramen die de inkomhall daglicht geven, en is dan ook een mooi voorbeeld van de vrijgevochten trapstructuren uit materialen zoals beton, natuursteen of metaal, die zich gedurende de jaren 1950 steeds meer lieten zien en waarvan ook de spiraaltrap in de bibliotheek van het conservatorium een goed voorbeeld is (**afb.49**).³⁰⁵ Het perceel waarop het conservatorium plaats kreeg was kennelijk niet erg vanzelfsprekend om op te bouwen en leidde tot een aantal moeilijkheden, zo diende het allereerst grondig voorbereid te worden voor de nieuwbouw en bleken er tijdens de bouw in 1966 discrepanties te zijn tussen het voorontwerp en de werkelijke afmetingen van het gebouw en de gronden.³⁰⁶ Dat in het archief de eerste correspondentie en documenten die het conservatorium betreffen van 1954 dateren en de laatste van 1969, het jaar na de opening, toont aan dat het ontwerp en de uitvoering van de bouwwerken zeker 15 jaar in beslag namen. Het conservatorium werd na een eerste besloten voorstelling in oktober, officieel ingehuldigd op 8 november 1968.³⁰⁷

Deheyder en Van Meerbeeck brachten een bezoek aan Amsterdam om aldaar inspiratie op te doen in het Stedelijk Conservatorium dat als model stond voor hun eigen ontwerp.³⁰⁸ Uit de correspondentie blijkt dat dit bezoek niet zozeer rond de architecturale kwaliteiten van het Amsterdamse gebouw draaide, een ontwerp van de Nederlandse architect Daniël Knuttel (1857 – 1926) uit 1901,³⁰⁹ maar dat het instituut in Amsterdam vooral als voorbeeld diende inzake de organisatie en opzet van de muziekschool.³¹⁰ Toch is er met zekerheid bezoek gebracht aan enkele andere conservatoria buiten België om ideeën op te doen inzake de architectuur, met name voor de juiste plaatsing en geluidsisolatie van de verscheidene klaslokken werd gekeken naar andere moderne muziekscholen.³¹¹ Welke

---

³⁰⁴ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 93.

³⁰⁵ *Ibid.*, 58 – 60.

³⁰⁶ *Brief van Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck aan de heer Van Daele, Schepen van Openbare Werken*, 4 september 1966, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³⁰⁷ "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

³⁰⁸ *Brief van Maurice Deheyder of Jan Van Meerbeeck (?) aan de directeur van het Stedelijk Conservatorium van Amsterdam*, 14 november 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³⁰⁹ "Van Baerlestraat 27 Begint Derde Leven," laatst geraadpleegd op 30 mei 2017,

<http://www.onsamsterdam.nl/component/content/article/15-dossiers/234-van-baerlestraat-27-begint-derde-leven>.

³¹⁰ *Brief van Maurice Deheyder of Jan Van Meerbeeck (?) aan de directeur van het Stedelijk Conservatorium van Amsterdam*.

³¹¹ "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

conservatoria dit waren blijft jammer genoeg onbekend. Het is echter duidelijk dat het stadsbestuur en de architecten veel in het werk zetten om van dit conservatorium een moderne, goed functionerende dans- en muziekschool te maken die bovendien diende als cultureel visitekaartje voor Mechelen en omstreken.³¹²

In dit hoofdstuk kwamen twee kindervakantiehomes voor *De Toekomst* aan bod. Zowel het home 'Jozef Verbert' (1956) als het home 'Jozef Van Roosbroeck' zijn sprekende voorbeelden van een meer toegankelijk modernisme, waarbij Jan Van Meerbeeck veel vrijheid in creativiteit lijkt te hebben gehad. Beiden uitgevoerd in bonte vrolijke kleuren met interieurs en speelobjecten die volledig gericht waren op de belevingswereld van de kindjes die er zouden verblijven, sloten de homes aan bij de contemporaine groeiende interesse voor de jeugd, binnen de sociale wetenschappen maar zeker ook binnen de diverse kunstdisciplines. Opnieuw werden er verschillende kunstwerken geïntegreerd ter verrijking van de gebouwen in Rijmenam, onder meer van Lode Eyckermans.

Het conservatorium van Mechelen (1968), is een goed voorbeeld van een soberder, meer pragmatisch modernisme dat zich ontwikkelde in de loop van de jaren 1960. Toch zijn in het ontwerp zaken te herkennen die al veel eerder aanwezig zijn in Jan Van Meerbeecks oeuvre, zoals de toevoeging van een luifel of de integratie van grote raampartijen. Ook hier werd kunst geplaatst: een sculptuur van Frans Van Den Brande.

---

³¹² Ibid.

H5 JAN VAN MEERBEECK'S PRIVATE WONINGEN

5.1 Private woningbouw in Mechelen en omstreken in de jaren 1950 en 60

De Wet De Taeye (cf. supra) had in de Provincie Antwerpen een opmars van individuele wooneigendommen en een toenemend aantal stadsverlaters tot gevolg, die werd aangesterkt door het groeiende gebruik van de auto en de aanleg van nieuwe verbindingswegen.³¹³ Stadskernen liepen leeg en oude gebouwen maakten er plaats voor moderne winkelcentra en gemeenschapsvoorzieningen.³¹⁴ Deze ontwikkelingen leidden eveneens tot de sterke verkaveling van de buitenstedelijke gebieden.³¹⁵ Met name de beter bedeelde gezinnen waren verantwoordelijk voor deze suburbanisatie terwijl de armere laag van de bevolking in huurappartementen in de stadscentra bleef wonen.³¹⁶ Mechelen was geen uitzondering in deze veranderingen en in de groene zones buiten de stadskern ontstond gedurende de jaren 50 en 60 in hoog tempo een groot aantal nieuwe straten waar private woningen een plaats kregen.³¹⁷

De kleine gezinnen die zich nu een huis(je) konden veroorloven verlangden doorgaans naar een bescheiden en traditionele woning, met als gevolg dat de kavels vaak opgevuld werden met weinig opvallende architectuur, gekenmerkt door bijvoorbeeld zadeldaken en rode baksteen.³¹⁸ In de Provincie Antwerpen sijpelde de modernisering van de private woonst relatief moeizaam door, onder meer geremd door beperkende richtlijnen die sommige gemeenten oplegden in relatie tot de invulling van private bouw kavels.³¹⁹

Ondanks dat creatieve vrijheid het in de private woningbouw dus soms moest afleggen tegen louter functionalisme of de meer traditionele smaak van de opdrachtgever, grepen hier en daar lokale architecten in de Provincie Antwerpen de kans om in grondplan en materiaalgebruik te experimenteren; wanneer de opdrachtgever liever een moderne woonst had en zeker wanneer het de eigen woning betrof.³²⁰ Architecten durfden in toenemende mate te experimenteren met bijvoorbeeld de integratie van natuur in de woning, niet-traditionele grondplannen en bijvoorbeeld schuine wanden of plafonds.³²¹ Private woningbouw van deze modernere orde werd weldegelijk omarmd door met name de rijkere, intellectuele lagen van de samenleving.³²² Deze ontwikkelingen leverde in de nieuwe straten

---

³¹³ Floré, *Lessen in Goed Wonen*, 23, 93 & Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 141, 142.

³¹⁴ Pierre Puttemans, *Moderne Bouwkunst in België* (Brussel: Marc Vokaer, 1975), 158.

³¹⁵ "Sociale huisvesting: een eeuw bouwen voor het volk," laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/121>.

³¹⁶ Karina Van Herck en Tom Van Avermaete, "Wonen In Welvaart in de Jaren Vijftig en Zestig," in *Wonen in Welvaart*, red. Karina Van Herck en Tom Van Avermaete. (Rotterdam: Uitgeverij 010, 2006), 56.

³¹⁷ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 123, 125.

³¹⁸ Ibid., 127 & Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 141, 142 & Puttemans, *Moderne Bouwkunst*, 158.

³¹⁹ Eyckerman, "Bouwen van 1945 tot 1975," 141, 142.

³²⁰ Ibid., 141, 142 & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 123, 125, 127.

³²¹ Van Loo, *Repertorium van de Architectuur*, 74, 75, 77, 78.

³²² Ibid., 70 & Puttemans, *Moderne Bouwkunst*, 163.

van Mechelen toch een aanzienlijk aantal moderne villa's in Expostijl op die werden gekenmerkt door het gebruik van experimentele daken en belijningen, frisse kleuren en moderne materialen, en die konden gelden als paradepaardjes in de lokale politiek van stadsmodernisering.³²³

5.2 Private woningen door Jan Van Meerbeeck

In het archief van Jan Van Meerbeeck bevinden zich zo'n 153 dossiers die de verbouwing of bouw van een private woning betreffen, die vrijwel allemaal dateren van na 1960. Dit kan te maken hebben met de snel gestegen welvaart in Vlaanderen, die tot gevolg had dat steeds meer gezinnen zich een eigen huis konden veroorloven.³²⁴ Een groot deel van de dossiers gaat over kleine ingrepen zoals de aanbouw van een werkplaats, kantoor, garage of extra verdieping, en deze dossiers werden niet in het onderzoek betrokken. Er werden dossiers bekeken die opvielen vanwege de locatie, datering, of opdrachtgever. Zeker het laatste criterium was interessant gezien er zich onder de opdrachtgevers namen bevonden die verbonden waren aan andere projecten in het oeuvre van de architect. Zo ontwierp Jan Van Meerbeeck bijvoorbeeld een woning voor Frans Houben, senator en voorzitter van De Toekomst (cf. supra).³²⁵ Ook duikt de naam Spinoy tweemaal op voor de bouw en verbouwing van een woning aan de Kardinaal Mercierlaan in Mechelen, mogelijk betrof dit een woning voor de Mechelse burgemeester maar na het inzien van het dossier en het bekijken van Spinoy's voormalige adressen blijft dit onduidelijk.³²⁶ Hoe dan ook bleken vele dossiers helaas slechts een paar gedeeltelijke plannen of correspondentie te bevatten, waaronder overigens ook het dossier Houben, en bleken deze dan ook te weinig informatie te verschaffen over bijvoorbeeld materiaalgebruik of grondplannen.

Er kon over de opdrachten voor private woningen tevens vastgesteld worden dat ze bijzonder diverse stijlen vertegenwoordigden, wat aangeeft dat Jan Van Meerbeeck hier waarschijnlijk in grote mate tekende naar de smaak en wensen van de opdrachtgever. Er zijn voorbeelden te vinden van de meer traditionele architectuur met zadeldak, zoals bijvoorbeeld de woning voor de heer De Koninck, waar de ramen zelfs aangekleed werd met landelijke houten luiken (**afb. 50**).³²⁷ Meermaals ontwierp Jan Van Meerbeeck stadswoningen in moderne stijlen, vaak Bel-etagewoningen met de garage en ingang op de begane grond en de leefruimten op de bovenverdiepingen, en met een verticale gevelordonnantie. Een goed voorbeeld daarvan is de woning voor de familie Nauwelaerts,

---

³²³ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 125, 127.

³²⁴ Van Herck en Van Avermaete, "Wonen in Welvaart," 56.

³²⁵ Archief Jan Van Meerbeeck, 14, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³²⁶ "Antoon Spinoy."

³²⁷ Jan Van Meerbeeck, *Aanvraag tot het bouwen van een dubbele woning - voor rekening van de heer De Koninck*, 1962, Archief Jan Van Meerbeeck, 7, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

gebouwd in 1962 aan de Nattehofstraat 18 in Mechelen en vandaag helaas verdwenen (**afb. 51A & B**).³²⁸ Volgens het grondplan van deze woning was er een kelder met provisieruimte, kolenopslagplaats en wasruimte, en op de begane grond een autogarage en inkomhal met trap naar de eerste verdieping. De eerste verdieping was bestemd voor een living, een aparte eethoek en een keuken aan de achterzijde van de woning die uitgaf op een klein terras. De living was aan de straatzijde voorzien van twee grote ramen en een raamdeur die uitgaf op een smalle terrasstrook met borstwering.³²⁹ Op de tweede verdieping bevonden zich twee ruime slaapkamers en een kleine badkamer. Het valt op dat de rooilijn van de voorgevel diagonaal was en de voordeur aldus een stukje weg lag van de straat. Uitgaande van het gevelontwerp, lijkt de voorgevel vooral te hebben bestaan uit kunststof panelen met ramen tussen twee zijpenanten die vermoedelijk betegeld waren.³³⁰

Jan Van Meerbeeck ontwierp met woningen zoals deze in de lijn van bijvoorbeeld de eigen woning van architect Alfons Roose, eveneens een Bel-etagewoning in Expostijl uit 1955 (**afb. 52**).³³¹ Vergelijkbare punten tussen Rooses voorgevel en Jan Van Meerbeecks ontwerp voor de woning Nauwelaerts zijn een opbouw van drie bouwlagen tussen twee bekleedde zijpenanten onder een plat dak en de integratie van tegels en kunststoffen panelen. Daarnaast is ook hier een eerste verdieping te zien met ramen over de gehele breedte van de gevel en raamdeuren waarvoor zich een smal pseudobalkon met borstwering bevindt. Alfons Roose was net als Van Meerbeeck een Mechelse architect en minstens eenmaal diens collega bij een project, de sociale woningen te Battel (zie hoofdstuk 2). Dat de twee architecten bekend waren met elkaars ontwerpen ligt dus zeker voor de hand.

Een frappante woning bleek die voor de heer J. Peeters op Putsesteenweg 76 te Sint-Katelijne-Waver, gebouwd in 1964 (**afb. 53A t/m D**).³³² De opdrachtgever wenste duidelijk een meer gedurfde moderne en vrijstaande woning die in de lijn lag van de Expostijl, gekenmerkt door onder meer asymmetrie en sculpturale volumes en materialen.³³³ Het grondplan toont een huis bestaande uit twee bouwlagen (**afb. 54**). Op de begane grond bevonden zich een hall met vestiaire en apart toilet, een berging, een keuken die uitgaf op het terras en een living met openhaard en een trap die naar de bibliotheek op de eerste verdieping leidde. Op de eerste verdieping staan aangegeven: drie slaapkamers van ongeveer gelijke grootte, een badkamer en de voornoemde bibliotheek. Wellicht bevond zich boven de living nog een mezzanine gezien er ook een 'ruimte boven de living' staat aangegeven.³³⁴ De living ontving duidelijk veel licht door een drietal grote ramen. Daarnaast

---

³²⁸ Jan Van Meerbeeck, *Woning voor de heer Nauwelaerts*, februari 1962, Archief Jan Van Meerbeeck, 5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³²⁹ Ibid.

³³⁰ Ibid.

³³¹ "Eigen woning van architect A. Roose," laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/216660>.

³³² Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor woning - Mr Peeters – Putsesteenweg 76 – Ste Katelijne Waver*, oktober 1964, Archief Jan Van Meerbeeck, 3B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³³³ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 131.

³³⁴ *Ontwerp voor woning - Mr Peeters – Putsesteenweg 76 – Ste Katelijne Waver*.

is zowel op het grondplan als op de gevelontwerpen duidelijk te zien hoe de bovenverdieping de noord- en oostgevel op de begane grond overkraagde. De vooringang in de oostgevel viel aldus onder de bovenverdieping.

Het ontwerp van het exterieur toont drie schuine daken en een spel van verticale en horizontale ramen en een afwisselend materiaalgebruik van wellicht houten gevelpanelen en vermoedelijk enkele delen in natuursteen. Hoewel de jaren 1950 en 60 een opmars van toepassingen in beton en kunststoffen kenden, werden meer traditionele materialen zoals natuursteen en hout nooit helemaal van het toneel geschoven en vond men moderne vormen en lijnen om deze te kunnen blijven toepassen binnen de contemporaine esthetiek.³³⁵ Licht en lucht lijken een rol te hebben gespeeld in het ontwerp van het huis Peeters. Het grote aantal ramen, soms van een redelijk grote omvang, valt op. Daarnaast lijkt Jan Van Meerbeeck hier te hebben geëxperimenteerd met de ineenvloeiing van binnen en buiten en het huis lijkt uit een aantal verschillende volumes te bestaan die speels in elkaar gestoken zijn tot één gebouw. Ook is er destijds wellicht een wandsculptuur geïntegreerd geweest aan de zuidgevel, wat aantoont dat wanneer dit door de opdrachtgever gewenst was, ook in Jan Van Meerbeecks woningen soms plaats was voor de integratie van kunstwerken.³³⁶

Dit huis was niet de enige opdracht in naam van de heer Peeters. In 1961 en 1967 ontwierp Jan Van Meerbeeck tevens tweemaal een winkel met appartementen aan de Pasbrug en de Nieuwstraat, beiden te Sint-Katelijne-Waver.³³⁷ Deze gebouwen waren vergelijkbaar met de Bel-etagewoningen zoals die voor de familie Nauwelaerts (cf. supra). Net als de woning Nauwelaerts tonen stadswoningen zoals deze aan dat Jan Van Meerbeeck vaak koos voor een ontwerp in bescheiden Expostijl (**afb. 55**).³³⁸ Wanneer dit bijvoorbeeld vergeleken wordt met de eigen woning (1959-60) van Willy Van Der Meeren aan de Liersesteenweg in Mechelen, dan valt op hoe Van Der Meeren aan zijn Bel-etagewoning in Expostijl een eigenzinnige invulling gaf (**afb. 56**).³³⁹ Dit, in tegenstelling tot Jan Van Meerbeeck, die weliswaar de moderne contemporaine stijlen navolgde in het ontwerp van zijn private woningen, maar weinig indicatie gaf van uitgesproken eigen visie.

In het dossier Peeters bevinden zich echter nog een hoop contemporaine reclamefolders van bijvoorbeeld Rottmann Systema keukens (**afb. 57**) of Gaggenau huishoudelijke inbouwapparatuur. Deze reclamefoto's en -teksten vertellen ons over de mogelijke interieurs van deze huizen en appartementen. Dankzij de stijgende koopkracht werd het in de loop van de jaren 1960 voor het grootste deel van de bevolking mogelijk om een gamma

---

³³⁵ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 94, 95.

³³⁶ *Ontwerp voor woning - Mr Peeters - Putsesteenweg 76 - Ste Katelijne Waver*.

³³⁷ Archief Jan Van Meerbeeck, 3A en C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³³⁸ Jan Van Meerbeeck, *Voorontwerp van winkel + appartementen*, Pasbrug te Sint Katelijne-Waver, 30 juli 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 3A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³³⁹ "Stadswoning De Leeuw," laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/1482>.

aan huishoudelijke technologie aan te schaffen.³⁴⁰ Comfort en gebruiksgemak lagen nu binnen handbereik. Volledig ingerichte badkamers en rationele, praktische keukens zoals bijvoorbeeld de CUBEX keukens brachten enorme veranderingen in de dagelijkse woonpraktijk.³⁴¹ Ook in de privéwoning die Jan Van Meerbeeck ontwierp waren moderne interieurs zoals deze kennelijk aan de orde.

In de dossiers van de familie Peeters doken enkele bouwoffertes op, zoals bijvoorbeeld van het bedrijf P. Lissens uit Antwerpen dat een assortiment vrolijk gekleurde, Milanese keramische geveltegels aanbood (**afb. 58**). De tegeltjes zijn een klein detail dat opnieuw getuigt van de populariteit van het keramieken tegel (cf. supra) en met hun vrolijke organische en geometrische vormen zijn zij tevens een voorbeeld van de speelse trends in gevelbekleding die zich tijdens de jaren 1950 ontwikkelden.³⁴² Opnieuw is dit eveneens een teken dat Jan Van Meerbeeck veel aandacht had voor de details in de afwerking van zijn gebouwen.

Jan Van Meerbeecks private woningen illustreren de diversiteit in wensen en smaken van zijn particuliere opdrachtgevers aan het begin van de jaren 1960. Enerzijds is het duidelijk dat een deel van zijn opdrachtgevers vasthield aan traditionele smaken en woonideeën. Anderzijds getuigt zijn oeuvre inzake private woningen uit deze periode ook van Bel-étage stadshuizen in Expostijl. Eveneens was er af en toe interesse in meer vooruitstrevende woningen waarin nieuwe materialen en moderne huishoudapparatuur een plaats hadden. Deze laatste categorie getuigt daarnaast van Jan Van Meerbeecks aandacht voor de esthetische afwerking van zijn gebouwen, met behulp van decoratief keramiek of wandsculpturen.

---

³⁴⁰ Van Herck en Van Avermaete, "Wonen in Welvaart," 56.

³⁴¹ Ibid., 56 & Floré, *Lessen in Goed Wonen*, 48 – 49.

³⁴² Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 83, 99.

H6 BOUWEN IN HET VOETLICHT VAN EXPO 58

In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de relatie tussen Expo 58 en het oeuvre van Jan Van Meerbeeck. Een verband dat reeds meerdere keren werd aangehaald met betrekking tot de afzonderlijk besproken gebouwen maar dat zeker nog meer aandacht verdient.

6.1 Expo 58

Voor de wereldtentoonstelling te Brussel kregen de deelnemende architecten *carte blanche*, wat resulteerde in ongeziene constructies die veelal een futuristisch modernisme uitdroegen.³⁴³ Architecten grepen op Expo '58 de gelegenheid aan om uit te pakken met een amalgaam aan moderne materialen zoals bijvoorbeeld lichte metaallegeringen, gelamineerd hout en afwerkingen in moderne kunststoffen.³⁴⁴ Onorthodoxe dakstructuren, gewapend beton, transparante gevels in glas of kunststof elementen, al dan niet geprefabriceerde structuren uit staal, kabelconstructies en vele andere verassende vormen en bouwtechnieken waren alomtegenwoordig op de tentoonstelling, veelal getuigende van een doorgedreven modernisme waarbij oprechte materialen centraal stonden.³⁴⁵ Een aantal paviljoenen die sterk getuigden van een doorgedreven experiment in vorm en materiaalgebruik waren bijvoorbeeld het Belgisch paviljoen van de Burgerlijke Bouwkunde, het Franse paviljoen of het Philipspaviljoen van de hand van Le Corbusier.³⁴⁶

Binnen het kader van de wereldwijde pogingen om de destructie en humanitaire verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog te boven te komen en de nieuwe internationale relaties die in de jaren nadien opgebouwd werden te bestendigen, moest de Expo een boodschap uitdragen van consolidatie: het vertrouwen in de mens en in de toekomst diende hersteld te worden.³⁴⁷ Wetenschap en techniek kregen een hoofdrol op de expositie, met atoomenergie als centraal onderwerp, waarvan het Atomium tot op vandaag getuigt.³⁴⁸ Vooruitgang, zo wilden ook de organisatoren van Expo 58 duidelijk maken, lag in de internationale uitwisseling van wetenschap en uitbreiding van economische banden.³⁴⁹ België had zich in de jaren voorafgaand aan de wereldtentoonstelling zowel politiek, militair, als economisch in hoog tempo verbonden aan een ruim aantal internationale organisaties zoals bijvoorbeeld NATO, het Internationaal Monetair Fonds of de Raad van Europa. Met de

---

³⁴³ Ibid., 32 & Johanna Kint, *Expo 58 Als Belichaming van het Humanistisch Modernisme* (Rotterdam: Uitgeverij 010, 2001), 163 - 166.

³⁴⁴ Puttemans, *Moderne Bouwkunst*, 159, 160 & Van Loo, *Repertorium van de Architectuur*, 80.

³⁴⁵ Kint, *Expo 58 Als Belichaming*, 169 -179.

³⁴⁶ Ibid., 185, 186, 189, 197.

³⁴⁷ Ibid., 100, 101.

³⁴⁸ De Kooning en Devos, "Staande Tegenover 58," 13.

³⁴⁹ Kint, *Expo 58 Als Belichaming*, 100, 101.

Expo kon Brussel, en daarmee ook België als natie, zichzelf in de verf zetten als centrum voor internationale samenwerking.³⁵⁰

6.2 De expositie 'Mechelen Bouwt'

Expo 58 gold voor de stad Mechelen als een extra stimulans om de stad op grote schaal te moderniseren en zich van haar beste kant te laten zien. Ook is het inmiddels duidelijk dat deze moderniseringsinitiatieven Jan Van Meerbeeck een hoop opdrachten opleverden. De Mc Culloch fabriek, het nieuwe treinstation maar ook het conservatorium en de projecten in sociale huisvesting, die tijdens en ook na Expo 58 werden voortgezet, zijn allen voorbeelden van Jan Van Meerbeecks architectuur die ingebed waren in het stadsbeleid van Mechelen om de stad inzake welvaart, handel en cultuur internationaal op de kaart te zetten. Gelijktijdig met Expo 58 organiseerde het stadsbestuur van Mechelen een expositie om de lokale architecturale verwezenlijking in de verf te zetten, waarbij overigens ook aankomende gemeenteraadsverkiezingen een extra motivatie vormden.³⁵¹

Onder de tentoonstellingstitel 'Mechelen Bouwt' (**afb. 59**) kon de bezoeker een kijkje nemen in de geschiedenis van de Mechelse bouwinitiatieven sinds de Tweede Wereldoorlog, waarbij de catalogus een overzicht voorzag van de verschillende initiatiefnemers en hun prestaties: De Mechelse Goedkope Woning, het Stadsbestuur, Eigen Woning, Commissie van Openbare Onderstand en Openbare Werken.³⁵² De expositie liep van 23 augustus tot en met 5 oktober 1958 en de locatie was toepasselijk, namelijk het gloednieuwe cultuurcentrum 'Burgemeester Antoon Spinoy'³⁵³ waarin ook de nieuwe kunstacademie gevestigd was, naar ontwerp van de architecten Beeck, Roose en Lauwers (zie hoofdstuk 4).³⁵⁴

Jan Van Meerbeeck was zeer nauw betrokken bij de organisatie van de expositie gezien hij zowel zetelde in het werkcomité ervan, als het tentoonstellingsontwerp verzorgde.³⁵⁵ In het tentoonstellingscomité waren nog een aantal bekende namen terug te vinden zoals senator Frans Houben, die ook voorzitter van de MGW was (cf. supra), en Jos Chabot, de collega van Jan Van Meerbeeck die de woontorens aan het Oud-Oefenplein mee had ontworpen en

---

³⁵⁰ Ibid., 101, 102.

³⁵¹ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 7.

³⁵² *Tentoonstellingscatalogus 'Mechelen Bouwt'*, 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³⁵³ Ibid. & "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld."

³⁵⁴ Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 224, 225, 227.

³⁵⁵ *Tentoonstellingscatalogus 'Mechelen Bouwt'*.

tevens aangesloten was bij de KMBA.³⁵⁶ De expositie was door Jan Van Meerbeeck verdeeld over vier zalen en werd verrijkt met voordrachten en filmvertoningen.³⁵⁷

De tentoonstellingsbrochure was een uitgebreide en rijkelijk geïllustreerde uitgave waaruit zeer duidelijk de propagering van het moderne wonen sprak. De MGW pakte er uit met de torens aan het Oud-Oefenplein onder de titel 'Gezond Wonen..... Gezonde Mensen!' en er was bijzonder veel aandacht voor de moderne interieurs met ingebouwde keukens en comfortabele meubelen (**afb. 7 en afb. 60**). Tentoonstellingen zoals deze waren in de naoorlogse periode niet ongewoon en haakten in op de belofte op een betere toekomst, waarop de moderne gezinswoning een garantie zou bieden; een belofte die ook op Expo '58 werd benadrukt, met name via de secties die rond het huis en de woonomgeving draaiden.³⁵⁸ In de praktijk van Jan Van Meerbeecks oeuvre is zowel in geval van de ontwerpen voor sociale huisvesting als in zijn private opdrachten en zelfs inzake de vakantiehomes voor *De Toekomst* duidelijk sprake van de opdeling van de huiselijke bezigheden. Slapen, eten, koken en persoonlijke hygiëne hebben er telkens plaats in afzonderlijke ruimten. Dit lag geheel in de lijn van de woonmodellen die zowel voor sociale huisvesting als voor privé-eigendommen gepropageerd werden.³⁵⁹

6.3 Jan Van Meerbeecks architectuur omstreeks de wereldtentoonstelling

De architecturale experimenten op Expo 58 konden rekenen op verwondering maar ook op kritiek.³⁶⁰ Zowel in de nationale als de internationale pers was de grootste kritiek dat er op de wereldtentoonstelling sprake was van een technische hoogmoed die leidde tot een wanordelijk geheel van niet-constructieve vormen, welk het humanistisch thema van internationale solidariteit, vooruitgang en economische samenwerking tekort deed.³⁶¹ Een tweede punt van kritiek in de pers was ook het gebrek aan aandacht voor de realiteit van de wederopbouw en urbanisatie van stadswijken, zaken die de nationale overheid zoals bekend bijzonder bezig hielden.³⁶² Er werd aldus een contrast waargenomen tussen de architectuur die te zien was op de wereldtentoonstelling en de architectuur die gerealiseerd werd

---

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ *Zaalboekje 'Mechelen Bouwt,'* 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

³⁵⁸ Floré, *Lessen in Goed Wonen*, 209, 210.

³⁵⁹ Floré, "Nieuwe Modellen voor Betere Volkswoningen," 87 - 92.

³⁶⁰ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 32 & Kint, *Expo 58 Als Belichaming*, 163 - 166.

³⁶¹ Berckmans en Bernard, *Bruxelles '50 '60*, 32 & Kint, *Expo 58 Als Belichaming*, 100, 101, 202, 203, 204 & Bernard Epsion, Rika Devos en Michel Provost, "Lichtgewichten, Structuurinnovaties op Expo 58," in *Moderne Architectuur op Expo 58. 'Voor een Humaner Wereld,'* red. Mil De Koning en Rika Devos. (Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006), 124.

³⁶² Kint, *Expo 58 Als Belichaming*, 208, 225, 226.

daarbuiten, laten we zeggen de architectuur die een plaats had in het dagelijks leven. De expositie ‘Mechelen Bouwt’ bood duidelijk een beeld op deze laatste categorie.

Het is inmiddels duidelijk dat het ook deze laatste categorie is, die van bouwwerken bestemd om bewoond en gebruikt te worden in het dagelijks leven van de burger, waarin de architectuur van Jan Van Meerbeeck een plaats had. Het lijkt er sterk op dat Jan Van Meerbeeck zich voornamelijk bezighield met de praktijk van het ontwerpen en bouwen en er werd geen bewijs gevonden dat hij zich bijvoorbeeld via publicatie van artikels of deelname aan congressen actief mengde in debatten rond architectuurtheorie. Toch wil dat absoluut niet zeggen dat hij geen creatief en tijdsbewust architect was, en het is uit voorgaande hoofdstukken gebleken dat hij weldegelijk veel aandacht had voor vormgeving, details en de integratie van kunst en dat hij beïnvloed werd door de contemporaine trends in de architectuur.

6.3.1 Expostijl in Jan Van Meerbeecks oeuvre

De wereldtentoonstelling, bezocht door zo’n 80% van de Belgen, was een grote trendsetter.³⁶³ Van een uniforme Expostijl kan in feite niet gesproken worden, deze term verwijst veeleer naar een verzameling van vormideeën, kleurgebruik en materiaaltoepassingen die in grote diversiteit vertegenwoordigd waren op de wereldtentoonstelling maar reeds daarvoor en ook nadien in ontwikkeling waren.³⁶⁴ De vormgeving van Expo 58, echter, was een zeer bewust gecreëerde stijl die al vanaf enkele jaren voor 1958 werd gebruikt in de brochures, posters en ander promotiemateriaal en ook in de vormgeving van de expositie zelf werd voortgezet.³⁶⁵ Vormgevers zoals Jacques Richez en met name Lucien De Roeck waren verantwoordelijk voor het grafische ontwerp van het officiële logo (zie hoofdstuk 3) en aan de Expo verwante publicaties.³⁶⁶ Over de stijl van de wereldtentoonstelling schreef Rika Devos:

“Deze flexibele vormtaal, bij het publiek stilaan bekend geraakt door het fifties-design van meubelen, gebruiksvoorwerpen, publiciteit en grafiek, combineerde moeiteloos organische curvatures met ‘nieuwe’, aan de wetenschappen ontleende beelden die te zien waren in radioscopieën, de ruimtevaart of in de abstracte voorstellingen van chemische elementen en fysische fenomenen: kristallen, bewegende elektronen, atoomconfiguraties. Op het tentoonstellingsterrein vormden deze objecten – banken, wegwijzers, bloempotten, spots, luidsprekers, vuilnisbakken,

---

³⁶³ Rika Devos, “ ‘Droesem, Slik, Bocht en Kavalje’. Expostijl - Atoomstijl,” in *Moderne Architectuur op Expo 58. ‘Voor een Humaner Wereld,’* red. Mil De Kooning en Rika Devos. (Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006), 47.

³⁶⁴ *Ibid.*, 32, 34.

³⁶⁵ *Ibid.*, 46, 47.

³⁶⁶ *Ibid.*, 46.

*lichtsculpturen – een permanente aanwezigheid, die zich gespiegeld zag op de buitengevels van de verschillende paviljoenen.*³⁶⁷

Het valt op dat Jan Van Meerbeeck in de jaren rond de wereldtentoonstelling sterk beïnvloed lijkt te zijn door deze (huis)stijl van Expo 58, die in de periode rond de tentoonstelling onder het bredere Belgische publiek weldegelijk bijzonder in de mode was.³⁶⁸ Met name zijn ontwerp voor het station en de kindervakantieverblijven zijn daar uitgesproken voorbeelden van. Niet enkel het vrolijke kleurgebruik en de details zoals bijvoorbeeld handvaten in boemerangvorm, zijn daar een voorbeeld van. In het archief zijn op diverse ontwerpen en allerhande documenten hier en daar nog andere details te zien die aansluiten bij de vormgeving van de wereldtentoonstelling. Op een interieurontwerp voor het station is bijvoorbeeld een asymmetrische driehoek te zien met afgeronde hoeken, ingevuld met twee abstracte figuren gelijkend op vogels in vlucht (**afb. 61**).³⁶⁹ Het is overigens onbekend of deze decoratie, die overigens zonder auteursvermelding is, ooit werd uitgevoerd. Aan de achterzijde van een blad met persoonlijke notities van de architect is in de dossiers over het vakantiehuis te Rijmenam een schets te vinden voor een glijbaan of ander speelobject, waarin parabolische lijnen de hoofdrol lijken te spelen (**afb. 62**) Wellicht gaat het hier om een schets voor de glijbaan die voor de hoofdgebouwen geplaatst werd (**afb. 32**). Het zijn de speelse bochten en curves uit deze details in Jan Van Meerbeecks ontwerpen die sterk in overeenstemming zijn met de vormgeving van Expo 58 (**afb. 63**).

Er kan met dit hoofdstuk geconcludeerd worden dat Jan Van Meerbeeck betrokken was bij de initiatieven van het Mechelse stadsbestuur om tijdens Expo 58 als moderne, welvarende stad uit de bus te komen. Van Meerbeeck zetelde in de organisatie van de expositie 'Mechelen Bouwt', die gelijklopend met de wereldtentoonstelling in Brussel een zicht moest bieden op de prestaties van de Mechelse sociale huisvestingsmaatschappijen.

Hoewel Van Meerbeeck niet actief deelnam aan nationale of internationale architectuurdebat, ontwierp hij met zekerheid in de lijn van de contemporaine populaire Expostijlen. Met name de gebouwen die hij in deze periode individueel ontwierp, maar ook de veelvoorkomende ornamenten in bouwwerken die in samenwerking met anderen ontworpen werden, getuigen daarvan.

---

³⁶⁷ Ibid., 46.

³⁶⁸ Ibid., 47.

³⁶⁹ *Voorontwerp Nieuw Stationsgebouw Mechelen – Binneninrichting grote hall*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

H7. JAN VAN MEERBEECKS GEBOUWEN IN HEDEN EN TOEKOMST

In het jaaroverzicht 1993 van de vereniging Restauratie Integratie Mechelen (RIM) werd gewezen op de negatieve reputatie die de architectuur van de jaren 1950 en 60 sinds de late jaren 1970 ten deel heeft moeten vallen.³⁷⁰ Dit had als gevolg dat al veel architectuur uit deze periode gesloopt is. Een recent voorbeeld daarvan is de sloop van de Comet vatenfabriek in 2015.³⁷¹ Eveneens was een gevolg dat doorheen de jaren de eigenheid van architectuur uit de jaren 1950 en 1960 weinig in acht is genomen, en veel gebouwen door verbouwingen aan architecturale waarde hebben ingeboet.

De laatste jaren heeft deze periode uit de architectuurgeschiedenis echter aan interesse gewonnen, waarvan de groeiende hoeveelheid recente literatuur over dit onderwerp getuigt. Zo ook het onderzoek naar de erfgoedwaarde van het sociale huisvestingspatrimonium (2016) namens het Agentschap Onroerend Erfgoed is daar een sterk teken van. In dit laatste hoofdstuk rest dan ook de vraag in welke staat Jan Van Meerbeeck's gebouwen die hier aan bod kwamen zich vandaag de dag bevinden en wat er in de toekomst wellicht mee staat te gebeuren?

Battel

Jan Van Meerbeeck ontwierp samen met andere architecten deze sociale woningen in traditioneel bouwtype van twee bouwlagen met gevels in rode baksteen onder een zadeldak. Deze huisjes werden in 1995 geïnventariseerd maar zijn niet beschermd.³⁷² Desondanks zijn ze vandaag nog steeds zeer herkenbaar en in gebruik als woningen. Er kan dus worden vastgesteld dat het binnen het oeuvre van Jan Van Meerbeeck goed bewaarde gebouwen zijn.

Oud-Oefenplein: Renovatie en staat vandaag

Na jarenlange leegstand van enkele woningen en een dreigende verloedering van de wijk zijn er sinds 2009-2010 grote renovatiewerken uitgevoerd in de wijk rond het Oud-Oefenplein en werden er ook enkele wooneenheden gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw.³⁷³

---

³⁷⁰ "RIM Nieuws 24," laatst geraadpleegd op 13 juli 2017, <http://www.rim.be/oude/RN24.pdf>.

³⁷¹ "Start van afbraak Comet-fabriek in Mechelen," laatst geraadpleegd op 23 juli 2017, <http://m.deredactie.be/#!/snippet/552cef780cf2829bc47951bc/533ac50e0cf26c7fa37c4714>.

³⁷² "Tolhuisstraat."

³⁷³ Sven Van Haezendonck, "Zeven Miljoen Euro voor Vernieuwing Oud-Oefenplein," *Gazet Van Antwerpen*, 1 april 2015, laatst geraadpleegd op 12 april 2017, http://www.gva.be/cnt/dmf20150331_01608414/zeven-miljoen-euro-voor-vernieuwing-oud-oefenplein & "Mechelen start renovatie oud-Oefenplein," laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <http://www.bouwenwonen.be/news/read.asp?id=23546> & "Historiek."

Deze grootse vernieuwingswerken zetten de aangevangen renovaties van eind jaren 1990 voort.³⁷⁴ Ze waren tevens onderdeel van meerdere grootschalige renovatieprojecten die Woonpunt Mechelen sinds 2010 met steun van de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen en Stad Mechelen kon uitvoeren.³⁷⁵ Logischerwijs hadden ze hetzelfde doel voor ogen als bij de oprichting van de maatschappij in 1921: kwaliteitsvolle woningen aan te bieden tegen lage prijzen voor kwetsbare doelgroepen.³⁷⁶ Er werden een nieuw buurtcentrum en sporthal gebouwd en de kantoren van Woonpunt Mechelen verhuisden van hun oude locatie op Plein Der Verenigde Naties 8 naar een nieuw kantoor in de buurt waar zij vandaag de dag samenhuizen met andere wijkdiensten.³⁷⁷

De twee woonblokken van de hand van Jan Van Meerbeeck werden ook onder handen genomen. De buitengevels werden vernieuwd, waarbij de geveltegels werden verwijderd en vervangen door bepleistering in de kleuren grijs, bruinrood, lichtgeel en zandkleur (**afb. 64**). De inpandige terrassen kregen nieuwe balustrades in blauwkleurig glas. De indeling van de appartementen lijkt volgens de grondplannen van de renovatiewerken ongewijzigd te zijn hoewel er wellicht wel werd geïnvesteerd in bijvoorbeeld moderne sanitaire voorzieningen en liften.³⁷⁸ Aldus is in hun hedendaags jasje hun jongere uiterlijk vrijwel niet meer herkenbaar maar doen de torens nog altijd trouwe dienst als betaalbare sociale woning.

De wijk rond het Oud-Oefenplein werd opnieuw ingehuldigd op 24 mei 2017 waarvan een gedenksteen aan de voet van Lode Eyckermans' sculptuur *Huisgezin* getuigt (**afb. 65**). Deze sculptuur (**afb. 9**), die doorheen de jaren duidelijk wat gehavend raakte, staat nog altijd in het centrum van de buurt, vlak aan de twee woontorens. Gezien de wijk weliswaar in aanleg nog altijd overeenstemt met het originele aanlegplan maar de gebouwen zeer grondig werden gerenoveerd of vervangen door nieuwbouw is de architecturale waarde vandaag de dag jammer genoeg relatief klein.³⁷⁹ Weliswaar zijn de twee woontorens een belangrijk project uit het oeuvre van Jan Van Meerbeeck en werden zij destijds zowel door de MGW als door de stad Mechelen naar voren geschoven als symbool van moderne huisvesting en stadsontwikkeling.

Vuurkruisenplein

De duplexappartementen aan het Vuurkruisenplein zijn inmiddels afgebroken en reeds sinds 2007 vervangen door nieuwbouw.³⁸⁰ Een kijk op de kaart van Mechelen doet uitschijnen dat

---

³⁷⁴ *Restauratiedossier Oud-Oefenplein*, 1998, Woonpunt Mechelen, Mechelen: Archief Woonpunt Mechelen.

³⁷⁵ "Historiek" & "Missie," laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <http://www.woonpuntmechelen.be/nl/missie-visie/>.

³⁷⁶ Ibid. & ibid.

³⁷⁷ "Historiek" & "Nieuw Wijk- en Dienstencentrum op Oud-Oefenplein," laatst geraadpleegd op 19 april 2017, <http://openvldmechelen.be/?type=nieuws&pageid=56307>.

³⁷⁸ *Restauratiedossier Oud-Oefenplein*.

³⁷⁹ Van Herck en Vandeweghe, *Onderzoeksrapport*, 29.

³⁸⁰ Maerevoet, "Sociale Huisvesting Anders Bekeken," 48, 94.

het inplantingsplan van deze nieuwe gebouwen overeenstemt met dat van Jan Van Meerbeecks gebouwen. Waar het keramieken gevelmozaïek van Robert Coolens zich heden bevindt is onbekend, eveneens bestaat de mogelijkheid dat het niet werd bewaard en dus vernietigd is.³⁸¹

McCulloch fabriek

De Mc Culloch fabriek was gevestigd aan de Arkstraat in Mechelen. Deze straat blijkt heden niet meer te bestaan. Er bleken geen bronnen buiten het archief van Jan Van Meerbeek vindbaar waar de fabriek vermeld werd. Het bedrijf bestaat vandaag de dag nog steeds maar de website van Mc Culloch en het doorzoeken van persberichten bood ook geen enkele aanwijzing voor informatie rond deze Mechelse vestiging. Vermoedelijk bestaat deze fabriek niet meer.

Het station van Mechelen

Het station van Mechelen kan wegens haar functie gelden als Jan Van Meerbeecks breedst bekende bouwwerk. Als gebouw dat ten tijde van haar opening verbonden was aan de grootse gebeurtenis van Expo 58 en dit ten volle uitdroeg, is het vandaag een sterke getuige van deze periode (**afb. 66**). Een bezoek aan het station toont heden zeer duidelijk hoe deze herinnering doorheen de jaren weinig in ere is gehouden. Doorheen de afgelopen 60 jaar werden onder tal van kleine en grotere ingrepen bijvoorbeeld de loketten in de inkomhal vervangen. De mozaïeken betegeling van de muren heeft op vele plaatsen schade geleden door de bevestiging van schermen, reclameborden en dergelijke meer, en ook de vloeren vertonen slijtage. Waar zich vroeger de cafetaria bevond is nu een fietsenherstelplaats, afgescheiden door een glazen wand, die niet enkel de relatief kleine inkomhal in tweeën deelt, maar ook een grens trekt doorheen het keramieken fresco (**afb. 28A**). Er kan geconcludeerd worden dat de structuur van het station over het algemeen ongewijzigd is gebleven, maar dat het gebouw veel geleden heeft onder pogingen om doorheen de jaren aan de noden en eisen van reizigers tegemoet te blijven komen. Daarbij werd de integriteit van het oorspronkelijke station duidelijk niet in acht genomen.

Heden liggen de plannen klaar om Mechelen te voorzien van een volledig nieuw trein- en busstation, naar ontwerp van Salvatore Bono (**afb. 67**).³⁸² Aangepast aan de reizigersbehoeften van het hedendaagse Mechelen zouden deze moeten klaar zijn tegen

---

³⁸¹ Ibid., 94.

³⁸² Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Sneltrainvaart," 77.

2024/25 en zo'n 100 miljoen euro kosten.³⁸³ De plannen hiervoor lagen ter inzage afgelopen februari 2017 en de officiële start van de bouwwerken is op dit moment nog niet gekend.³⁸⁴

Men kan goed begrijpen hoe een gebouw dat in 1959 als modern en vooruitstrevend werd beleefd, in 2017 tekort schiet in reizigerscomfort en dat men misschien ook behoefte heeft aan contemporaine architectuur in het straatbeeld van Mechelen. De verwaarlozing van de integriteit van het station heeft tot gevolg dat het gebouw verouderd en inadequaat overkomt. Toch is het bijzonder jammer dat een uniek gebouw van een zeer duidelijke historische waarde het onderspit moet delven. De kunstwerken van Lode Eyckermans en Robert Coolens zullen wel geïntegreerd worden in het nieuwe gebouw.³⁸⁵ Het lot van Jan Van Meerbeecks gebouw ligt aldus vast, maar het is ten minste te hopen dat het niet met dezelfde reputatie de geschiedenis in gaat als het 'metalen monster' dat het voorging.

Kinderverblijven Rijmenam en Barvaux

De beide kindervakantiehomes werden eveneens in situ bezocht. Met de teloorgang van de Vlaamse kindervakanties werd er zelden een toekomstplan gemaakt voor de homes waarin zij georganiseerd werden en aldus was het lot van vele vakantieverblijven in België afbraak of grondige verbouwingen voor ander gebruik.³⁸⁶ Het vakantiehome te Rijmenam valt onder de laatste categorie. Vandaag is het opvallend genoeg nog steeds in gebruik als verblijf voor jeugdvakanties, onder de naam 'De Rode Planeet'.³⁸⁷ Het gebouw is nog steeds herkenbaar maar er werd zeer veel aan veranderd (**afb. 68**). Het lijkt erop dat het grondplan over het algemeen werd behouden maar de gebouwen werden grondig verbouwd. De schuine daken werd vervangen door platte daken, en enkele gevels werden hoger gemaakt. De ramen in de voorgevels werden verminderd en er werden meer ramen in de zijgevels toegevoegd. Ook de vrolijk gekleurde panelen en houten latjes zijn verdwenen van de voorgevels, zo ook het luifeltje met V-vormige pilaren dat boven de ingang van de eetzaal stond. De gedenksteen met het portret van Jozef Verbert, van de hand van Lode Eyckermans, is nog intact maar werd verplaatst van de zijgevel van het rechter hoofdgebouw naar de huidige voorgevel van hetzelfde gebouw. Daarnaast verkeert ook het tegelmozaïek boven de schouw in de eetzaal nog in oorspronkelijke staat (**afb. 35**), een laatste getuige van het kleurrijke interieur.³⁸⁸ Opvallend is dat de ook zeker één van de speelobjecten op het veld voor het hoofdgebouw, nu weliswaar in een ander kleurtje, is overgebleven en nog altijd trouwe dienst doet voor de spelende kinderen.

---

³⁸³ Sven Van Haezendonck, "Nieuw Ontwerp Mechels Station Kost Honderd Miljoen," *Het Nieuwsblad*, 27 oktober 2017, laatst geraadpleegd op 16 april 2017, http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20161027_02542371.

³⁸⁴ "Plannen voor nieuw station liggen ter inzage," laatst geraadpleegd op 16 april 2017, <http://www.mecheleninbeweging.be/net-gebeurd/345-plannen-voor-nieuw-station-liggen-ter-inzage.html>.

³⁸⁵ Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreïnvvaart," 91.

³⁸⁶ De Kooning en Bekaert, *Lucien Engels*, 113.

³⁸⁷ "De Rode Planeet (Rijmenam)," laatst geraadpleegd op 14 mei 2017, <http://www.jeugdverblijven.be/nld/Details.aspx?d=740>.

³⁸⁸ Ibid.

Er kan geconcludeerd worden dat het vakantiehoe te Rijmenam niet meer herkenbaar is als het originele ontwerp van Jan Van Meerbeeck, waarin hij aansloot bij de Expostijlen en contemporaine kleurtheorieën. De geïntegreerde kunstwerken zijn echter nog intact.

Het vakantiehoe in Barvaux is heden in gebruik als opvangcentrum voor vluchtelingen door *Het Rode Kruis*.³⁸⁹ Bij een bezoek aan het gebouw bleek dat de structuur en het terrein veelal intact zijn gebleven (**afb. 69**). Er werden wel enkele klein aanpassingen gedaan aan het gebouw. De galerijen die gevormd werden door de overkappende bovenverdieping zijn verdwenen, gezien de benedenverdieping uitgebreid werd, zodat nu de rooilijn ervan gelijkloopt met die van de bovenverdieping. De toegevoegde gevels zijn uitgevoerd in metselwerk van puinsteen. Er werd bij de uitbreiding aldus rekening gehouden met de eenheid van materiaal. De houten latten waarmee de gevels van de bovenverdieping bekleed waren zijn overal vervangen door gevelleien. Het valt op dat de structuur van de eetzaal met terras en het dak dat overgaat in een omhoog wijzende luifel, ondersteund door houten spanten, nog altijd intact is.

Ook de binnenstructuur is over het algemeen bewaard gebleven, al zijn er aan de slaapzalen vermoedelijk wel wat aanpassingen gedaan zodat ze kunnen gebruikt worden door opgevangen volwassenen en gezinnen. De vrolijke muurkleuren zijn verdwenen achter overschilderingen in neutrale kleuren en hoewel de eetzaal nog steeds in dezelfde functie gebruikt wordt, zijn de bovenste vensters van de raampartij vervangen door een stuk gevel, wellicht om isolatieredenen (**afb. 70**). Het gebouw vertoont zeker aan de buitengevels hier en daar tekenen van slijtage en kende dus doorheen tijd een aantal aanpassingen. De externe trappen werden bijvoorbeeld hier en daar vervangen. Toch kan geconcludeerd worden dat het ontwerp van Jan Van Meerbeeck hier nog bijzonder herkenbaar is. Dit draagt bij tot de architecturale waarde van het gebouw.

Conservatorium

Vandaag de dag huist het Stedelijk Conservatorium nog altijd in hetzelfde gebouw. Een wandeling door het gebouw maakte duidelijk dat er vrijwel niets gewijzigd werd aan het grondplan van het gebouw. De grootste verandering was de heropenlegging van Melaan in 2007, dat tot gevolg had dat het conservatorium daarna aan een watervliet lag. De hoofdingang grensde nu niet meer aan de straat en er werd een metalen loopbrug over het water gelegd (**afb. 46B**). De betonnen luifel boven de hoofdingang werd intact gelaten. De gevels lijken in zeer goede staat te zijn.

---

³⁸⁹ "La Jastrée (Barvaux)," laatst geraadpleegd op 24 juli 2017, <http://www.croix-rouge.be/activites/asile-et-migration/nos-centres-d-accueil-pour-demandeurs-d-asile/la-jastree-barvaux/>.

Bij binnenkomst via de hoofdingang was meteen de sculptuur van Frans Van Den Brande zichtbaar, licht verheven op het natuurstenen plateau, hier werd doorheen de tijd niks aan gewijzigd (**afb. 71**). Het glaswerk en de raamkaders, vertonen enige tekenen van ouderdom, in het bijzonder aantasting door waterinsijpeling. Ook de trappen leken in het verleden wat slijtage te hebben gezien, hier en daar werd een traprede vervangen in een congruerend materiaal. Het bezoek toonde eveneens de rol van licht in de inkomhal en de foyer van het gebouw, waar Van Meerbeeck grote ramen plaatste. De buitenwand van de foyer bestaat vrijwel volledig uit ramen en terrasdeuren, die uitgeven op de binnenplaats (**afb. 72**), langs twee zijden omarmd door het conservatorium en langs één zijde begrensd door een blinde gevel van een aanpandig gebouw. Er kan geconcludeerd worden dat het conservatorium nog bijzonder intact is en al die jaren in dezelfde functie in gebruik is geweest.

Private woningen vandaag

Van de private woningen die besproken werden in hoofdstuk 5 is helaas geen spoor terug te vinden. Waar zich de woning Nauwelaerts bevond, aan de Nattehofstraat 18 in Mechelen staat heden een appartementencomplex. De locatie van het huis Peeters aan de Putsesteenweg in Sint-Katelijne Waver was terug te vinden maar ook daar stonden hedendaagse woonhuizen en het vroegere perceel van de woning lijkt ingekapseld te zijn geweest door deze bouwgronden.

In dit hoofdstuk werd duidelijk dat deel van de gebouwen uit Jan Van Meerbeecks oeuvre die in deze thesis aan bod kwamen in de loop der tijd zijn verdwenen. Dit betreft de private woningen Nauwelaerts en Peeters, de duplexappartementen rond het Vuurkruisenplein en met grote waarschijnlijkheid de Mc Culloch fabriek. Het station zal binnenkort onder dezelfde categorie vallen. Daarbij zullen de gebouwen, die weliswaar al te lijden hebben gehad onder slijtage en provisorische aanpassingen, verdwijnen. Het tegeltableau van Robert Coolens en de twee reliëfs van Lode Eyckermans zullen behouden worden en een plaats krijgen in het nieuwe gebouw.

Zowel de twee woontorens met appartementen aan het Oud-Oefenplein als het kindervakantiehoeve te Rijmenam doen nog altijd dienst als sociale huisvesting enerzijds en vakantieverblijf voor kinderen anderzijds, maar zijn vrijwel niet meer herkenbaar als het oorspronkelijke ontwerp. Het Oud-Oefenplein werd in het kader van grootschalige renovaties door Woonpunt Mechelen grondig onder handen genomen, waarbij de gevels en balkons vernieuwd werden. Aldaar is wel nog de sculptuur van Lode Eyckermans intact. Het vakantiehoeve te Rijmenam is grondig verbouwd geweest, waarbij de ligging van de paviljoenen weliswaar hetzelfde bleef, maar nieuwe daken en gevels wisten Jan Van

Meerbeecks kleurrijke ontwerp vrijwel volledig uit. Enkele stille getuigen van de jongste jaren van het home zijn het kleurige mozaïek in de eetzaal en Lode Eyckermans' reliëf.

Enkele van de bestudeerde gebouwen zijn vandaag nog altijd in gebruik en ook nog steeds herkenbaar als het ontwerp van Jan Van Meerbeeck. Dit draagt bij tot de architecturale waarde van deze gebouwen. Met stip bovenaan staat het conservatorium van Mechelen aan Melaan, dat nog altijd in diezelfde functie in gebruik is en waaraan geen grote veranderingen werden gedaan. De sociale woningen te Battel die Van Meerbeeck rond 1949 ontwierp in samenwerking met andere Mechelse architecten, zijn eveneens nog altijd in gebruik als woning en nog steeds herkenbaar zoals zij ontworpen werden. Ten slotte is ook het kindervakantiehuis te Barvaux nog altijd bijzonder herkenbaar. Heden in gebruik als opvangcentrum voor vluchtelingen werden er weliswaar aanpassingen gedaan en de vrolijke kleuren zijn verdwenen, maar de architectuur heeft de verstreken decennia over het algemeen doorstaan.

Geen van Jan Van Meerbeecks gebouwen is een geklasseerd monument. Het gevaar dreigt dat dit in de toekomst enkel tot meer sloop en / of verwaarlozing zal leiden. Het valt op hoe de architectuur van verschillende gebouwen, zoals in geval van het home te Rijmenam of het station, als verwaarloosbaar werd gezien, en men de geïntegreerde kunstwerken wel in ere hield.

H8. BESLUIT

In deze masterproef werd een selectie gebouwen uit het oeuvre van de Mechelse architect Jan Van Meerbeeck belicht, uit de periode van ca. 1950 tot in de jaren 1960. Daarbij was de hoofdvraag welke plaats deze architect kan krijgen in de ontwikkeling van de architectuur in en rond Mechelen in dezelfde periode. Met behulp van relevante literatuur en archiefmateriaal, voornamelijk uit het archief Jan Van Meerbeeck, werden uiteenlopende gebouwen besproken. Daarbij werd aandacht gegeven aan de eigenschappen van het gebouw. Uiterlijke kenmerken, bouwmaterialen en stijl kregen de aandacht, maar ook de tijdsgeest en contemporaine reacties in diverse media kwamen aan bod. Waar mogelijk werden ook de woorden namens de architect zelf betrokken. Het was eveneens zeer van belang om de gebouwen binnen de context van de naoorlogse wederopbouw te plaatsen, zowel op nationaal als lokaal niveau.

Jan Van Meerbeeck (1916 – 1986) was een Mechelse architect van vermoedelijk Nederlandse afkomst, met een zeer uitgebreide bouwactiviteit en een divers oeuvre. Zijn archief dat bewaard wordt in het APA toont activiteit tot het jaar 1985. Deze thesis behandelde bouwwerken die gerealiseerd werden tussen 1949 en 1968 en concentreerde zich vooral op gebouwen uit de jaren 1950. In deze tijd werkte Jan Van Meerbeeck, die van socialistische politieke overtuiging was, zeer veel voor opdrachten uit socialistische hoek.

Gezien deze thesis zich concentreerde op de eerst 25 jaar na de Tweede Wereldoorlog was de wederopbouw van het land en van Mechelen een belangrijk onderwerp. Er werd aangetoond dat Jan Van Meerbeecks bouwactiviteit hier dan ook nauw mee was verbonden. De Wet Brunfaut (1949) zorgde net als elders in Vlaanderen ook in de Provincie Antwerpen voor een groei aan sociale huisvesting. Onder meer de huisvestingsmaatschappij de Mechelse Goedkope Woning (MGW) - heden Woonpunt Mechelen - ondernam een groeiend aantal bouwinitiatieven tot sociale huisvesting vanaf het ingaan van de wet. Jan Van Meerbeeck was reeds in 1949 één van de architecten die mede ontwierp voor een sociale woonwijk te Battel, dat grensde aan Mechelen. De huisvestingsmaatschappijen, zo ook de MGW, richtten zich voor de nieuwe woonprojecten dan ook vaak op gronden buiten de stadskern. Deze projecten, zo ook dat in Battel, kaderden binnen de prangende krotbestrijding en –opruijing in Mechelen. De rijhuisjes waren van een nog traditioneel bouwtype in rode baksteen met zadeldak maar ingericht volgens de richtlijnen van de contemporaine woonmodellen van de huisvestingsmaatschappijen, met aandacht voor licht, lucht en hygiënisch wonen.

De wijk in Battel werd al snel opgevolgd door de volledig nieuwe woonwijk rond het Oud-Oefenplein (1952), die bestond uit hoog- en laagbouw. De hoogbouw, twee woontorens met appartementen voor kleine gezinnen, werd ontworpen door Jan Van Meerbeeck in samenwerking met Jan Faes en Jos Chabot. De wijk werd ingehuldigd in 1952 en kwam

tegelijk tot stand met Renaat Braems eerste gebouwen op het Kiel in Antwerpen. Het aanlegplan van de wijk Oud-Oefenplein en het ontwerp voor de appartementsgebouwen werend dan ook beïnvloed door de functionalistische ideeën van het CIAM en Le Corbusier.

De bouw aan de woonwijk rond het Oud-Oefenplein werd pas afgesloten in 1960, met de bouw van een aantal blokken met duplexappartementen aan het Vuurkruisenplein, ontworpen door Jan Van Meerbeeck. Eveneens gekaderd binnen de voortzetting van het huisvestingsbeleid van de MGW, zijn deze appartementen tevens een voorbeeld van contemporaine moderne bouwmaterialen zoals betonnen prefab elementen, aluminium raam- en deurkozijnen en lichtgewicht beton. Ook de kunststoffen gevelpanelen in pastelkleuren zijn een voorbeeld van dit soort nieuwe bouwmaterialen en tevens een voorbeeld van het populaire kleurgebruik van deze periode.

Er kan geconcludeerd worden dat Jan Van Meerbeeck een actieve rol had binnen de projecten van sociale huisvesting en krotbestrijding in Mechelen na 1949. Hoewel hij veel samenwerkte met andere architecten hiervoor, kan zijn aandeel niet ontkend worden. Zijn ontwerpen waren direct verbonden aan de naoorlogse ontwikkeling van moderne Belgische hoogbouw in de geest van het CIAM en aan de woonmodellen van de contemporaine huisvestingsmaatschappijen. Eveneens blijkt uit de bewaarde eigentijdse media dat er bijzonder veel aandacht was voor de twee woontorens aan het Oud-Oefenplein. De wijk werd daarnaast opgenomen in het parcours van het Internationaal Congres van de Huisvesting in 1952, waarin ook Luchtbal en Kiel aan bod kwamen. Daarnaast zijn Jan Van Meerbeecks ontwerpen voor sociale huisvesting exemplarisch voor de inzet van moderne eigentijdse bouwmaterialen, zoals beton, aluminium en kunststof, met het Vuurkruisenplein (1962) als sprekendste voorbeeld.

Als stad met belangrijke verbindingswegen had Mechelen het zwaar te verduren gekregen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De industrie en economie van de stad was dan ook flink gestagneerd en de meubelindustrie had moeite om te moderniseren. Mechelen wilde zich graag nationaal en internationaal positioneren als welvarende en moderne stad. Het vooruitzicht van de Brusselse wereldtentoonstelling van 1958 werkte als extra motivatie. Jan Van Meerbeeck was na de oorlog betrokken bij de bouwactiviteit die voortkwam uit de Mechelse aantrek van Amerikaans industriëlen, waarvoor een overzeese promotiecampagne opgezet was. Hij ontwierp samen met Gaston Van de Vijver de fabriek voor Mc Culloch, een fabrikant uit Los Angeles. Hoewel de architectuur van industriële aard was en in ontwerp weinig bijzonder, lag het project de architect nauw aan het hart en was het op dat moment uiterst belangrijk voor de stad. Uit dit project sprak ook hoezeer Mechelen en de architecten een voorbeeld namen aan de contemporaine Amerikaanse grootstad als voorbeeld van vooruitgang.

Binnen het kader van Mechelens pogingen om de industrie en economie van de stad weer op te bouwen en op het moment van Expo 58 als moderne, welvarende stad uit de bus te kunnen komen werd vanaf 1954 het werk aangevangen voor een nieuw treinstation (1959). Jan Van Meerbeeck stond in voor het ontwerp van het station, waarbij de NMBS en het stadsbestuur vaak veel inspraak hadden in het ontwerp. Het gebouw behuiste ook een postkantoor en seintoren en er werden enkele kunstwerken toegevoegd waarin de identiteit van Mechelen gevierd werd en ook de geschiedenis van de spoorwegen, met Mechelen als (historisch) belangrijk knooppunt, centraal stond. De materialen, lijnen en vormen van het stationsgebouw zijn een sprekend voorbeeld van moderne architectuur uit de jaren 1950 die aansluit bij de stijlen zoals zij vertegenwoordigd werden op Expo 58. Opvallende elementen zoals de luifelstructuren en de gordijngewel aan de voorzijde zijn hier een voorbeeld van. Naar eigen zeggen had de architect meer vrijheid in het ontwerpen gewenst en hij had nog sterker een voorbeeld willen nemen aan Nederlandse stationsarchitectuur zoals het station van Eindhoven. Jan Van Meerbeeck deed met het station duidelijk een poging om een verfrissend, modern en imposant gebouw te ontwerpen. Er kan dan ook geconcludeerd worden dat Jan Van Meerbeeck al architect bijzonder op de hoogte was en sterk onder invloed stond van de Expostijlen. Daarnaast is het station een bewijs dat Jan Van Meerbeeck voor Mechelen allesbehalve een onbekend architect was. Met het station won hij dan ook veel aandacht.

De twee kindervakantieverblijven die aan bod kwamen in deze thesis kaderden binnen de groeiende aandacht voor het welzijn van kinderen en jeugd, die zich in de loop van de jaren 1950 ontwikkelde. De socialistische vzw *De Toekomst* gaf Jan Van Meerbeeck de opdracht en hij ontwierp, deze keer individueel, onder meer een vakantiehuis in Rijmenam (1956) en in Barvaux (1957). Jan Van Meerbeeck was in de jaren 1950 zeker niet de enige architect die kindervakantieverblijven ontwierp. Een ander bekend voorbeeld was het eveneens kleurrijke huis Emile Vandervelde II te Oostduinkerke, ontworpen door Lucien Engels. De gebouwen in Rijmenam en Barvaux waren bijzonder kleurrijk en eveneens een sterk voorbeeld van de invloed van Expostijlen op Jan Van Meerbeecks oeuvre. Zeer bijzonder aan de ontwerpen was niet alleen hun opvallende architectuur met schuin platte daken, luifeltjes en grote raampartijen maar zeker ook de afstemming op de belevingswereld van het kind. Dit was een contemporair aandachtspunt binnen de architectuur en andere kunst disciplines, aangewakkerd vanuit de sociale wetenschappen. Jan Van Meerbeeck toonde zich in het ontwerp van de huizen als een creatief architect, die wederom duidelijk op de hoogte was van de populaire moderne stijlen en bovendien actuele architecturale ontwikkelingen volgde in zijn ontwerpen.

In dezelfde periode begon Jan Van Meerbeeck in samenwerking met Maurice Deheyder aan het ontwerp van een nieuwe conservatorium, in opdracht van het Mechelse stadsbestuur. Ook als cultuurstad wenste het bestuur de stad nieuw leven in te blazen. Het

conservatorium werd uiteindelijk pas opgeleverd in 1968 is een voorbeeld van een soberder modernisme van de late jaren 1960, waarin de echo's van het optimistisch modernisme van de jaren 1950 nog doorklinken. Daarnaast bezit de architectuur van het conservatorium enkele herkenbare elementen die vaker voorkwamen in de hier besproken gebouwen van Jan Van Meerbeeck, zoals de integratie van een luifel en een grote raampartij. Het is inmiddels duidelijk dat in Jan Van Meerbeecks architectuur er wellicht niet zozeer sprake was van een uitgesproken persoonlijke stijl, maar dat hij zeker een voorkeur had voor bepaalde vormen en gevelementen, zoals de luifel of dakluifel en een grote glaspartij bestaande uit verschillende ramen.

De Wet De Taeye (1948) leidde tot een toename aan individuele wooneigendommen, zo ook in de Provincie Antwerpen en Mechelen. Gezinnen konden nu gemakkelijker en goedkoper een eigen woning aanschaffen, vaak in relatief traditionele stijl. Toch waren er ook geïnteresseerden voor een meer moderne woning, in een vernieuwende stijl. Jan Van Meerbeeck ontwierp vooral private woningen vanaf begin jaren 1960. Dit oeuvre representeert de uiteenlopende smaken en stijlen van private opdrachtgevers, en toont bovendien hoe Van Meerbeeck meermaals opdrachten kreeg van personen die gerelateerd waren aan projecten van andere aard. In het oeuvre zijn voornamelijk voorbeelden van traditionelere huizen en bel-étage stadswoningen in een gematigd modernistische stijl te vinden. Een enkel dossier toonde een meer experimentele woning. Jan Van Meerbeeck heeft zich niet echt getoond als een visionaire architect op gebied van private woningen, maar opnieuw bleek hier hoe sterk hij de populaire contemporaine stijlen kon naleven, wanneer de vraag van de opdrachtgever het toeliet.

Een terugkerend onderwerp in deze masterscriptie was de integratie van beeldende kunstwerken. Zowel in de wijk Oud-Oefenplein, de wijk aan het Vuurkruisenplein, het station, het kindervakantiehuis in Rijmenam, het conservatorium en vermoedelijk ook in sommige private woningen, werden kunstwerken opgenomen. Lode Eyckermans en Robert Coolens waren meermaals de uitvoerende kunstenaars voor de geïntegreerde kunstwerken. Het toont aan dat Jan Van Meerbeeck en zijn opdrachtgevers de artistieke en esthetische afwerking van de gebouwen zeer belangrijk vonden. Tevens viel de grote vertegenwoordiging van keramieken tableaus op, met als imposantste voorbeeld het tableau dat geïnstalleerd werd in de inkomhal van het station. De populariteit van het keramieken wandtegel was zeer groot in de jaren 1950 en was dan ook vertegenwoordigd op Expo 58.

Jan Van Meerbeeck werd in zijn oeuvre sterk beïnvloed door de trends die op en rond Expo 58 aan de orde waren. Voorbeelden daarvan zijn het vrolijke kleurenpalet dat soms in grote mate vertegenwoordigd was, of de speelse vormen en lijnen van architecturale details en ornamenten.

Er werd te laat in het onderzoek ontdekt dat Jan Van Meerbeeck ook zijn eigen woning met werkruimte ontwierp aan de Lange Schipstraat, vandaag te vinden op nummer 9. Dit is bijzonder jammer want het zou een relevante en interessante toevoeging geweest zijn aan het hoofdstuk over Van Meerbeecks private woningen. Tijdens het onderzoek werd ook gezocht naar meer informatie over de oeuvres van Jan Van Meerbeecks collega's, zoals bijvoorbeeld Jos Cabot, Jan Faes, Alfons Roose of Gaston Van De Vijver, maar met weinig succes. Het zou interessant zijn om ook onderzoek te doen naar deze architecten, die tot nu toe onder de radar bleven. Dit zou het architecturale landschap van Mechelen en de verbanden tussen verschillende architecten in de jaren 1950 en 60 nog beter in beeld kunnen brengen. Een terugkerende naam in de thesis was het Kortrijks Dakpannenkantoor, dat de keramieken figuren van het station en in de home te Rijmenam uitvoerde. Over deze firma is weinig geweten maar en het zou interessant zijn de geschiedenis van het tegelambacht van dit bedrijf in de toekomst te onderzoeken.

Weinig gebouwen uit deze masterthesis zijn vandaag nog intact of herkenbaar als Jan Van Meerbeecks ontwerp. Het station, dat zal afgebroken worden, het conservatorium en het vakantiehuis in Barvaux zijn de drie gebouwen die nog grotendeels intact en herkenbaar zijn. Het conservatorium, gelegen naast de Academie Mechelen waar Jan Van Meerbeeck eind jaren 1970 directeur van was, is het best bewaarde gebouw dat nog altijd in dezelfde functie in gebruik is.

Jan Van Meerbeeck was duidelijk een bekend en gewaardeerd architect in Mechelen en hij kreeg in de jaren 1950 en 1960 meermaals opdrachten vanuit het stadsbestuur en prominente, weliswaar socialistische, organisaties en huisvestingsmaatschappij de MGW. Zijn bouwactiviteit was dan ook nauw verweven met de stadsontwikkeling van Mechelen inzake stadssanering en sociale huisvesting, de modernisering en uitbreiding van infrastructuur en industrie, én de uitbouw van welvaart, cultuur en educatie. Het oeuvre dat belicht werd in deze thesis toonde de inzet van contemporaine moderne bouwmaterialen en toepassingen, met hoofdrollen voor aluminium, beton, kleurrijke kunststoffen gevel- en raampanelen, en keramiek. Daarnaast bevatte dit oeuvre sprekende voorbeelden van de invloed van de huisstijl en architectuur van Expo 58 op de architectuur van Jan Van Meerbeeck. Eveneens werd duidelijk dat de integratie van kunstwerken zeer frequent was in zijn gebouwen. Jan Van Meerbeeck had geen uitgesproken aandeel in de eigentijdse discussies over architectuurtheorie, maar was overduidelijk goed op de hoogte daarvan. Hij formuleerde nergens een letterlijke architecturale visie maar Jan Van Meerbeeck toonde zich, met name wanneer hij individueel te werk ging, als een zeer creatieve architect die in het straatbeeld van Mechelen én daarbuiten toch een aantal bouwwerken heeft achtergelaten die op meerdere vlakken getuigen van de eigenheid van de architectuur uit de jaren 1950 en 1960.

BRONNENLIJST

Archivalia

Jan Van Meerbeeck, *Aanvraag tot het bouwen van een dubbele woning - voor rekening van de heer De Koninck*, Archief Jan Van Meerbeeck, 7, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Barvaux – Construction d'un Home de Jeunesse – Façades Principales*, 22 juli 1955, Archief Jan Van Meerbeeck, 352.A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Grondplannen voor het Conservatorium van Mechelen*, mei 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor woning - Mr Peeters – Putsesteenweg 76 – Ste Katelijne Waver*, oktober 1964, Archief Jan Van Meerbeeck, 3B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Voorontwerp van winkel + appartementen*, Pasbrug te Sint Katelijne-Waver 30 juli 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 3A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Jan Van Meerbeeck, *Woning voor de heer Nauwelaerts*, februari 1962, Archief Jan Van Meerbeeck, 5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

J. Chabot, J. Faes, J Van Cauwenbergh en E. Welch, *Ontwerp tot het inrichten van een sport- en speelplaats op grond gelegen aan het Oud-Oefenplein voor rekening van het gemeentebestuur van Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen & Stroobants, *Mechelen Bouwt*, 221.

J. Coene & J. Van Meerbeeck, *Inplantingsplan Vuurkruisenplein*, Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

J. Coene & J. Van Meerbeeck, *Kleurenschema van de terrasrijmuren en - voorgevels*, Archief Jan Van Meerbeeck, 303D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

J. Coene en J. Van Meerbeeck, *Appartements woningen Eikestraat – alle gevels, alle blokken*, 10 januari 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp Plannen Stedelijk Conservatorium Melaan – Gevels*, 14 juni 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 254E/F, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Voorgevel Sted. Conservatorium*, Archief Jan Van Meerbeeck, 254E/F, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief namens de NMBS aan Jan Van Meerbeeck, 3 oktober 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Berten Coolens aan Herman Claes, 3 mei 1959, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van de architecten Chabot, Faes en Van Meerbeeck aan de M.G.W., s.d., Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Emiel Bergen aan Jan Van Meerbeeck (?), 26 april 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck aan A. Stiers, Schepen van Openbare Werken, 2 augustus 1967, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Jan Van Meerbeeck aan Antoon Spinoy, 18 december 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Clarembaux, 2 juni 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Jan Van Meerbeeck aan de heer W. Bouchery, 6 januari 1960, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Jos Coene aan de M.G.W., 17 juni 1959, Archief Jan Van Meerbeeck, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Lode Eyckermans aan senator Houben, 18 januari 1955, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck aan de heer Van Daele, Schepen van Openbare Werken, 4 september 1966, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Maurice Deheyder of Jan Van Meerbeeck (?) aan de directeur van het Stedelijk Conservatorium van Amsterdam, 14 november 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van Nat Neujean aan Jan Van Meerbeeck, 8 maart 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Brief van stadssecretaris Geys en burgemeester Van Daele aan Lode Eyckermans, 31 augustus 1967, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Contract tussen Jan Van Meerbeeck en Lode Eyckermans voor een beeldhouwwerk ter versiering van het station van Mechelen, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Doorsnede luifelstructuur boven perron 1, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Foto van de appartementsgebouwen aan het Oud-Oefenplein, ca. 1951, Archief Jan Van Meerbeeck, 300, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Geboorteakte van Jean Baptist Van Meerbeeck, 4 juni 1916, Burgerlijke Stand Zeeland (1796) 1811 – 1980, VLI-G-1916 nr.217, Middelburg: Zeeuws Archief.

Grondplan voor appartementen in de woonblokken aan het Oud-Oefenplein, ca. 1950, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Grondplannen voor het station van Mechelen voor peil 0, 2, 3 en 4, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.3, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Huwelijksakte van Michaël Augustinus Van Meerbeeck en Maria Sara Vandendrice, 24 maart 1915, Burgerlijke Stand Zeeland (1796) 1811 - 1980, VLI-H-1915 nr. 26, Middelburg: Zeeuws Archief.

Inplantingsplan van de wijk Oud-Oefenplein, Archief Jan Van Meerbeeck, 300, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Inplantingsplan voor het bouwen van woninggroepen op gronden gelegen Oude Antwerpse Baan voor rekening van de S.M. "De Mechelse Goedkope Woning," Archief Jan Van Meerbeeck, 300, Antwerpen: Architectuurarchief Antwerpen.

Lastenboek en bestek Voorkruisenplein M.G.W., Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Lasten- en Bestekboek Kortrijks Dakpannenkantoor, s.d., Archief Jan Van Meerbeeck, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Mozaïekontwerp voor 'De Toekomst' door het Kortrijkse Dakpannenkantoor, 6 februari 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Nota betreffende de bescheiden woningen te Battel, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306 Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Ontwerp tot het bouwen van twee hoogbouwcomplexen aan het Oud-Oefenplein, 30 januari 1950, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Persoonlijke notities van Jan Van Meerbeeck, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Plannen voor de woningen te Battel, ca. 1949, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Restauratiedossier Oud-Oefenplein, 1998, Woonpunt Mechelen, Mechelen: Archief Woonpunt Mechelen.

Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeeck aan de heer Ross, 16 augustus 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Tentoonstellingscatalogus "25 Jaar Moderne Wereldarchitectuur," 1966, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Tentoonstellingscatalogus "30^e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning," 1952, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Tentoonstellingscatalogus 'Mechelen Bouwt,' 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Uitnodiging namens de MGW voor de inhuldiging van 40 woongelegenheden te Battel, 1959, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Uitnodiging voor de plechtige opening van 'Home Jef Verbert' voor Jan Van Meerbeeck namens 'De Toekomst', Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Vakantiecentra in 1955 – Brochure van Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Voorgevelontwerp van het station van Mechelen, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.4, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Voorontwerp Nieuw Stationsgebouw Mechelen – Binneninrichting grote hall, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Voorontwerp voor de voorgevel van het station van Mechelen, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Zaalboekje "30^e Verjaring. De Mechelse Goedkope Woning," Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Zaalboekje 'Mechelen Bouwt,' 1958, Archief Jan Van Meerbeeck, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Internetbronnen

“Antoon Spinoy,” laatst geraadpleegd op 24 mei 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonPers.php?taalcode=nl&id=36115>.

“Central Trainstation Eindhoven,” laatst geraadpleegd op 6 juni 2017, <https://www.mimoo.eu/projects/Netherlands/Eindhoven/Central%20Trainstation%20Eindhoven/>.

“Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw,” laatst geraadpleegd op 29 mei 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonOrg.php?taalcode=nl&id=11814>.

“Dakpannenfabriek de Pottelberg,” laatst geraadpleegd op 13 juni 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/60896>.

“De Rode Planeet (Rijmenam),” laatst geraadpleegd op 14 mei 2017, <http://www.jeugdverblijven.be/nld/Details.aspx?d=740>.

“De Toekomst,” laatst geraadpleegd op 29 april 2017, http://www.vakantiekolonies.be/index.php?option=com_content&task=view&id=32.

“Eigen woning van architect A. Roose,” laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/216660>.

“Glasbeton en Glastegels,” laatst geraadpleegd op 22 juni 2017, <http://www.livios.be/nl/bouwinformatie/ruwbouw/gevel/glasbeton-en-glastegels/>.

“Historiek,” laatst geraadpleegd op 28 februari 2017, <http://www.woonpuntmechelen.be/nl/feiten-en-cijfers/>.

“Home Emile Vandervelde II,” laatst geraadpleegd op 29 juni 2017, http://www.vakantiekolonies.be/index.php?option=com_content&task=view&id=211.

“Jan Van Meerbeeck,” laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/persoon/5386>.

“Joseph Van Roosbroeck,” laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=van%20roosbroeck>.

“Jozef Verbert,” laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <http://www.odis.be/hercules/toonPers.php?taalcode=nl&id=36638>.

“Koning Albertplein,” laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/113741>.

“La Jastrée (Barvaux),” laatst geraadpleegd op 24 juli 2017, <http://www.croix-rouge.be/activites/asile-et-migration/nos-centres-d-accueil-pour-demandeurs-d-asile/la-jastree-barvaux/>.

“Mechelen Binnenstad,” laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/126655>.

“Mechelen Extra Muros,” laatst geraadpleegd op 28 februari 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120411>.

“Mechelen start renovatie oud-Oefenplein,” laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <http://www.bouwenwonen.be/news/read.asp?id=23546>.

“Melaan,” laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <https://toerisme.mechelen.be/nl/melaan>.

“Missie,” laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <http://www.woonpuntmechelen.be/nl/missie-visie/>.

“Nieuw Wijk- en Dienstencentrum op Oud-Oefenplein,” laatst geraadpleegd op 19 april 2017, <http://openvldmechelen.be/?type=nieuws&pageid=56307>.

“Onderzoek naar de Erfgoedwaarde van het Sociale Woningbouwpatrimonium in Vlaanderen,” laatst geraadpleegd op 1 augustus 2017, <https://www.onroenderfgoed.be/nl/actueel/nieuws/onderzoek-naar-de-erfgoedwaarden-van-het-sociale-woningbouwpatrimonium-in-v/>.

“Plannen voor nieuw station liggen ter inzage,” laatst geraadpleegd op 16 april 2017, <http://www.mecheleninbeweging.be/net-gebeurd/345-plannen-voor-nieuw-station-liggen-ter-inzage.html>.

“Renaat Braem,” laatst geraadpleegd op 25 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/persoon/482>.

“Rijksadministratief Centrum en Vrederecht,” laatst geraadpleegd op 19 mei 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/212486>.

“RIM Nieuws 24,” laatst geraadpleegd op 13 juli 2017, <http://www.rim.be/oude/RN24.pdf>.

“Sociale Huisvesting: CIAM-modernisme (1950 – 1975),” laatst geraadpleegd op 12 april 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/129>.

“Sociale huisvesting: een eeuw bouwen voor het volk,” laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/121>.

“Sociale Huisvesting in het kader van de krotopruijing (1925 – 1975),” laatst geraadpleegd op 9 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/137>.

“Sociale woonwijk De Streyp,” laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302588>.

“Sociale woonwijk Landweg,” laatst geraadpleegd op 15 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302590>.

“Stadswoning De Leeuw,” laatst geraadpleegd op 22 juli 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/1482>.

“Start van afbraak Comet-fabriek in Mechelen,” laatst geraadpleegd op 23 juli 2017, <http://m.deredactie.be/#!/snippet/552cef780cf2829bc47951bc/533ac50e0cf26c7fa37c4714>

“Tolhuisstraat,” laatst geraadpleegd op 19 juni 2017, <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/100337>.

“Van Baerlestraat 27 Begint Derde Leven,” laatst geraadpleegd op 30 mei 2017, <http://www.onsamsterdam.nl/component/content/article/15-dossiers/234-van-baerlestraat-27-begint-derde-leven>.

“Wooneenheid Kiel,” laatst geraadpleegd op 25 juli 2017, <https://inventaris.onroendergoed.be/erfgoedobjecten/126553>.

Literatuur

Baeck, Mario. *Gevloerd en Betegeld. De Belgische Tegelinindustrie van Art Nouveau tot Seventies*. Oostkamp: Stichting Kunstboek, 2012.

Baeck, Mario. *Schoonheid uit Klei en Cement. Vloer- en Wandtegels in de Provincie Antwerpen*. Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen en Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 2008.

Bekaert, Geert. *Hedendaagse Architectuur in België*. Tielt: Lannoo, 1995.

Berckmans, Caroline en Pierre Bernard. *Bruxelles '50 '60. Architecture Moderne au Temps de l'Expo 58*. Brussel: Éditions Aparté, 2007.

De Kooning, Mil en Geert Bekaert. *Lucien Engels. Kunst, Architectuur, Design*. Gent: WZW Editions & Publications, Vakgroep Architectuur & Stedenbouw UGent, 2010.

De Kooning, Mil en Rika Devos. “‘Staande Tegenover 58, Nogmaals, Waarheen?’ Moderne Architectuur op Expo 58.” In *Moderne Architectuur op Expo 58. ‘Voor een Humaner Wereld,’* onder redactie van Mil De Kooning en Rika Devos, 8 - 29. Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006.

Deschamps, Luk. “Het Sociale-Huisvestingsbeleid vanaf WOII tot Heden. Van Missie tot Resultaten: de Basisgegevens.” In *Bouwstenen van Sociaal Woonbeleid: De VHM Bekijkt 50 Jaar Volkshuisvesting in Vlaanderen*, onder redactie van Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, 21-82. Brussel: Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, 1997.

Devos, Rika. “ ‘Droesem, Slik, Bocht en Kavalje’. Expostijl – Atoomstijl.” In *Moderne Architectuur op Expo 58. ‘Voor een Humaner Wereld,’* onder redactie van Mil De Kooning en Rika Devos, 30 – 53. Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006.

Epsion, Bernard, Rika Devos en Michel Provost, "Lichtgewichten, Structuurinnovaties op Expo 58," in *Moderne Architectuur op Expo 58. 'Voor een Humaner Wereld,'* onder redactie van Mil De Kooning en Rika Devos, 100 - 127. Brussel: Mercatorfonds en Dexiabank, 2006.

Eyckerman, Tijn. "Bouwen van 1945 tot 1975." In *Bouwen in Beeld*, onder redactie van Dirk Laureys, 131 – 161. Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen & Brepols Publishers NV, 2004.

Floré, Fredie. *Lessen in Goed Wonen: Woonvoorlichting in België 1945 - 1958*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2010.

Floré, Fredie. "Nieuwe Modellen voor Betere Volkswoningen. De Modelplannen van de Nationale Bouwmaatschappijen in de Jaren Vijftig." In *Wonen in Welvaart*, onder redactie van Karina Van Herck en Tom Van Avermaete, 75 - 94. Rotterdam: Uitgeverij 010, 2006.

Heyns, Maureen. "De Krotwoning als 'Sociaal Probleem nr. 1' - De Wet inzake Krotopruijing van 1953 en de sanering van de oude Stads wijken." In *Wonen in Welvaart*, onder redactie van Karina Van Herck en Tom Van Avermaete, 147 - 164. Rotterdam: Uitgeverij 010, 2006.

Kint, Johanna. *Expo 58 Als Belichaming van het Humanistisch Modernisme*. Rotterdam: Uitgeverij 010, 2001.

Laureys, Dirk. "De Architectuur in een Stroomversnelling. Art Deco, Modernisme en Traditionalisme in de Provincie Antwerpen." In *Bouwen in Beeld*, onder redactie van Dirk Laureys, 85 – 130. Antwerpen: Provinciebestuur Antwerpen & Brepols Publishers NV, 2004.

Lefavre, Liane. "Ruimte Plaats en Spel. Of het Interstitiële, Cybernetische, Polycentrische Stedelijke Model dat ten Grondslag Ligt aan de Quasi-onbekende, Maar Niettemin Talloze Naoorlogse Speelplaatsen van Aldo Van Eyck in Amsterdam." In *Aldo Van Eyck, de Speelplaatsen en de Stad*, onder redactie van Liane Lefavre en Ingeborg De Roode, 16 - 49. Rotterdam: NAI Uitgevers, 2002.

Puttemans, Pierre. *Moderne Bouwkunst in België*. Brussel: Marc Vokaer, 1975.

Strauven, Francis, "Miskende Parels in het Stadsweefsel." In *Aldo Van Eyck, de Speelplaatsen en de Stad*, onder redactie van Liane Lefavre en Ingeborg De Roode, 66 - 83. Rotterdam: NAI Uitgevers, 2002.

Stroobants, Bart. *Mechelen Bouwt. Architectuur en Stedenbouw in de Fifties*. Mechelen: Stedelijke Musea Mechelen, 2008.

Van De Voorde, Stephanie, Inge Bertels en Ine Wouters. *Naoorlogse Bouwmaterialen in Woningen in Brussel 1945 – 1975*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel, 2015.

Van Herck, Karina en Evert Vandeweghe, *Onderzoeksrapport. Goed Wonen voor Iedereen: een Rijke Geschiedenis. Onderzoek naar de Erfgoedwaarden van het Sociale Woningbouwpatrimonium in Vlaanderen*. Brussel: Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016.

Van Herck, Karina en Tom Van Avermaete. "Wonen In Welvaart in de Jaren Vijftig en Zestig." In *Wonen in Welvaart*, onder redactie van Karina Van Herck en Tom Van Avermaete, 54 - 59. Rotterdam: Uitgeverij 010, 2006.

Van Loo, Anne, red. *Repertorium van de Architectuur in België: van 1830 tot Heden*. Antwerpen: Mercatorfonds, 2003.

Masterscripties

Fahnenstich, Adelina. "Stationsarchitectuur in Sneltrainvaart. De stationsarchitectuur van Mechelen." Master Thesis, Universiteit Gent, 2010.

Maerevoet, Leonie. "Sociale Huisvesting Anders Bekeken. Monumentale kunst in sociale huisvesting 1945 – 1985." Master Thesis, Universiteit Gent, 2015.

Tijdschrift- en krantenartikelen

Flouquet, Pierre-Louis. "l'Effort Malinois en Matière de Logements Sociaux." (*Extrait de la Revue*) *La Maison*, nr. 9 (1952).

Hoste, Huib. "De Woningtentoonstelling te Mechelen." *De Standaard*, 8 juni 1952.

Van Haezendonck, Sven, " Nieuw Ontwerp Mechels Station Kost Honderd Miljoen," *Het Nieuwsblad*, 27 oktober 2017, laatst geraadpleegd op 16 april 2017, http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20161027_02542371.

Van Haezendonck, Sven, "Zeven Miljoen Euro voor Vernieuwing Oud-Oefenplein," *Gazet Van Antwerpen*, 1 april 2015, laatst geraadpleegd op 12 april 2017, http://www.gva.be/cnt/dmf20150331_01608414/zeven-miljoen-euro-voor-vernieuwing-oud-oefenplein.

"30^e Verjaring van de Mechelse Goedkope Woning. Tentoonstelling – Inhuldiging Nieuwe Woonwijk." *Voor Allen*, nr. 19 (1952).

"Appartementen Zonder Water," onbekende krant, 4 februari 1954.

"Brief uit de Streek der Zandlopers – Grote Kuis in de Kindertehuizen," *De Standaard*, 23 mei 1955.

"De Kruisweg van een Architect. De Derde Statie Van Mechelen," *De Linie*, 18 december 1959, 3.

"De Socialistische Kindervacanties 'De Toekomst' in Feest – Een Grote Dag Voor de Socialistische Beweging Mechelen-Turnhout," *Voor Allen*, nr. 25 (1957).

"Dynamisme bij Woningbouw te Mechelen," *Het Bouwbedrijf*, nr.62 (1962), 7.

"Een Nieuwe Parel voor Onze Arbeidersbeweging – 'Home Jef Verbert' te Rijmenam Ingehuldigd," *Voor Allen*, nr. 28 (1956).

“Het Huis Uwer Dromen Bestaat...” *'t Vrije Volksblad*, 27 augustus 1952.

“Het Nieuwe Station van Mechelen,” *Het Spoor* 5, nr. 42 (1960), 14 – 16.

“Home Jef Van Roosbroeck Ingehuldigd te Barvaux,” onbekende krant, Archief Jan Van Meerbeeck, 352A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

“In de Bossen Ligt een Kinderparadijs...!,” *Voor Allen*, nr. 30 (1956).

“Kindervacanties ‘De Toekomst’ – Een Nieuwe Parel in Wording,” *Voor Allen*, nr. 20, 19 mei 1956.

“Kindervacanties ‘De Toekomst’ – Het Home ‘Jozef Verbert’ Bijna Klaar,” *Voor Allen*, nr. 19 (1956).

“Le Problème de l’habitation à bon marché - Du Beguinage à la Cité-radieuse....” *Le Soir*, 27 augustus 1952.

“Les Habitations a bon Marché – Les conceptions Bruxelloises et Flamands.” *Le Dernière Heure*, 27 augustus 1952.

“L’inauguration Tant Attendue de la Nouvelle Gare de Malines,” *Le Dernière Heure*, 16 december 1959.

“Mechelen Krijgt een Nieuw Station,” *Het Laatste Nieuws*, 20 november 1955.

“Mechelen: Vernieuwing en Expansie,” *Het Bouwbedrijf*, nr. 33 (1962).

“Nieuw Spoorwegstation te Mechelen ingehuldigd,” *De Standaard*, 15 december 1959.

“Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld,” *De Volksgazet*, 26 oktober 1968.

“Opening van het Prachtig Kinderhome ‘Jozef Verbert’ te Rijmenam,” *De Volksgazet*, 9 juli 1956.

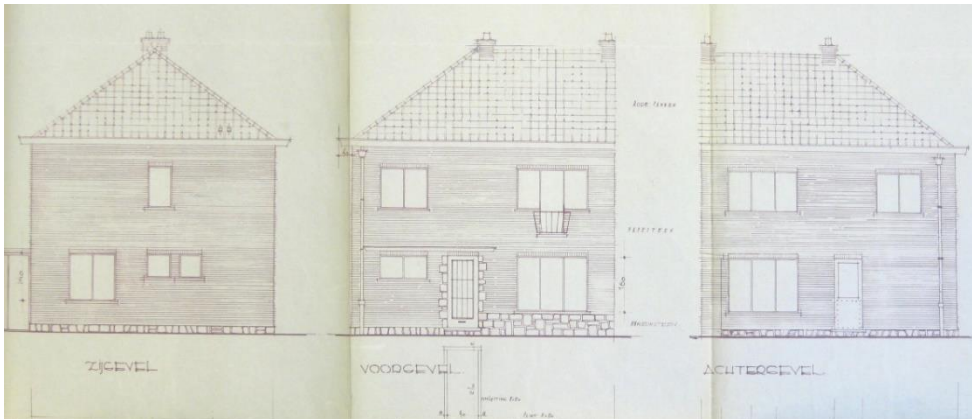
“Plaines des Jeux Infantines aux États Unis,” *Le Matin Anvers*, 8 februari 1956.

“Verleden Maandag Werd het Nieuw Station te Mechelen Ingewijd Door de Heer P.-W. Segers, Minister van Verkeerswezen,” *Het Bouwbedrijf*, nr. 51 (1959), 5.

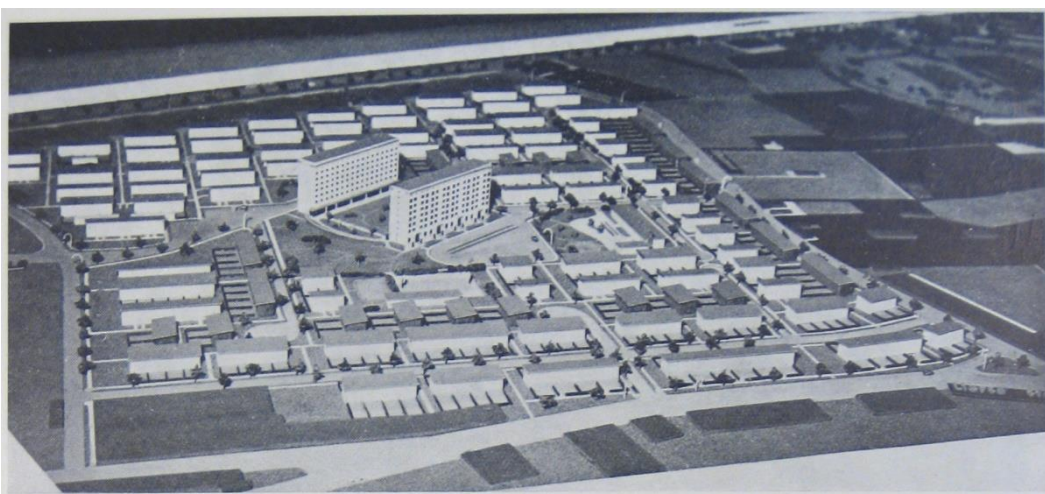
Afbeeldingen

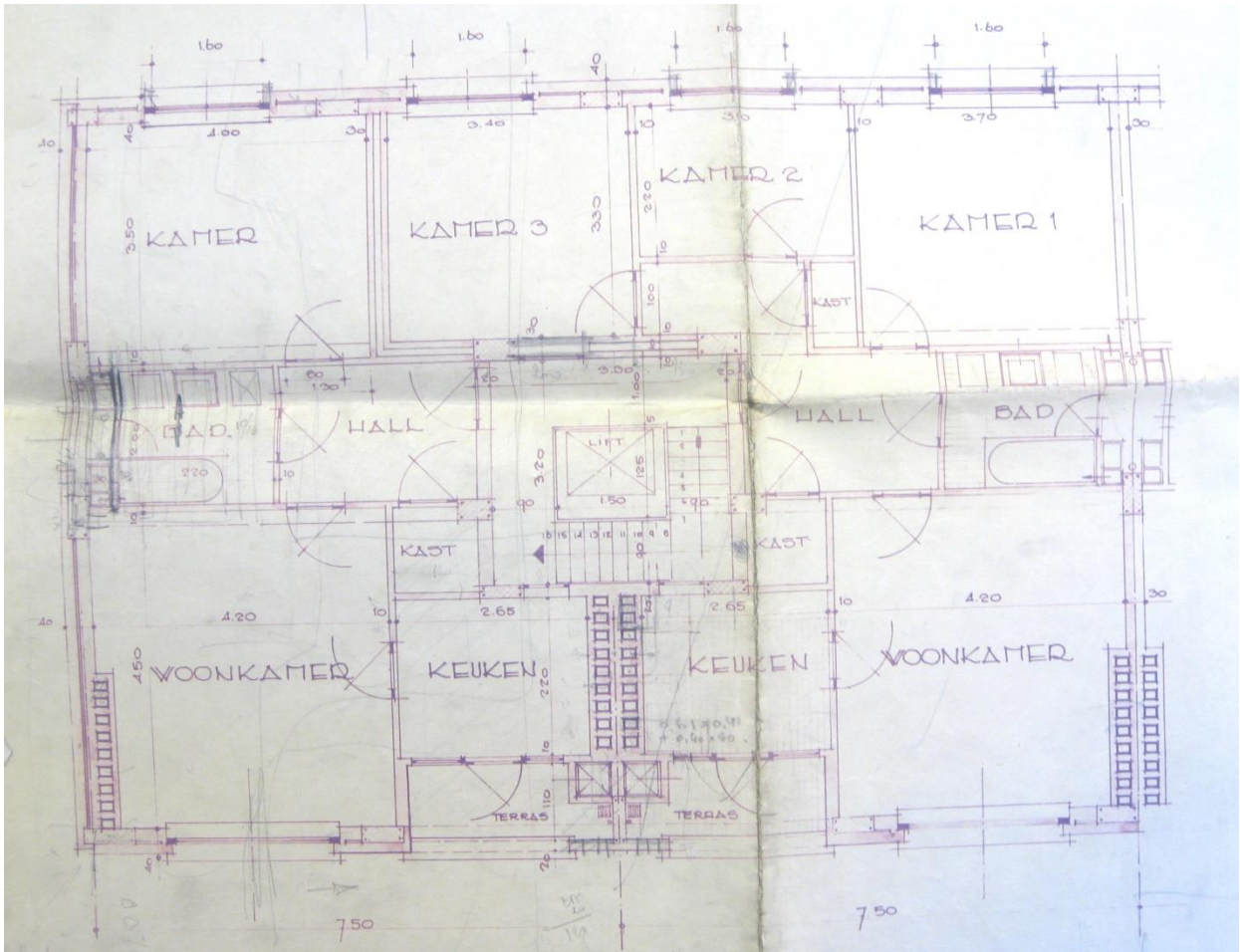
Afb. 1: Jos Chabot, Jan Faes, Alfons Roose, Jan Van Meerbeeck, Eugène Welch, Gaston Van De Vijver, *Tolhuisstraat*, Mechelen 1949 - 1950. **Bron:** laatst geraadpleegd op 21 juli 2017., <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/100337>.

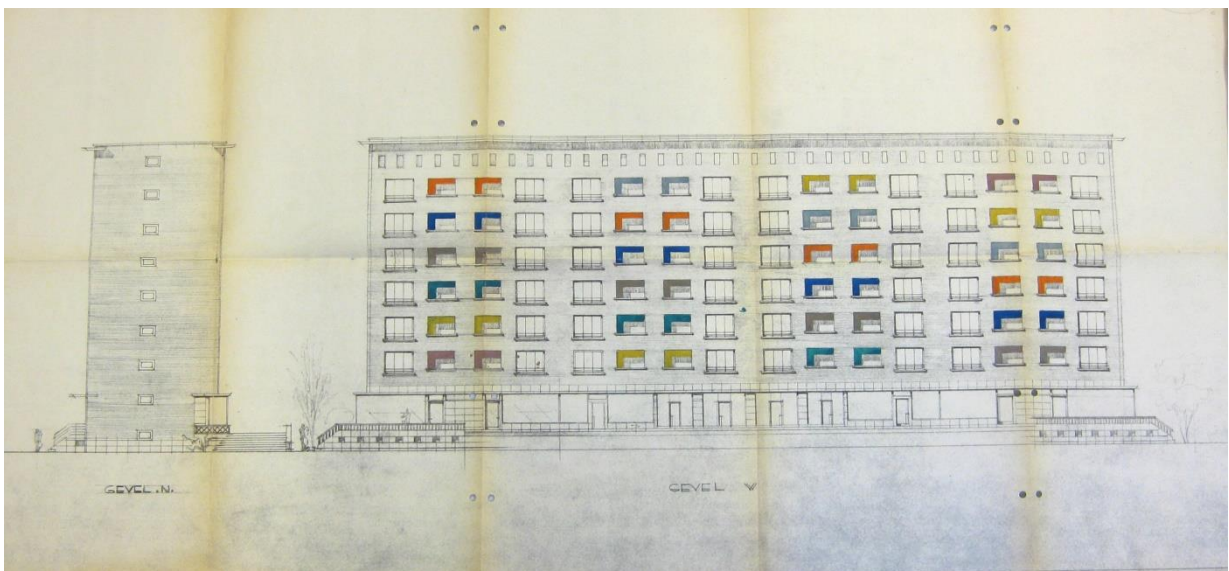
Afb.2: *Ontwerp voor de woningen te Battel*, Archief Jan Van Meerbeeck, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb.3: Maquette wijk Oud-Oefenplein. **Bron:** Flouquet, Pierre-Louis. "l'Effort Malinois en Matière de Logements Sociaux." (*Extrait de la Revue*) *La Maison*, nr. 9 (1952), 3.

Afb. 4: Grondplan van appartementen in de blokken aan het Oud-Oefenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

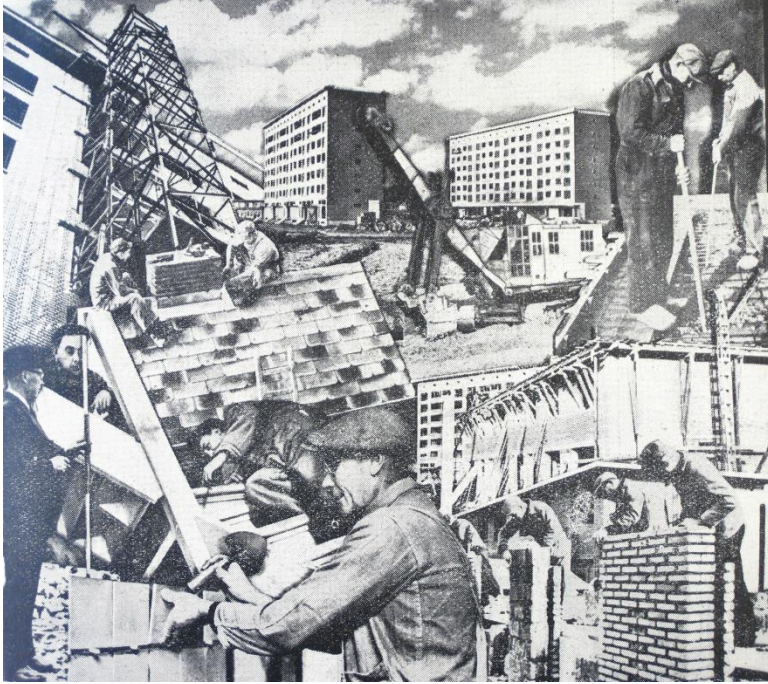
Afb.5: Voor- en zijgevelontwerp voor de woontorens aan het Oud-Oefenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb.6: Foto met zicht op één van de woontorens aan het Oud-Oefenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb.7: Voorbeeldinterieur van één van de laagbouwwoningen in de wijk Oud-Oefenplein. **Bron:** Tentoonstellingscatalogus *Mechelen Bouwt*, 1958, s.p, Archief Jan Van Meerbeek, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

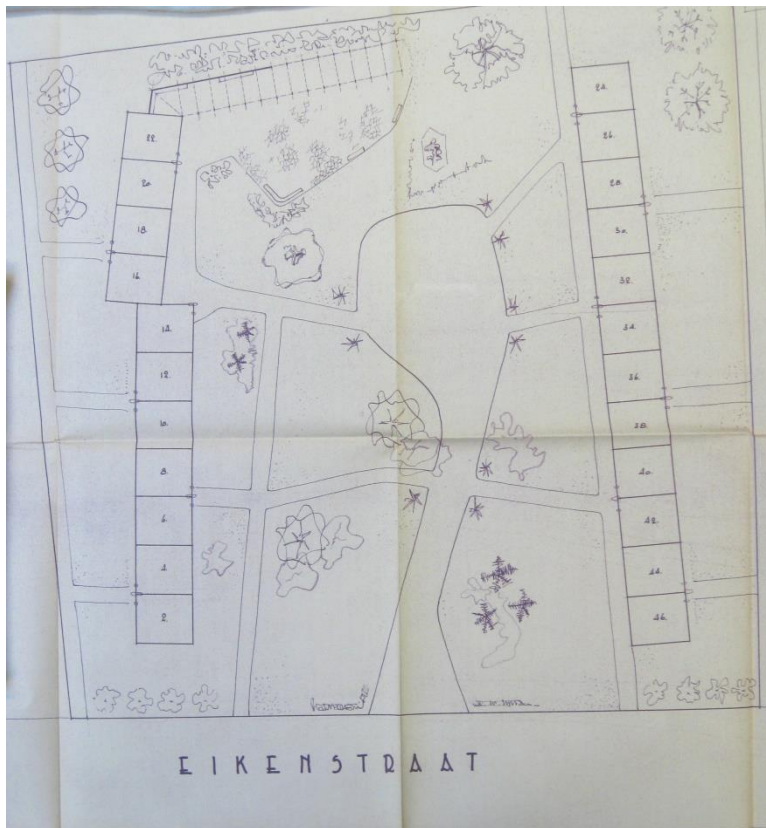

Afb: 8 Fotocollage die de bouw van de wijk Oud-Oefenplein symboliseert. **Bron:** Tentoonstellingscatalogus *30^e Verjaring - De Mechelse Goedkope Woning*, 1952, 19, Archief Jan Van Meerbeek, 305/306, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

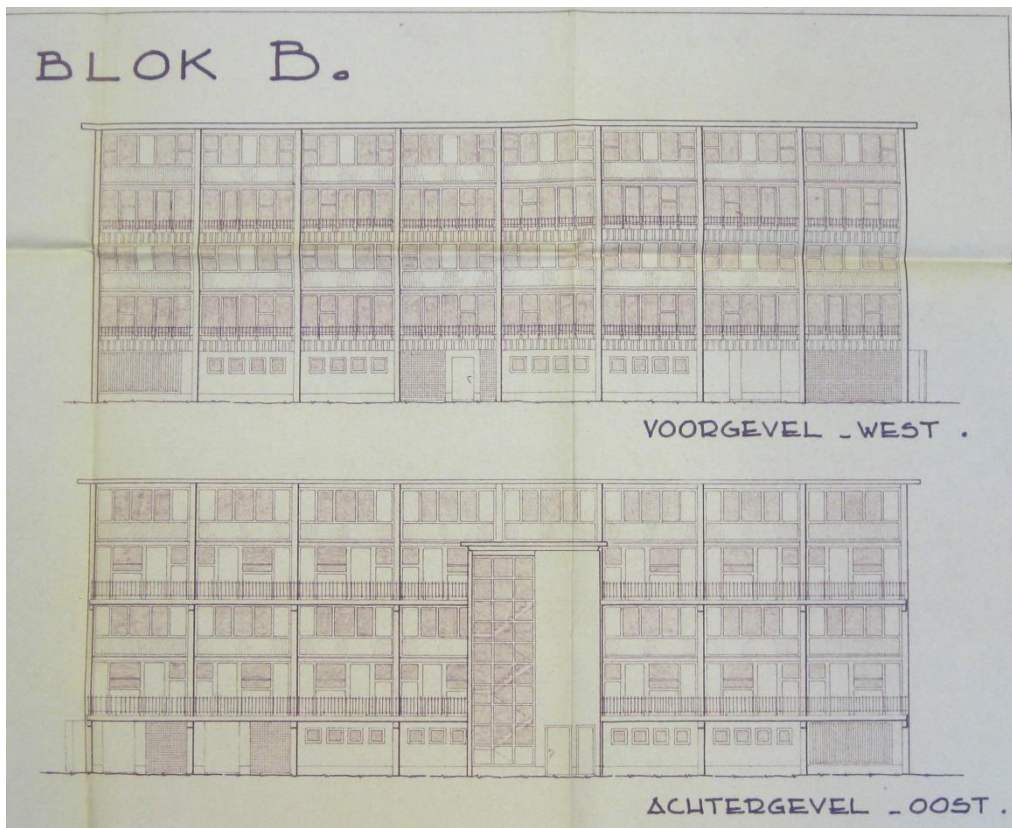

Afb.9: Lode Eyckermans, *Huisgezin*, sculptuur in gewapend beton, 1960, Oud-Oefenplein, Mechelen. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 10: Plattegrond van het Vuurkruisenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

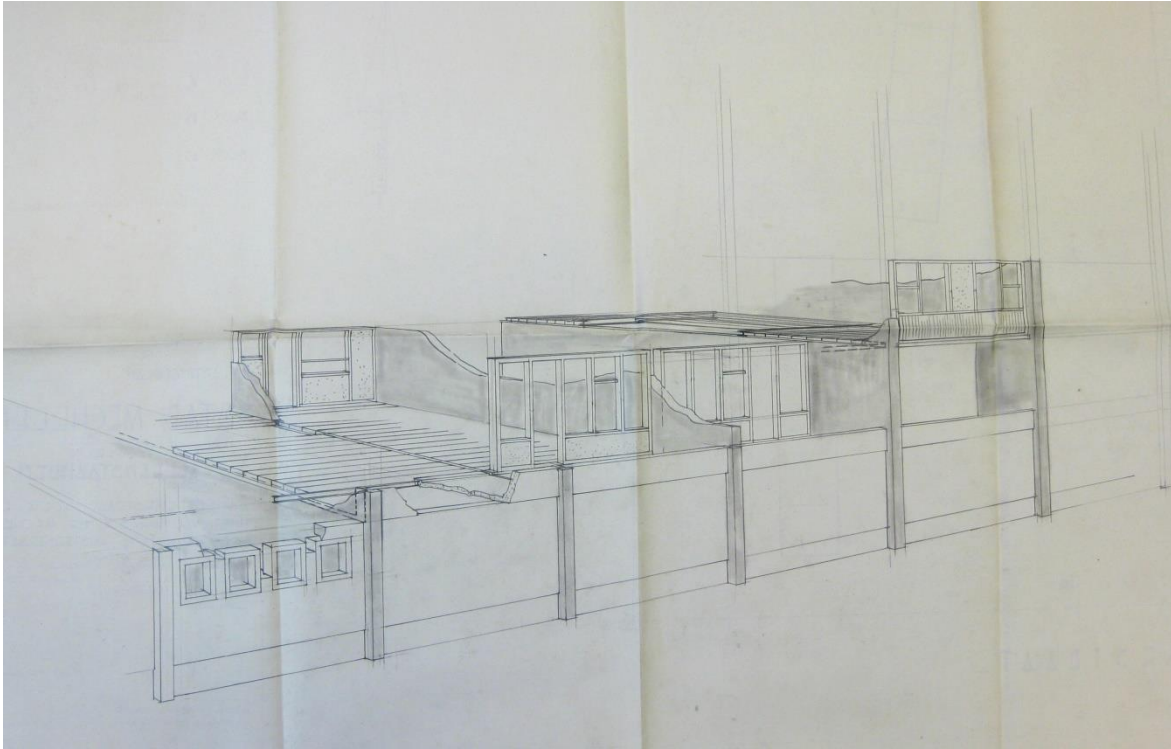
Afb. 11: Gevels blok B, Vuurkruisenplein –Eikestraat, Archief Jan Van Meerbeek, 303C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

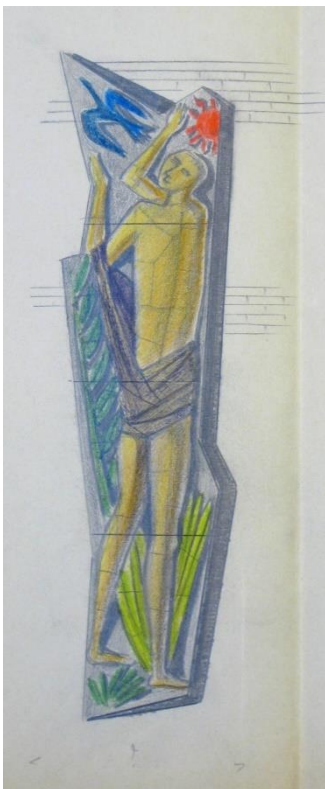
Afb. 12: Duplex-appartementen aan het Vuurkruisenplein, Mechelen. **Bron:** Fotoarchief Woonpunt Mechelen via Leonie Maerevoet.

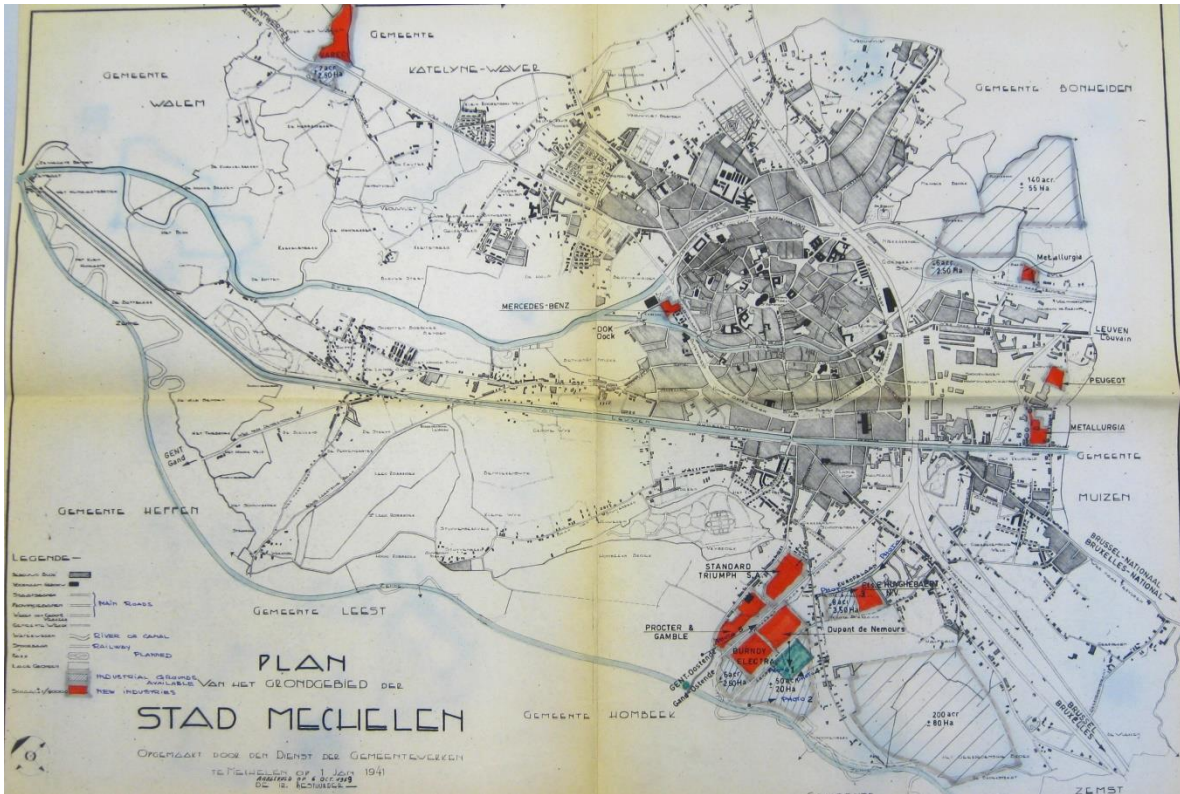
Afb. 13: Eén van de appartementsgebouwen aan het Vuurkruisenplein kort voor de afbraak. **Bron:** Fotoarchief Woonpunt Mechelen via Leonie Maerevoet.

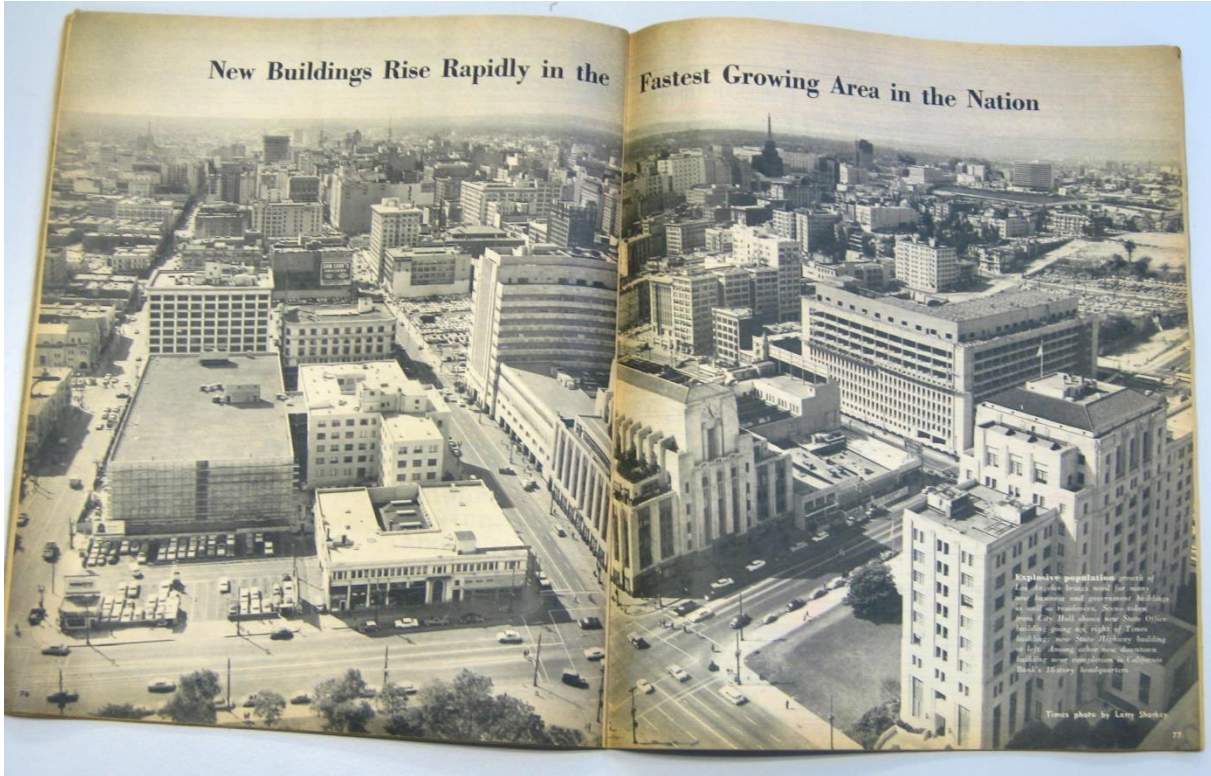
Afb. 14: Dissectietekening van muur- en vloerconstructie voor de appartementsblokken aan het Vuurkruisenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 303B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

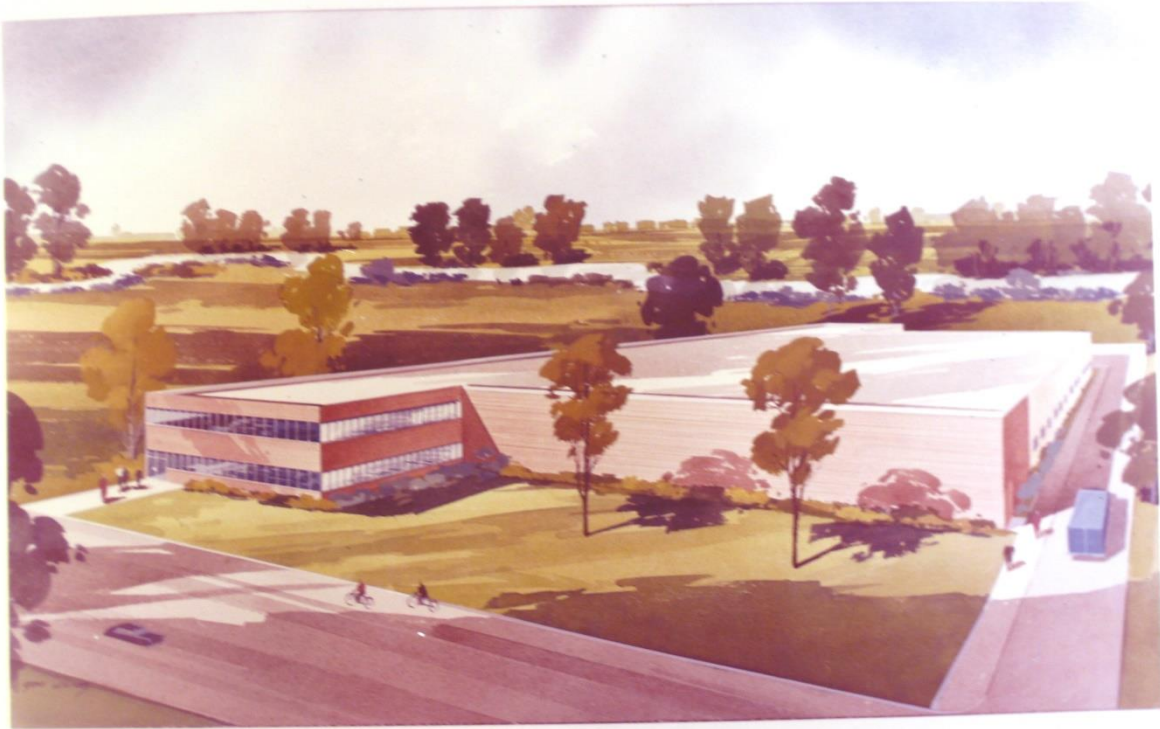
Afb. 15 A & B: Robert Coolens, Twee ontwerpen voor het gevelkunstwerk aan het Vuurkruisenplein, Archief Jan Van Meerbeek, 303A & C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

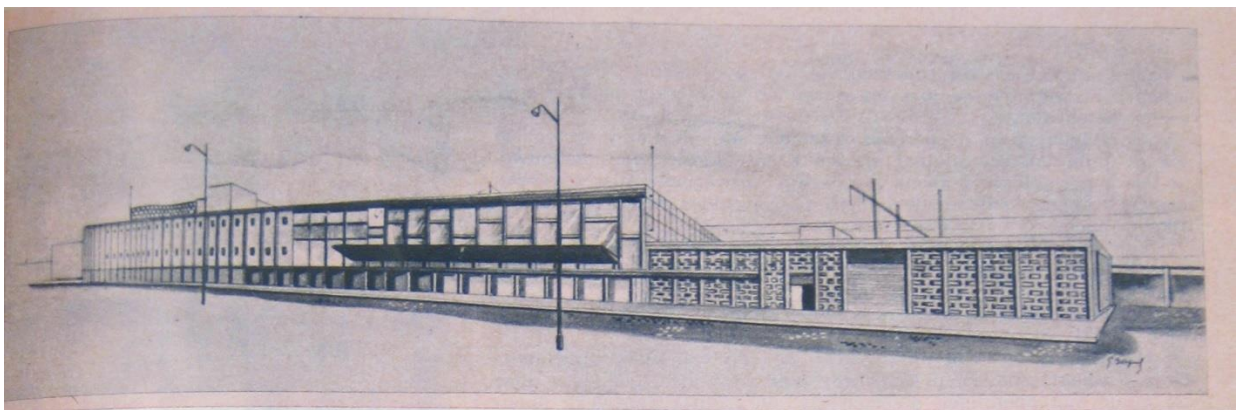
Afb. 16: Kaart van Mechelen waarop enkele grote fabrieken en de belangrijkste verbindingroutes aangegeven staan, Archief Jan Van Meerbeek, 555D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 17: Skyline van Los Angeles in de L.A. Times van 2 januari 1960. Archief Jan Van Meerbeek, 555D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

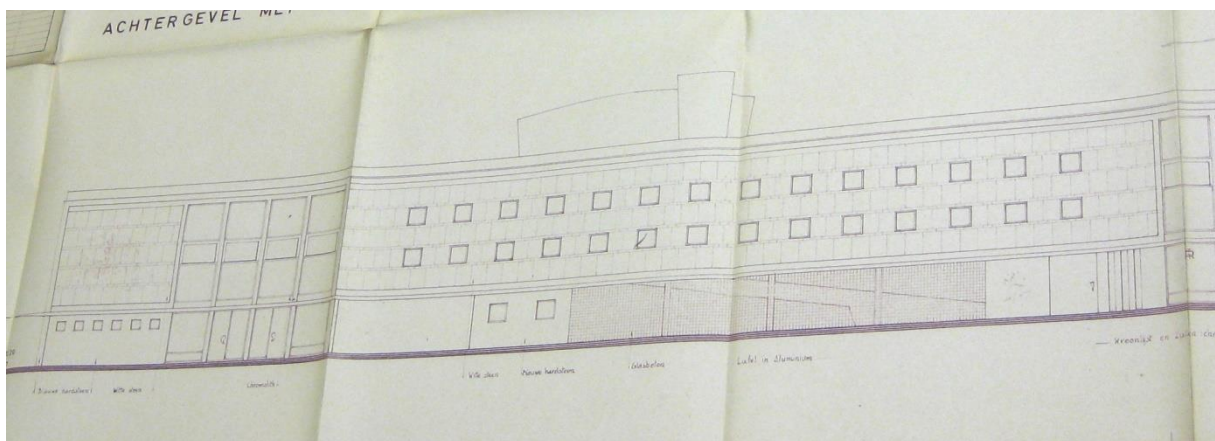
Afb. 18: Gaston Van De Vijver en Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor de McCulloch fabriek*, Archief Jan Van Meerbeeck, 555D, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

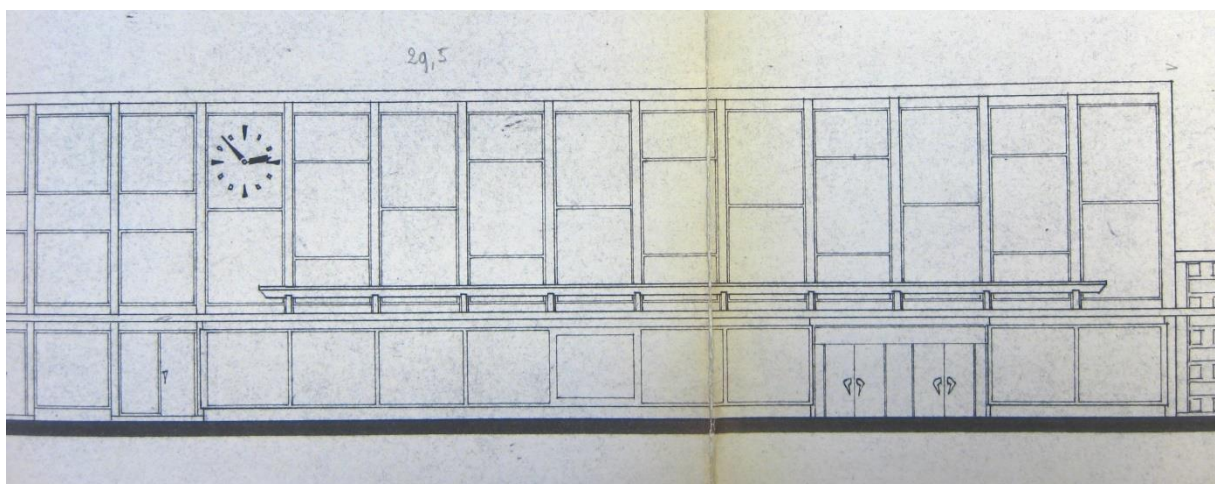
Afb. 19: Jan Van Meerbeeck i.s.m. NMBS, *Ontwerp voor het station van Mechelen*. Bron: "Het Nieuwe Station van Mechelen," *Het Spoor* 5, nr. 42 (1960), 15.

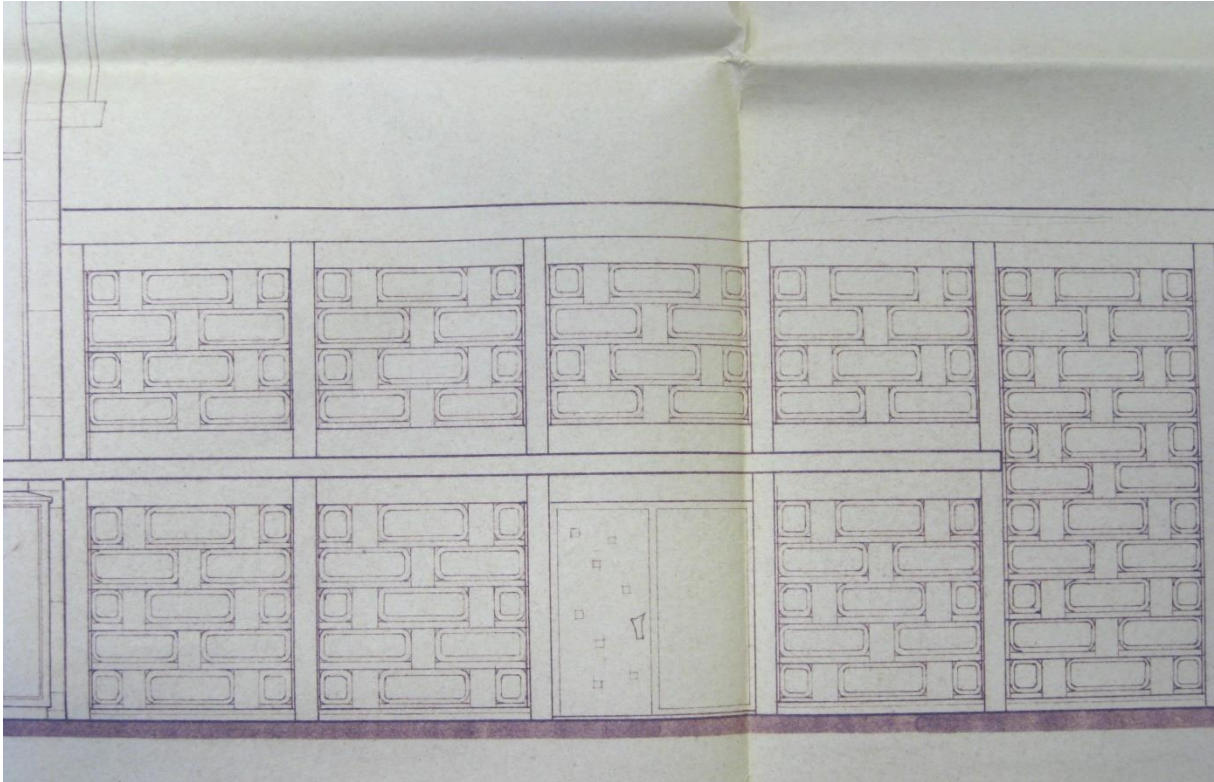
Afb. 20: Charles-Emile Janlet, *Station Mechelen*, 1887 – ca. 1957. **Bron:** [http://fotoalbum.seniorennet.be/Twiggyke/Stations in België/galerij alle fotos per fotodatum](http://fotoalbum.seniorennet.be/Twiggyke/Stations%20in%20Belgie/galerij%20alle%20fotos%20per%20fotodatum).

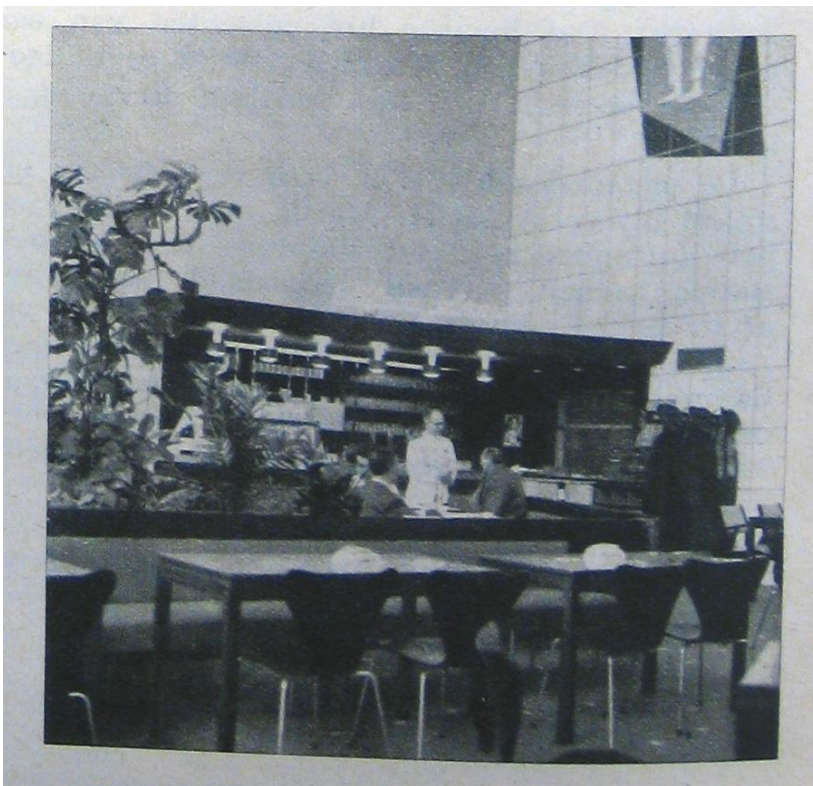
Afb. 21: *Ontwerp van het linker gedeelte van de voorgevel, station Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

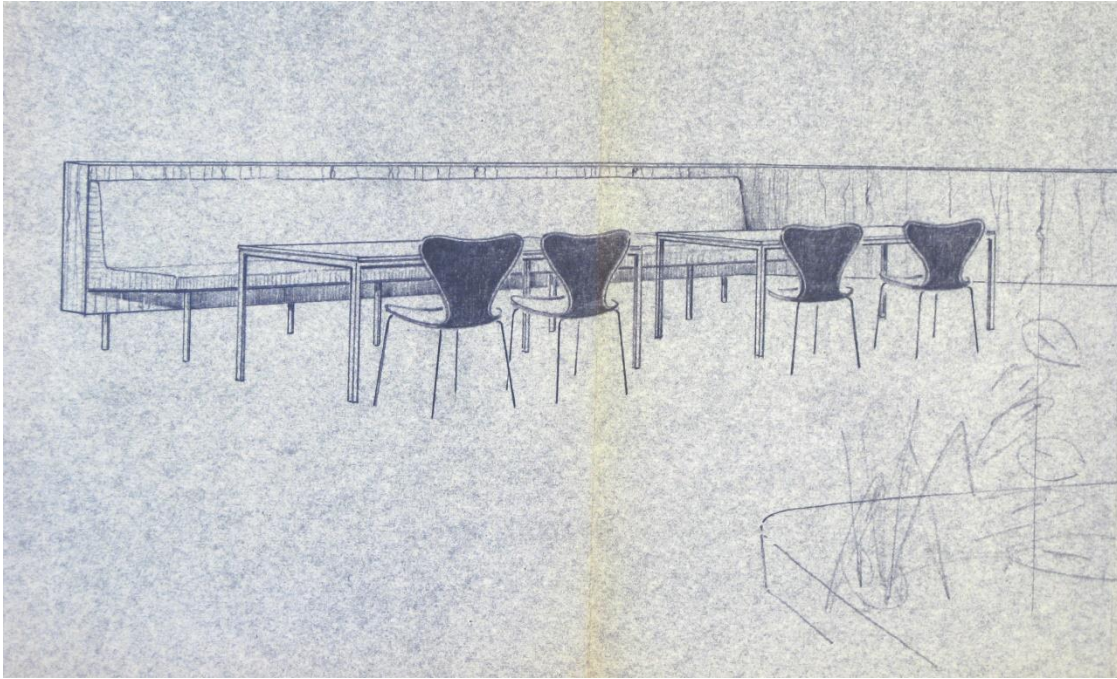
Afb. 22: *Ontwerp van het middelste gedeelte van de voorgevel, station Mechelen*, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.4, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

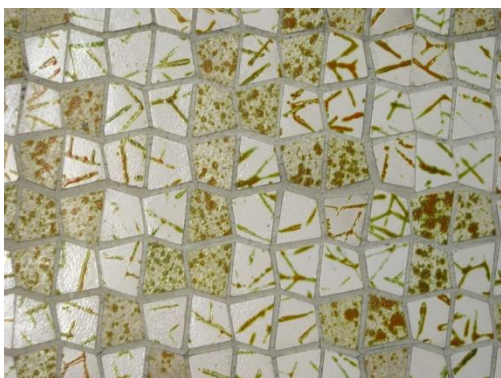
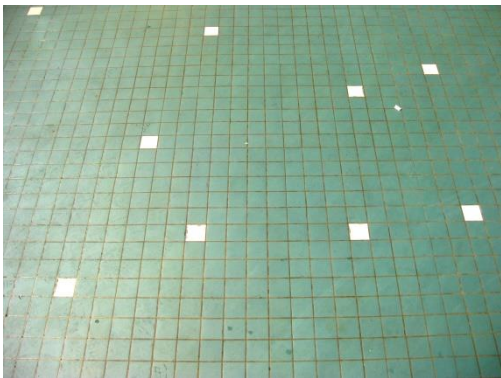
Afb.23: *Ontwerp van het rechter gedeelte van de voorgevel, station Mechelen, Archief Jan Van Meerbeek, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.*

Afb.:24: *De cafetaria in het station van Mechelen. Bron: "Het Nieuwe Station van Mechelen," Het Spoor 5, nr. 42 (1960), 16.*

Afb. 25: *Ontwerp voor inrichting van de cafetaria van het station Mechelen, ca. 1959, Archief Jan Van Meerbeek, 727.4, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.*

Afb 26A t/m C: *Betegeling van stationsinterieur, Mechelen. Foto's: Eveline De Wilde, 2017.*

Afb. 27: Mozaïek van een haan in de inkomhal van station Mechelen. **Bron:** Adelina Fahnenstich, "Stationsarchitectuur in Snelreinvart. De stationsarchitectuur van Mechelen," (Master Thesis, Universiteit Gent, 2010), 166.

Afb. 28A: Robert Coolens en Kortrijks Dakpannenkantoor, tegeltableau in de inkomhal van station Mechelen. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 28B: Idem: **Bron:** "Het Nieuwe Station van Mechelen," *Het Spoor* 5, nr. 42 (1960), 16.

Afb. 29: Lucien De Roeck, logo voor Expo 58.

Bron: <http://atomium.be/Expo58.aspx?lang=nl>.

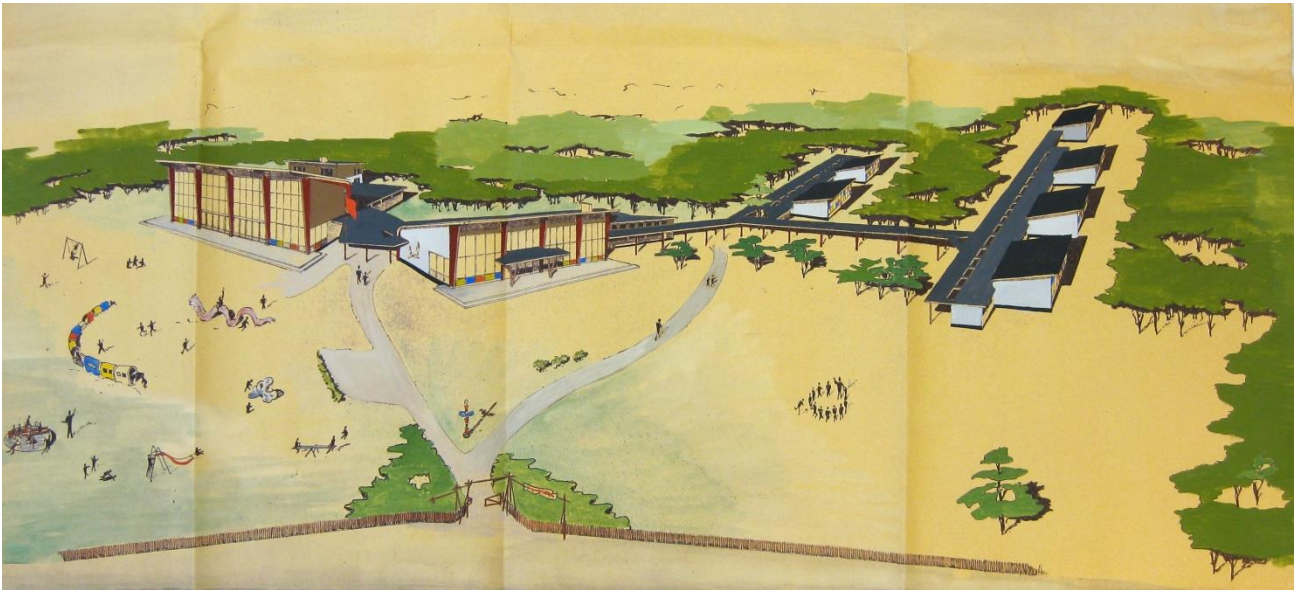
Afb. 30A & B: Lode Eyckermans, twee wandsculpturen in het station Mechelen, 1959. Foto: Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 31: Koen Van Der Gaast, centraal station Eindhoven (NL), 1956. **Bron:** http://eindhovenfotos.nl/ns_station_eindhoven.htm.

Afb. 32: Jan Van Meerbeeck, Home 'Jozef (Jef) Verbert' voor *De Toekomst* in Rijmenam, 1956. **Bron:** http://images.delcampe.com/img_large/auction/000/091/674/473_001.jpg.

Afb. 33A: Jan Van Meerbeek, *Ontwerp voor Home 'Jozef (Jef) Verbert' voor De Toekomst*, ca. 1956, Archief Jan Van Meerbeek, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb.33B: Idem, detail.

Cartespostales_de

www.delcampe.net

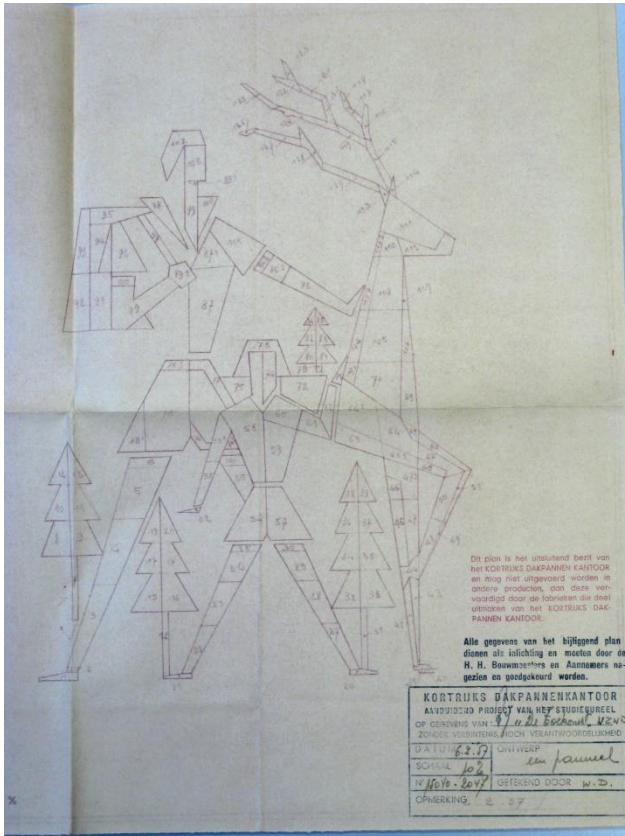
Afb. 34: Jan Van Meerbeek, interieur van de eetzaal in het Home 'Jozef (Jef) Verbert' van de *De Toekomst*, Rijmenam, na 1956. **Bron:**

<https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie-zonder-classificatie/cpa-rijmenam-home-jef-verbert-doorlaanstraat-9-vue-interieure-332581023.html>.

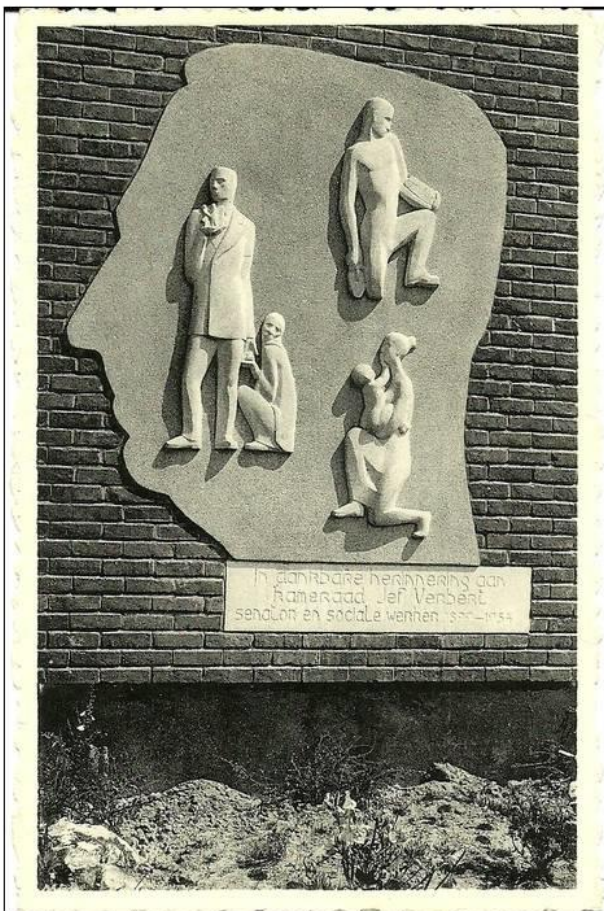

Afb. 35: Interieur van de eetzaal van het Home Jozef (Jef) Verbert, ca. 2017. **Bron:**

<http://www.jeugdverblijven.be/nld/thumbfotoboek.aspx?h=460&thumb=no&FileID=1996>.

Afb. 36: Ontwerp voor een tegelmozaïek voor Home 'Jozef (Jef) Verbert' voor De Toekomst, 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb.37: Lode Eyckermans, wandreliëf voor Home 'Jozef (Jef) Verbert', Rijmenam, 1956. Bron: <https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie-bonheiden/rijmenam-kindervacanties-de-toekomst-home-jef-verbert-naar-kd-jef-verbert-werd-ons-home-genoemd-gelopen-kaart-151719503.html>.

Het onderschrift van het reliëf leest:

"In dankbare herinnering aan

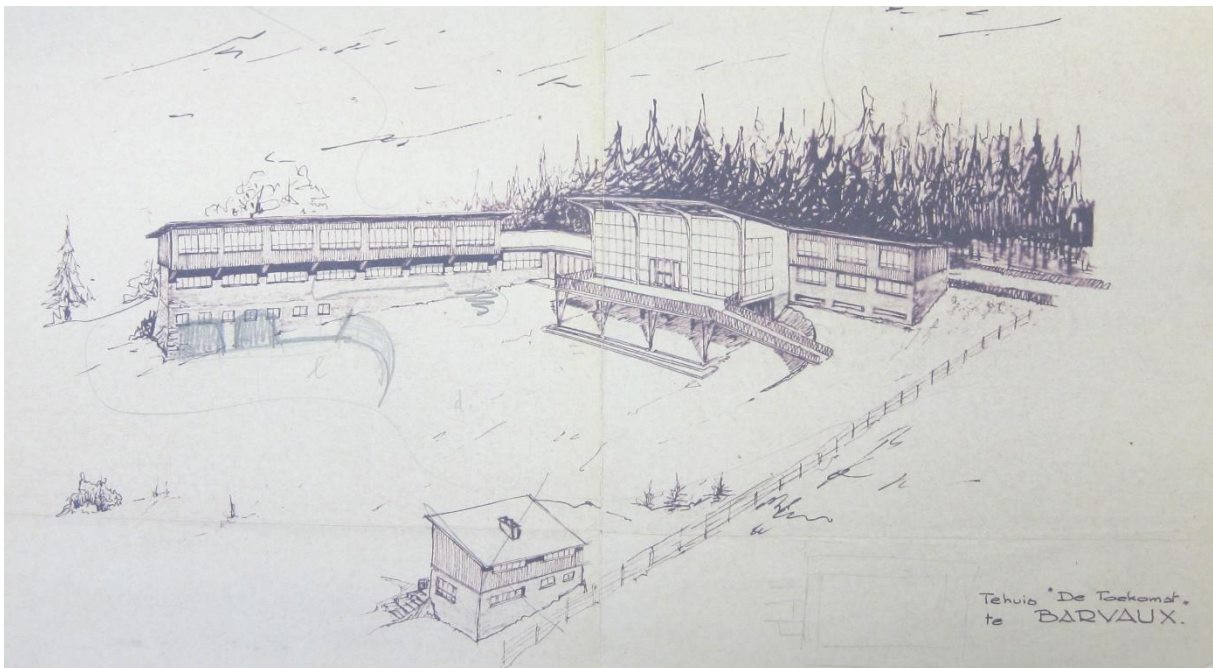
kameraad Jef Verbert

senator en sociale werker 1899 – 1954"

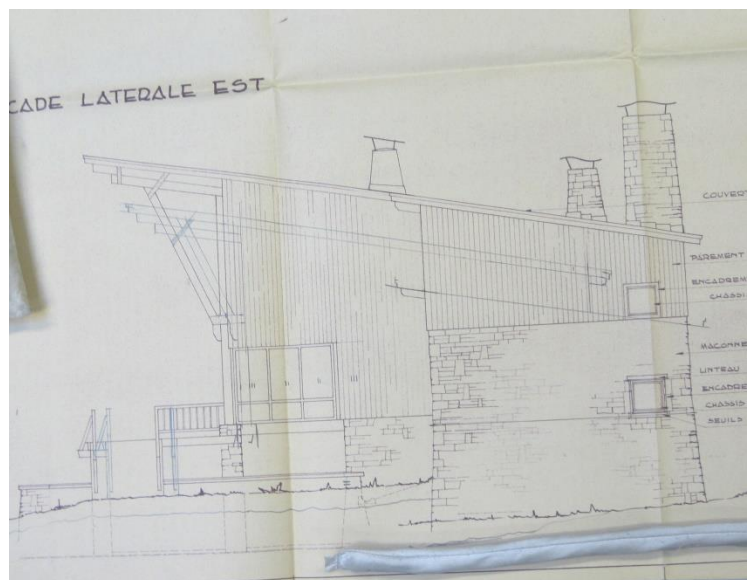
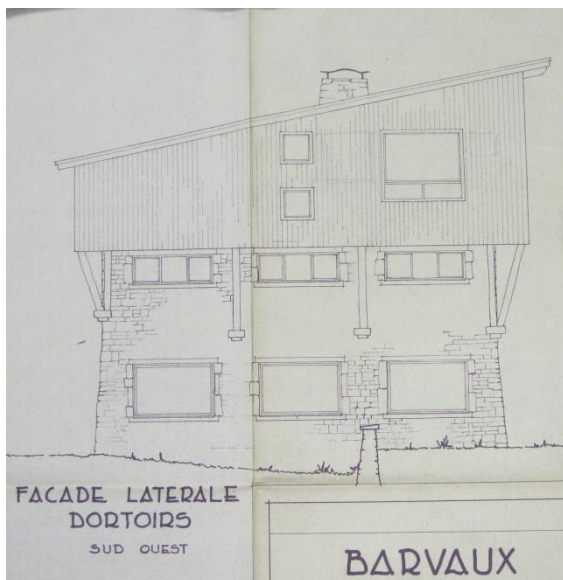

Afb. 38: Jan Van Meerbeeck, Home 'Joseph Van Roosbroeck' voor De Toekomst, Barvaux, 1957.

Bron: <https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie-durbuy/barvaux-home-jozef-van-roosbroeck-432594289.html>.

Afb. 39: Jan Van Meerbeeck, ontwerp voor Home 'Joseph Van Roosbroeck' voor De Toekomst, ca. 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 352A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

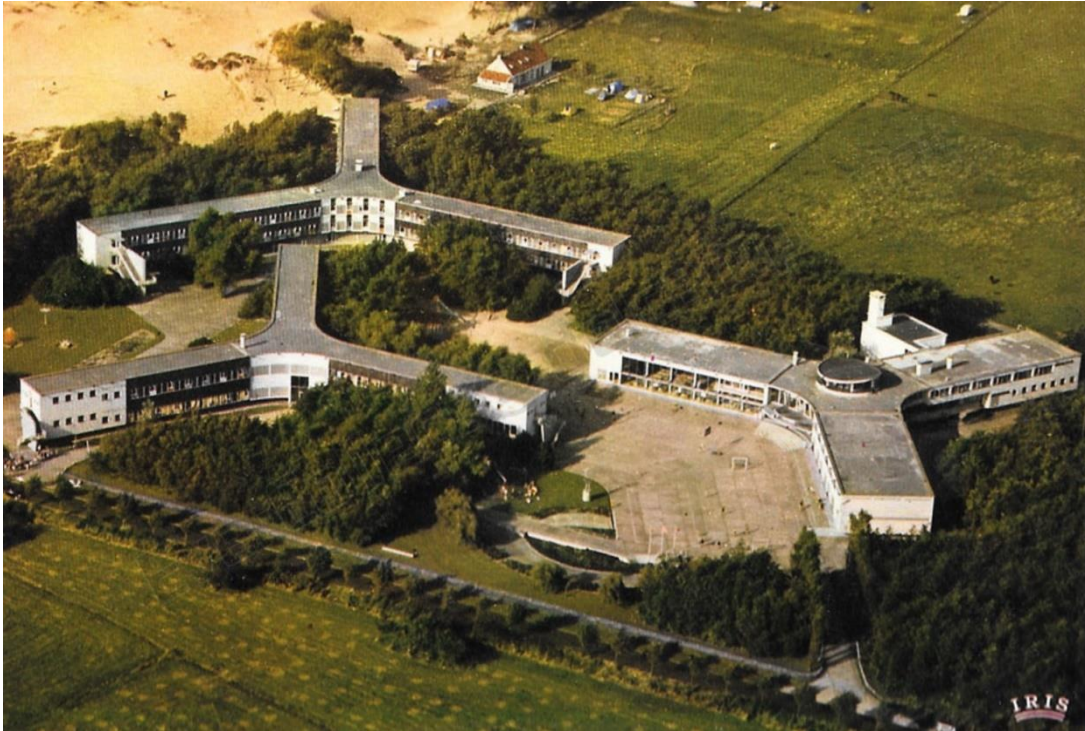

Afb. 40 A & B: Jan Van Meerbeeck, *Details van enkele gevelontwerpen (een zijgevel en de zijgevel van de eetzaal) voor het Home 'Joseph Van Roosbroeck' voor De Toekomst*, ca. 1957, Archief Jan Van Meerbeeck, 352A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 41: Interieur van de eetzaal van het Home 'Joseph Van Roosbroeck', Barvaux, na 1957. **Bron:** <https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie-durbuy/home-jozef-van-roosbroeck-a-barvaux-beschreven-454839251.html>.

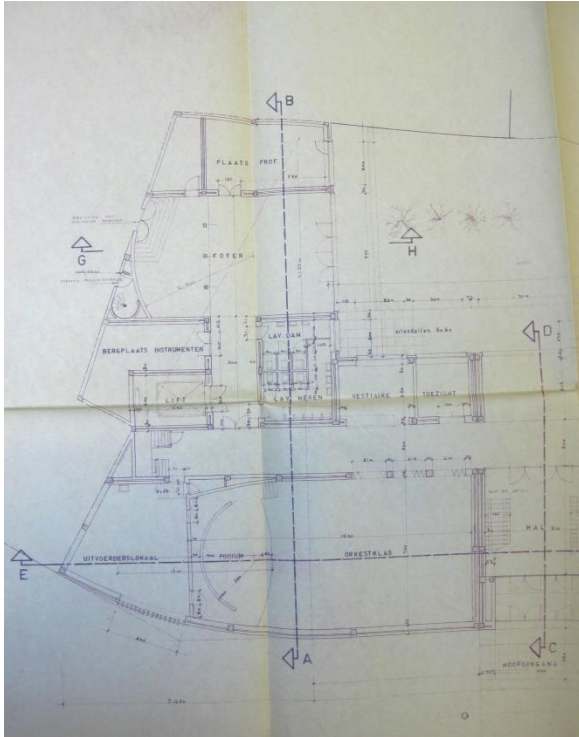

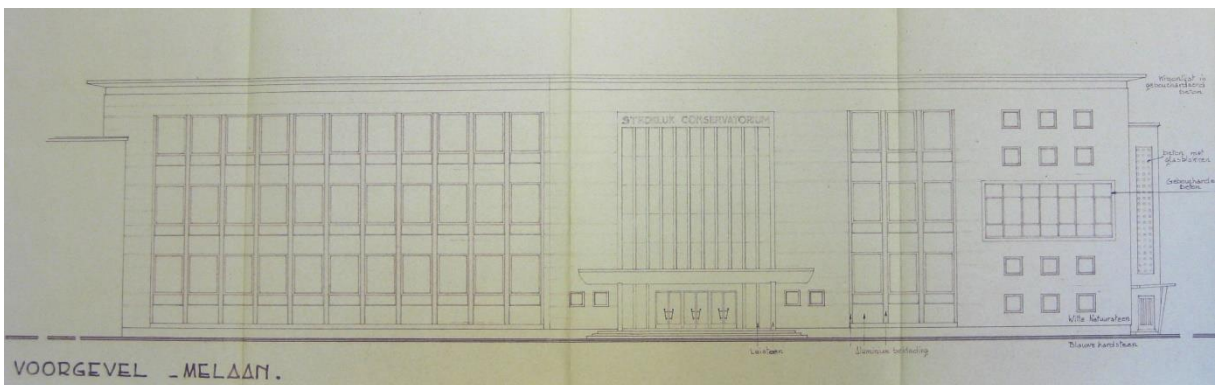
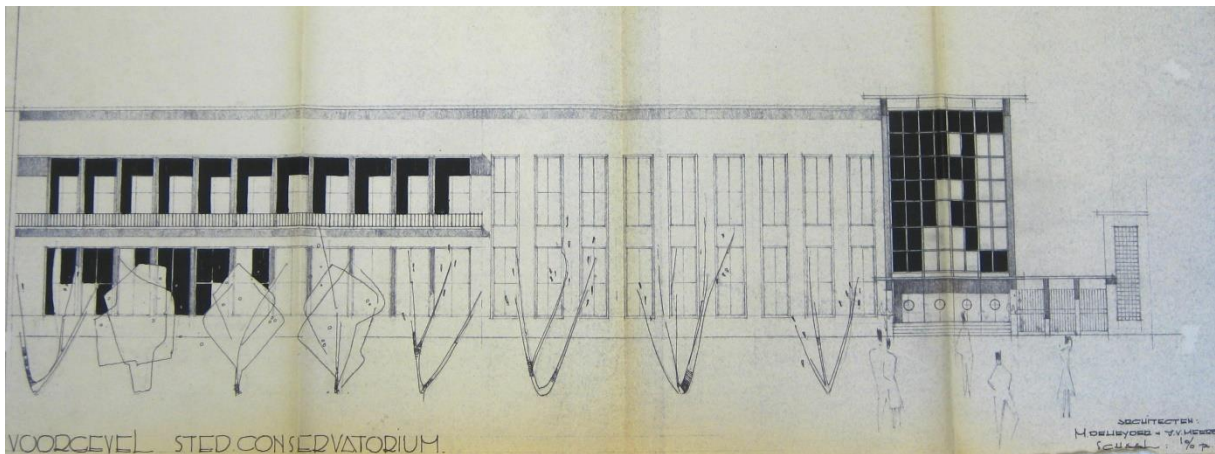
Afb. 42: Lucien Engels, Home Emile Vandervelde II, Oostduinkerke, na 1957. **Bron:** <https://www.delcampe.net/nl/verzamelingen/postkaarten/belgie-oostduinkerke/oostduinkerke-home-emile-vandervelde-2-2-scans-r-v-429927528.html>.

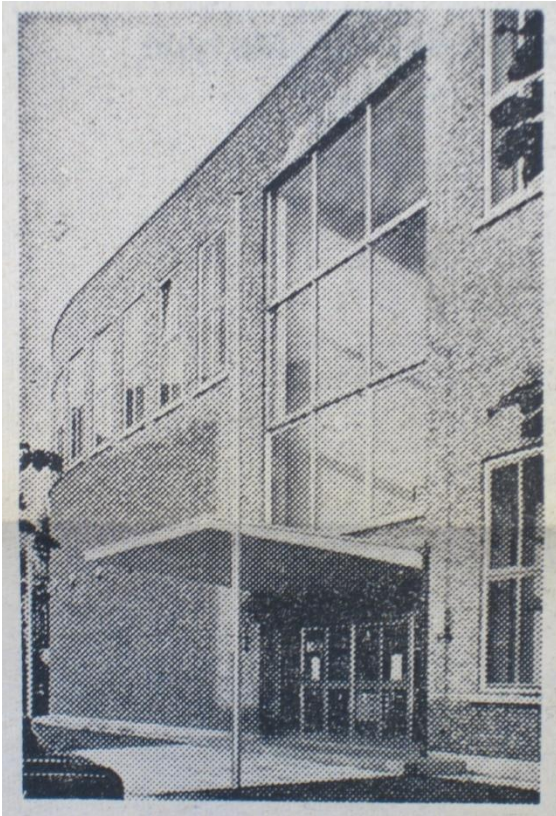
Afb. 43: Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, Stedelijk Conservatorium Mechelen, 1968. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

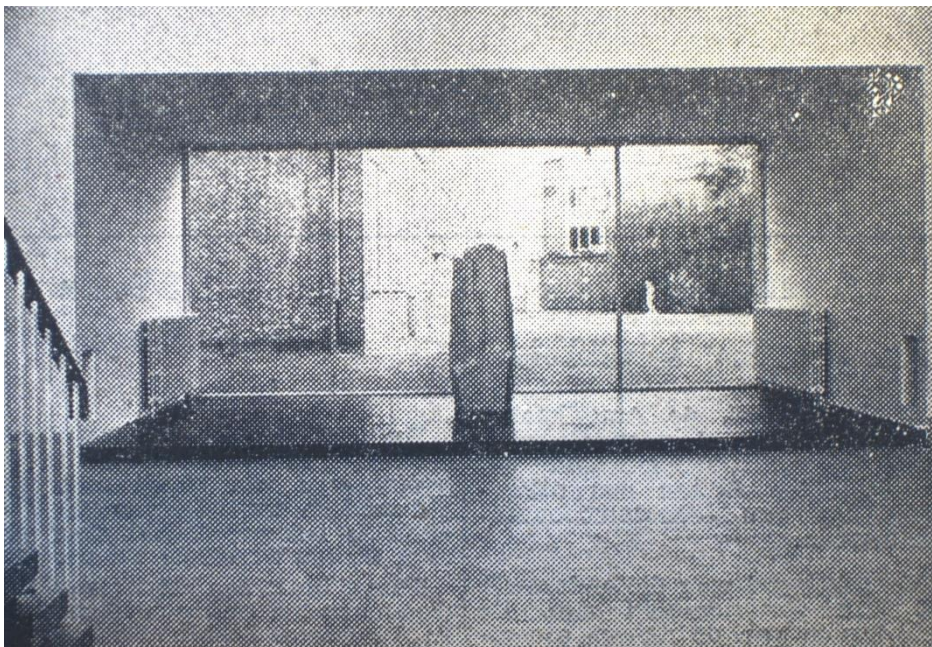
Afb. 44: Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Grondplan voor begane grond van het Conservatorium Mechelen*, mei 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 45 A & B: Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Voorgevelontwerpen conservatorium Mechelen*, ongedateerd en 1956, Archief Jan Van Meerbeeck, 254E/F, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

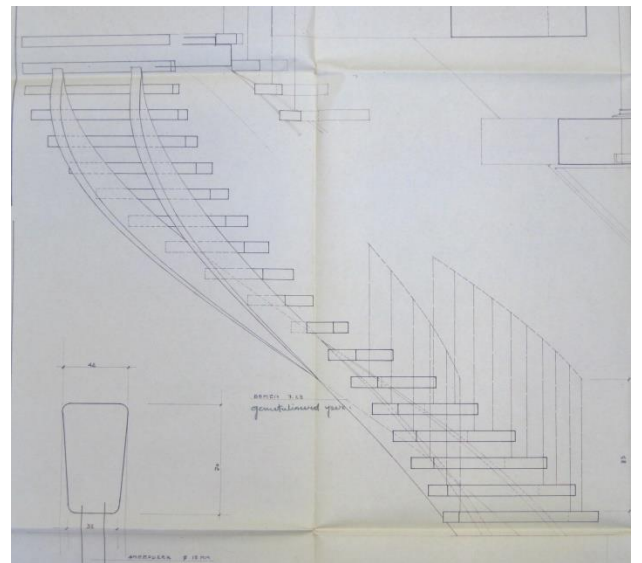
Afb. 46 A & B: Hoofdingang van het conservatorium Mechelen. **Foto A:** "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld," *De Volksgazet*, 26 oktober 1968. **Foto B:** Eveline De Wilde, 2017.

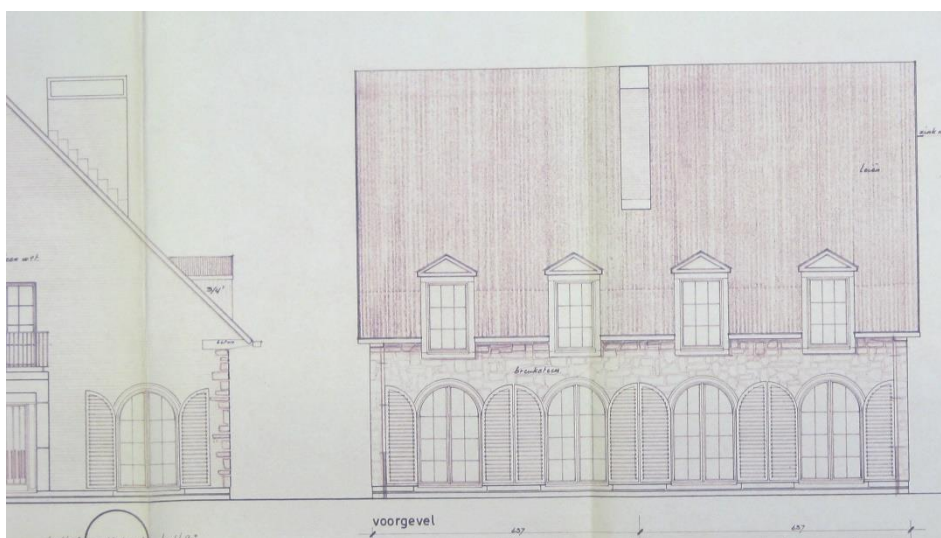
Afb. 47: Frans Van Den Brande, sculptuur in het conservatorium Mechelen. **Bron:** "Nieuwe Gebouwen van het Mechels Stedelijk Conservatorium Voorgesteld," *De Volksgazet*, 26 oktober 1968.

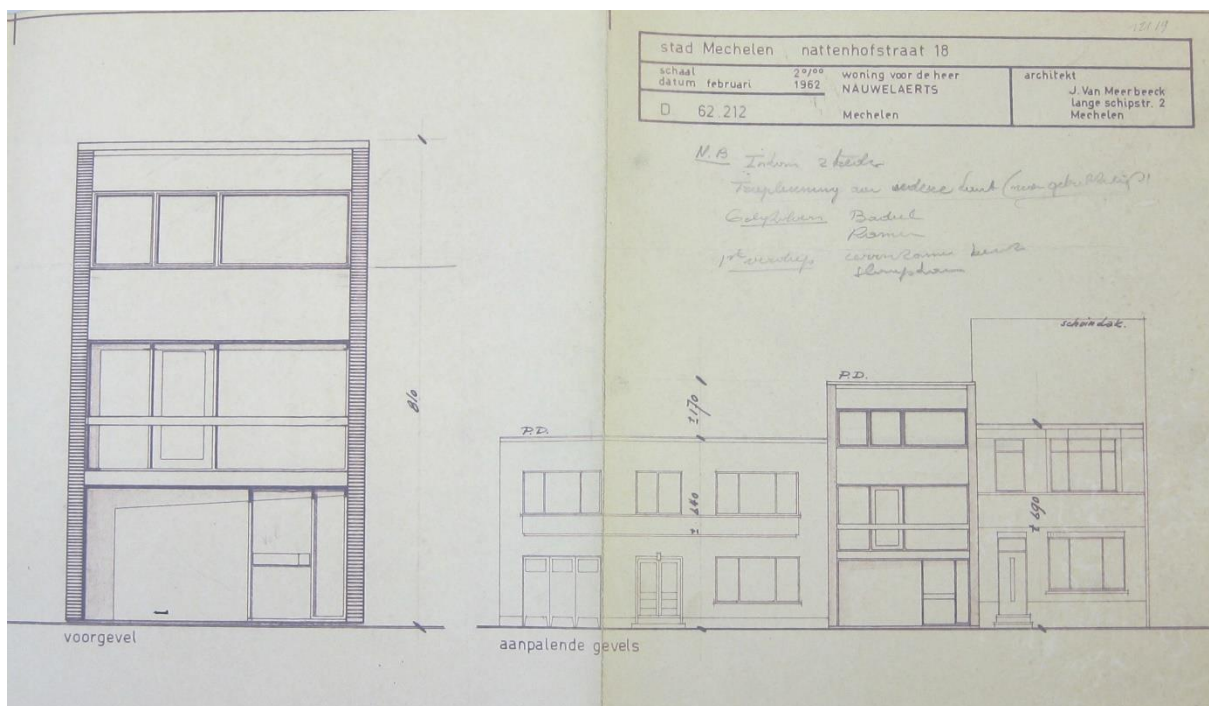
Afb. 48: Trappen en raampartij in de inkomhal van het conservatorium Mechelen. Onder in beeld is de vestibule te zien. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

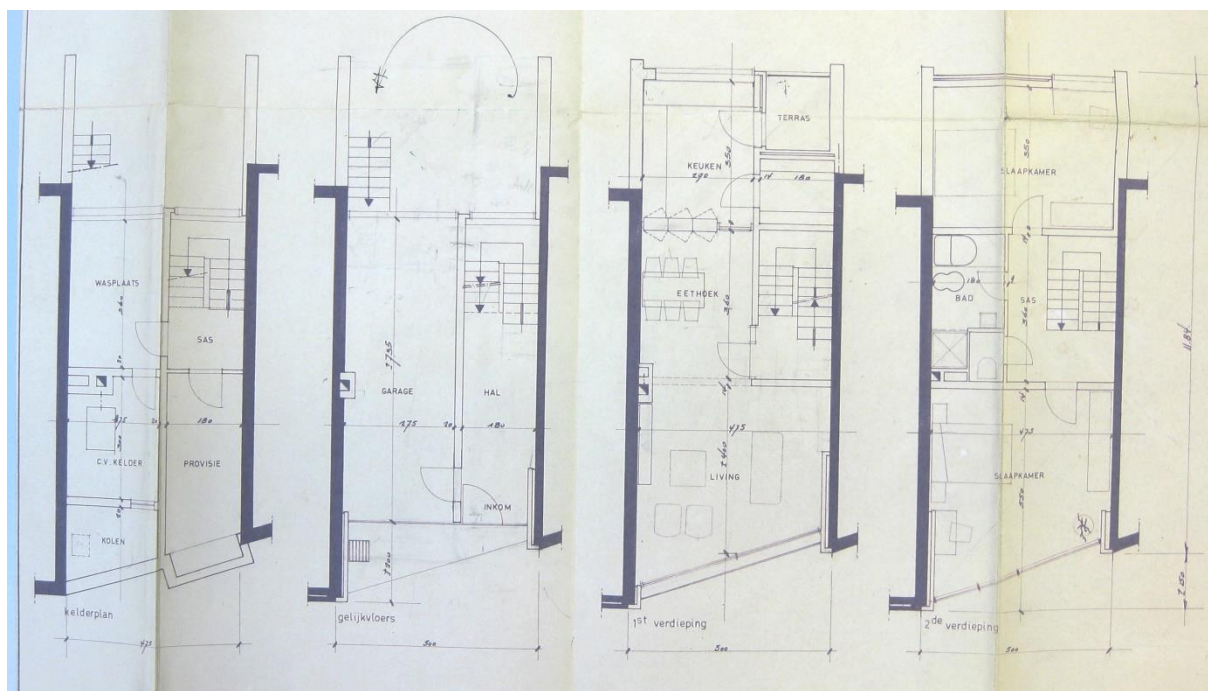
Afb. 49: Maurice Deheyder en Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor de trap in de bibliotheek van het conservatorium Mechelen*, mei 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 254D/E, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 50: Jan Van Meerbeeck, *Aanvraag tot het bouwen van een dubbele woning - voor rekening van de heer De Koninck*, Archief Jan Van Meerbeeck, 7, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

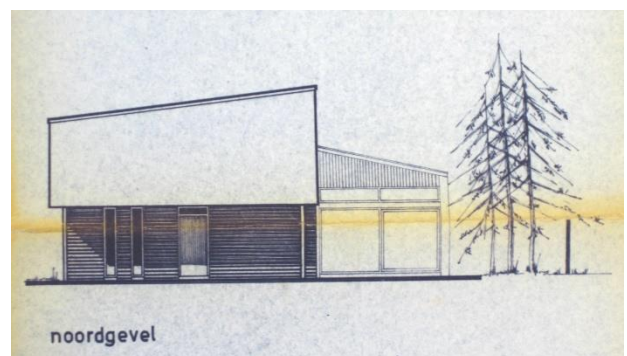
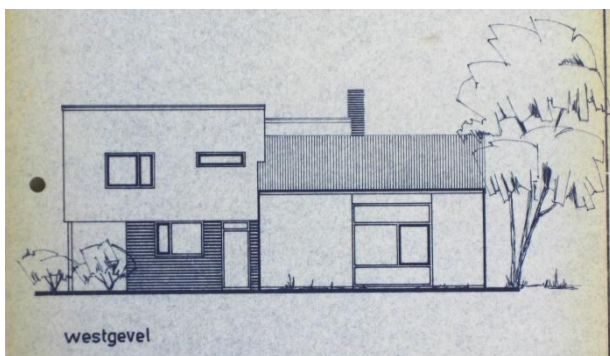
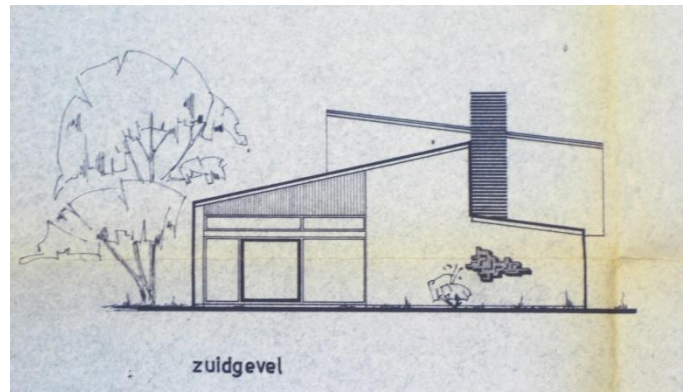
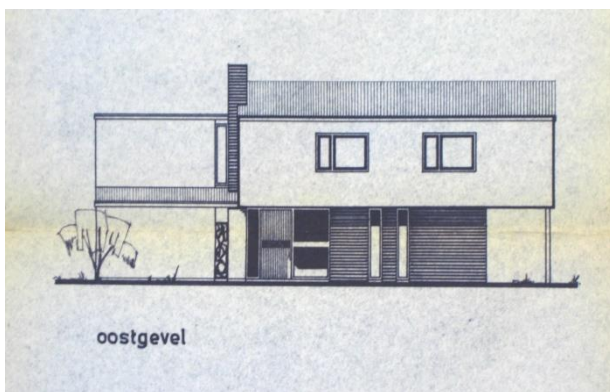
Afb. 51A : Jan Van Meerbeeck, *Woning voor de heer Nauwelaerts* – *voorgevel en aanpalende gevels*, februari 1962, Archief Jan Van Meerbeeck, 5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

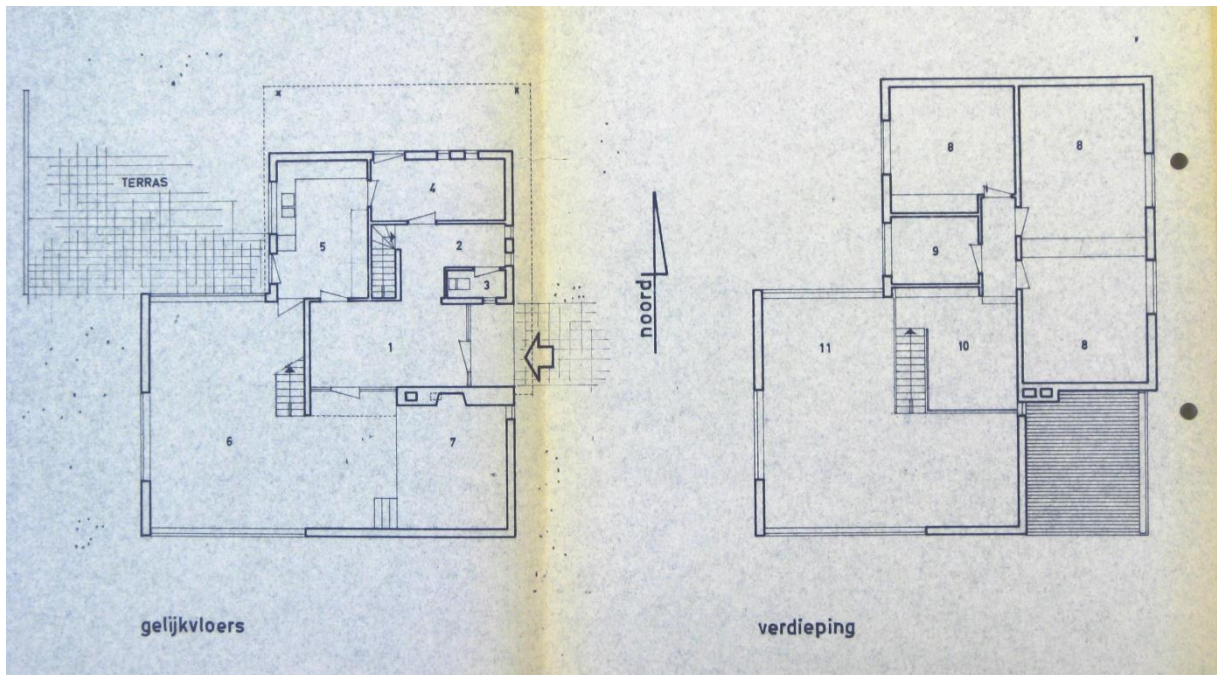
Afb. 51B: Idem, *grondplan*.

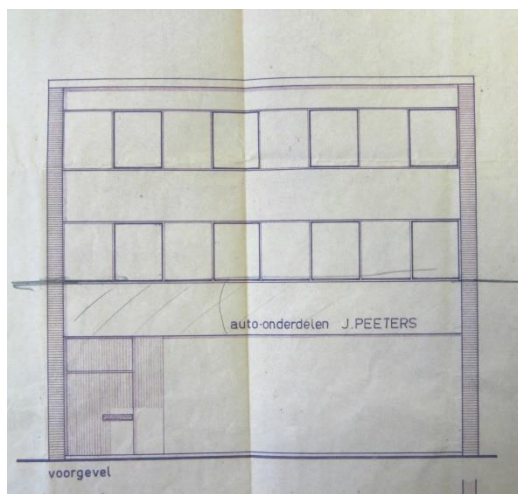
Afb. 52: Alfons Roose, eigen woning van de architect, 1955, Adegemstraat 31, Antwerpen. **Bron:** <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/216660>.

Afb. 53 A t/m D: Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor woning - Mr Peeters – Putsesteenweg 76 – Ste Katelijne Waver - Gevels*, oktober 1964, Archief Jan Van Meerbeeck, 3B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 54: Jan Van Meerbeeck, *Ontwerp voor woning - Mr Peeters – Putsesteenweg 76 – Ste Katelijne Waver - Grondplan*, oktober 1964, Archief Jan Van Meerbeeck, 3B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 55: Jan Van Meerbeeck, *Winkel + appartementen*, Putsesteenweg, Sint Katelijne-Waver, 1961, Archief Jan Van Meerbeeck, 3A, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 56: Willy Van Der Meeren, *woning De Leeuw*, 1959 -1960, Mechelen. **Bron:** <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/1482>. **Foto:** Timo Van Havere, 2011.

ROTTMANN

systema

Afb. 57: Folder van Rottmann Systema keukens, ca. 1964, Archief Jan Van Meerbeeck, 3B, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 58: Folder met Assortiment Milanese keramieken geveltegels van het bedrijf P.Lissens in Antwerpen, 1962, Archief Jan Van Meerbeeck, 3C, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Ceramica joo Milano I nuovi rivestimenti a rilievo disegnati da Gio Ponti (Nuovi modelli)

DIREZ.: PUGNO & BANDETTINI

TECHIMEX s.p.a.
22° N. Squar. ex. Invece
BRIVELLESE

ESPORTAZIONE IN TUTTO IL MONDO

VIA RIVOLTANA, 55 - LIMITO (Milano) - Telefoni: 775 - 776 - 777 - TELEGRAMMI: CERAIO

TINTE APPROSSIMATIVE — TEINTES APPROXIMATIVES — ANNAHERNDE FARBEN — APPROXIMATE SHADES

Afb. 59: *Tentoonstellingscatalogus 'Mechelen Bouwt,'* 1958, Archief Jan Van Meerbeek, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 60: Aandacht voor interieurs van sociale huisvesting, *Tentoonstellingscatalogus 'Mechelen Bouwt,'* 1958, Archief Jan Van Meerbeek, 764, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 61: Detail, *Voorontwerp Nieuw Stationsgebouw Mechelen – Binneninrichting grote hall*, Archief Jan Van Meerbeeck, 550.2, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 62: Jan Van Meerbeeck (?), *schets voor speelobject (?) voor het kindervakantiehome te Rijmenam*, Jan Van Meerbeeck, 355, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

Afb. 63: Het Belgiëplein op Expo 58 te Brussel, 1958. **Bron:** <http://www.huisvanalijn.be/product/miljoenen-bezoekers-op-de-expo>.

Afb. 64: Eén van de twee gerenoveerde woontorens aan het Oud-Oefenplein. **Foto:** Eveline De wilde, 2017.

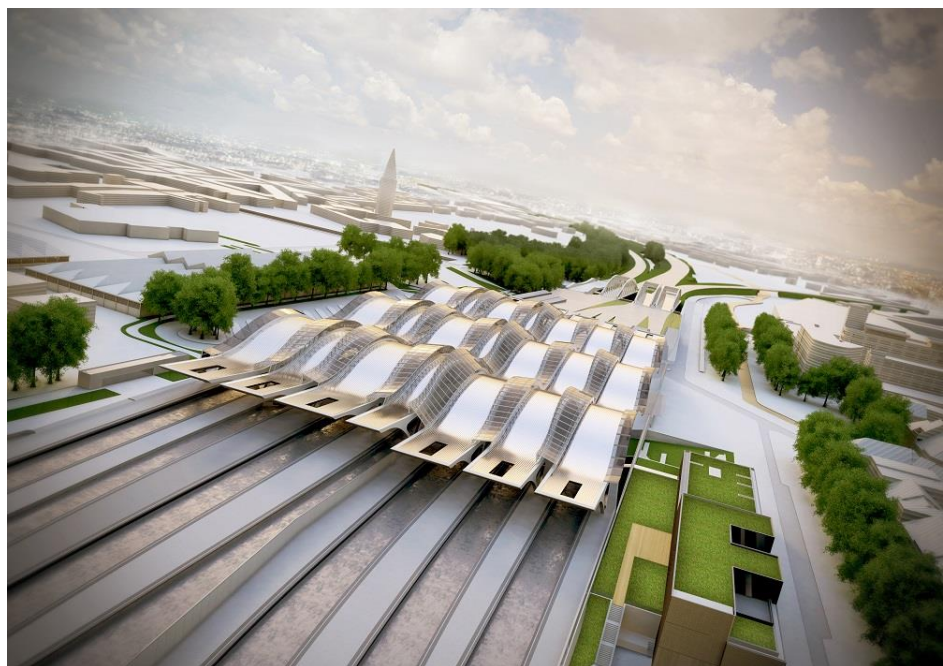

Afb. 65: Gedenksteen ter ere van de opening van de vernieuwde wijk Oud-Oefenplein, 24 mei 2017. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 66: Station Mechelen anno 2017. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 67: Salvatore Bono, Ontwerp voor het nieuwe station van Mechelen, dat af zou moeten zijn in 2024/25. **Bron:** <http://www.mechelenibeweging.be/net-gebeurd/345-plannen-voor-nieuw-station-liggen-ter-inzage.html>.

Afb. 68: Het kindervakantiehoe 'Jozef Verbert' anno 2017, Rijmenam. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 69: Het kindervakantiehoe 'Joseph Van Roosbroeck' anno 2017, Barvaux. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 70: Het paviljoen in gebruik als eetzaal, de structuur is intact maar het aantal ramen verminderd.
Foto: Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 71: De sculptuur van Frans Van Den Brande in de inkomhal van het conservatorium Mechelen, anno 2017. **Foto:** Eveline De Wilde, 2017.

Afb. 72: Zicht op de achtergevels van het conservatorium Mechelen, anno 2017. Links is door het raam de sculptuur van Frans Van Den Brande zichtbaar, rechts de grote raampartij van de foyer.
Foto: Eveline De Wilde, 2017.

Bijlage I: Eveline De Wilde, Cijfers inzake Archief Jan Van Meerbeeck bewaard in Antwerpen:
Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen, 2017.

Plaats

Mechelen	570
Geel	82
s.l.	63
Sint-Truiden	42
Boom	33
Willebroek	26
Sint-Katelijne Waver	25
Leuven	24
Niel	20
Oostende	17
Vilvoorde	16
Berlaar	13
Hever	13
Londerzeel	13
Turnhout	13
Bonheiden	10
Dessel	10
Keerbergen	9
Dendermonde	8
Lier	8
Mol	8
Antwerpen	7
Duffel	7
Heist op de Berg	7
Kessel	7
Herentals	5
O.L.V.-Waver	5
Rijmenam	5
Battel	4
Blankenberge	4
Hasselt	4
Boortmeerbeeck	3
Brussel	3
Elewijt	3
Kapelle op den Bosch	3
Kessel - lo	3
Leest	3
Lokeren	3
Mechelen - Zemst	3
Muizen	3
Sint-Niklaas	3
Barveaux	2

Brugge	2
De Haan	2
Deurne	2
Heffen	2
Hofstade	2
Lichtaart	2
Massenhoven	2
Nijlen	2
Otterbeek	2
Schonenberg	2
St. Amands	2
Tongeren	2
Walem	2
Alken	1
Balen	1
Beverlo	1
Blaasveld	1
Breendonk	1
Diest	1
Dilsen	1
Hamme	1
Herent	1
Hoboken	1
Hombeek	1
Limburg	1
Machelen	1
Merksem	1
Ninove	1
Oisy	1
Olen	1
Oud-Turnhout	1
Petit-Han	1
Putte	1
Roeselaere	1
Rotem	1
Rumst	1
Tessengerlo	1
Tildonk	1
Tongerlo	1
Vorselaar	1
Waver	1
Wilrijk	1
Zolder	1
TOTAAL	1166

Type gebouw

Onbekend	535
Woning	153
Woonvoorziening	90
Kantoor	86
School	36
Kerk	26
Garage	24
Apotheek	20
Recreatiegebouw	20
Overige	19
Industrieel	16
Appartementen	15
Jeugdhuis	15
Sporthal	14
Winkel	14
Interieur	12
Polykliniek	12
Zwembad	10
Sation	9
Tentoonstelling	9
Stadhuis	8
Vakantiewoning	7
Bibliotheek	5
Volkshuis	3
Werkplaats	3
Crèche	2
Museum	2
Kasteel	1
TOTAAL	1166

Opdrachtgevers

Onbekend	293
Particuliere opdrachtgevers/onduidelijk	252
K.A. Geel	70
R.T.T.	50
ACOD	41
Mechelse Goedkope Woning	39
Stad Mechelen	34
Nationale Maatschappij voor de Huisvesting	33
Gebouwenfonds Rijksscholen	24
K.A. + R.B.S.	23
Rupelcommissie Boom - Niel	23
C.O.O. Mechelen	20
De Voorzorg	20
E.N.B.	20
R.B.S	19
R.M.S. + R.B.S.	12
R.M.S	11
Achturenhuis	10
Het Zegel	10
Arbeid en Gezondheid	8
O.C.M.W. Mechelen	8
C.O.O. Willebroek	7
Conservatorium Mechelen	7
Centrum Vakantievreugde	6
Gemeente Boom	6
Generale Bankmaatschappij	6
O.C.M.W.	6
Polykliniek Jozef Wouters	6
Halfinternaat Mechelen	5
Regie Der Posterijen	5
VEDEA	5
De Toekomst	4
Jeugdhuis SP	4
Mc Culloch Corporation	4
N.V. NOVA	4
Sint-Katharinakerk	4
ARTE	3
Gerechtshof Turnhout	3
K.A. Pitzemburg	3
P.V.B.A Tanghe	3
Rijkskolonie Geel	3
S.K.B.	3
Beschermde Werkplaats v.z.w.	2
Gezondheidscentrum Geel	2
Jeugdbibliotheek ARTE	2

Museum voor Kunst en Geschiedenis	2
P.V.B.A. Ludiek	2
R.M.J.	2
Socialistische Jeugd	2
Sportzaal 't Vlietje	2
Vakantievreugde Oostende	2
"Het Steen"	1
A.B.V.V.	1
Boek en Bibliotheek	1
Bond Moyson	1
BSP	1
C.C. Tentoonstelling Kerkelijk Kunst	1
C.M. Nethendal	1
C.O.O. Lier	1
Cultureel Centrum 'Onder De Toren'	1
D.M.E. Europe	1
G.M. Sociale Woningen	1
Gemeente Hever	1
Gemeente Niel	1
Gemeente Sint-Katelijne Waver	1
Gewestelijke Maatschappij	1
H. Rijksinstituut voor Geneeskunde	1
Hof Van Palermo	1
Kaasteel Steytelinck	1
Kinderkribbe C.O.O.	1
Koninklijk Atheneum Geel	1
Koninklijk Lyceum	1
Mechelse Galerij N.V.	1
O.B. Duffel	1
O.L.V. van Bijstandkerk	1
Onderling Hulp	1
P.V.B.A. Sanidil	1
P.V.B.A. Verhasselt	1
Stad Tongeren	1
Stad Turnhout	1
V.S.I.	1
Z.W. Jeugdzorg	1
TOTAAL	1166

Bijlage II: Sollicitatiebrief van Jan Van Meerbeek aan de heer Ross, 16 augustus 1954, Archief Jan Van Meerbeek, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

J. VAN MEERBEECK
ARCHITECT
URBANIST
LERAAR AAN DE KONINKLIJKE ACADEMIE
VOOR BEELDENDE KUNSTEN TE MECHELEN

Mechelen, 16 Augustus 1954

Lange Schipstraat, 2, Mechelen
Telefoon 120.31
Postch. 285725

Den Heer ROSS
Cabinetchef
ministerie van Verkeerswezen

Waarde Heer,

Gevolg het mondeling onderhoud dat ik de eer had met u te mogen voeren op Vrijdag 13 dezer, ben ik zo vrij u hierbij een beknopt overzicht van mijn beroepsactiviteit voor te leggen.

Geboren den 4 Juni 1916 behaalde ik mijn diploma van architect in 1939. Gedurende gans de oorlogsduur was ik werkzaam bij de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen, vooreerst als tekenaar bij den dienst der gebouwen, later als sectiechef.

In 1949 behaalde ik het diploma van Urbanist aan het Nationaal Hoger Instituut te Antwerpen en werd dan in 1950 aangesteld als leraar voor bouwkunde aan de avondafdeling der stedelijke Academie voor Beeldende Kunsten te Mechelen.

Verder had ik de eer, alleen of in samenwerking, volgende werken te mogen uitvoeren voor de onderscheidene besturen en instellingen.

Stadsbestuur van Mechelen (burgemeester Mr. SPINOY)
bouwen van een 300 tal woningen voor kleine eigenaars.
Studie voor krotopruijing in oude stadswijk.
Ontwerp van kindertuin welke eerlang zal worden uitgevoerd.

Gemeentebestuur van Willebroek (burgemeester Mr. VAN WINGHE)
bouwen van 150 woningen voor kleine eigenaars.

Mechelse Goedkope Woning. (Voorzitter Senator VERBERT)
bouwen van twee appartementscomplexen.
Twee woninggroepen van samen 46 woongelegeneden.

De Toekomst (Socialistische vereniging voor kindervacanties)
bouwen van vacantie dagverblijf te Oud-Turnhout.

Koloniale kring van Mechelen.
Ontwerp van monument ter ere van de Mechelse oud-kolonialen.

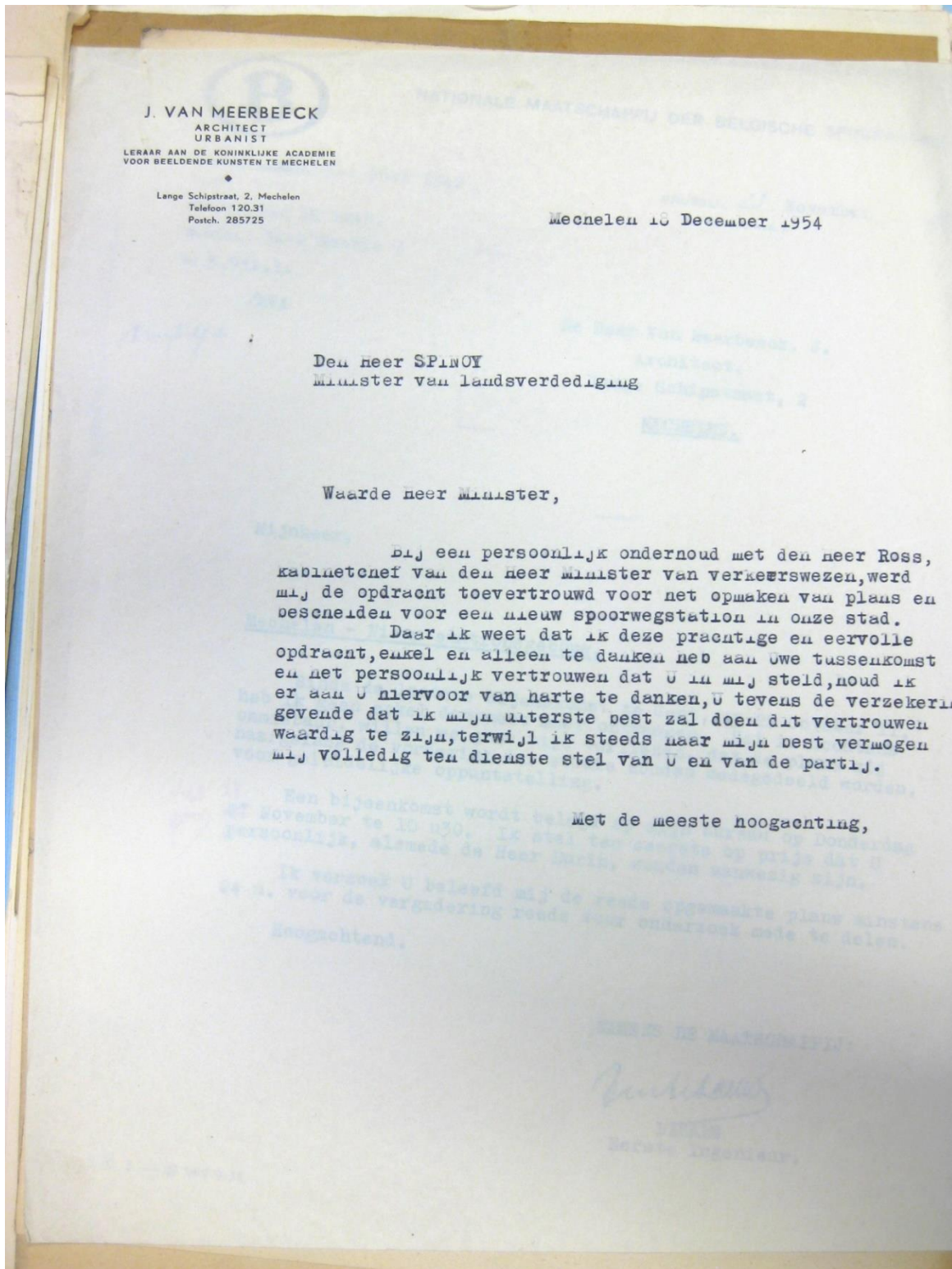
Socialistische jeugd.
Ontwerp voor verbouwing van dagverblijf en ontwerp voor nieuwbouw van nachtverblijf te Dichtaart.

hopende, waarde Heer cabinetchef, dat dit klein overzicht van de aan mijn zorgen toevertrouwde bescheiden werken, gesteund door de hoge aanbeveling van den heer Minister SPINOY, er moge toe bijdragen mijn kandidatuur te steunen voor de belangrijke werken welke Uw geeerd departement mij zou willen toevertrouwen, verzoek ik u geachte heer cabinetchef de uitdrukking te willen aanvaarden van mijnne bijzondere hoogachting,

Bijlage III: Brief van Jan Van Meerbeeck aan Antoon Spinoy, 18 december 1954, Archief Jan Van Meerbeeck, 727.5, Antwerpen: Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen.

STAD MECHELEN
5e Afdeling

NOTA BETREFFENDE DE BESCHIEDEN WONINGEN
TE BATTEL.-

DOEL.

De overal heersende woningnood zette het Stadsbestuur van Mechelen er toe aan in de mate van zijn mogelijkheden bij te dragen tot de aanbouw van woningen ; het ging uit van het principie dat woningen dienden gebouwd te worden in het bereik van een bescheiden beurs en rekening houdende met de voordelen voorzien bij de Wet van 28 Mei 1948 op het verlenen van bouwpremiën om niet.

WEDSTRIJD.

Ten einde aan een minimumprijs woningen te bouwen, die zouden beantwoorden aan de vereisten der moderne bouwnormen en die een maximum van comfort zouden bieden, werd besloten een wedstrijd uit te schrijven onder de Mechelse architecten. Deze had plaats in de loop der maand Maart 1949 en de meest geëigende types werden behouden voor uitvoering. Aldus kwamen 8 types in aanmerking waarvan later, om reden van technische aard, er 7 behouden bleven. 15 architecten namen aan de wedstrijd deel ; zes hiervan werden solidair gecontracteerd voor het opmaken der definitieve plannen en het toezicht over de werken. De jury was samengesteld uit de heren Schepenen BOON en HOUBEN, de heer NEEFS, Gemeenteraadslid, de heer VERMEULEN, Ingenieur-Directeur der Stedelijke Werken, de heer STIJNEN, Directeur der Nationale School voor Architectuur en Stedebouw te Antwerpen, de heer HENDRICKX, Directeur van de Stedebouw bij het Centraal Bestuur te Brussel, de heer LAUWERS, lid van de Technische Raad voor Stedebouw te Mechelen, de heer WIJNANTS, Urbanist der Stad Mechelen en de heer STEVENS, Architect te Antwerpen en afgevaardigde der deelnemende architecten. De met de opdracht belaste architecten waren de hh. CHABOT, FAES, ROOSE, VAN MEERBEECK, VAN DE VIJVER en WEICH, allen uit Mechelen.

TERREIN.

Voor de aanbouw der woningen kocht de Stad Mechelen een wel gelegen terrein, op het gehucht Battel ; de grond was uiterst geschikt voor het gebruik en de prijs zeer voordelig. Zo kon de prijs per m2. vastgesteld worden aan 55 fms. Het terrein biedt mogelijkheid tot het bouwen van 102 woningen ; het heeft inderdaad een oppervlakte van 26.559 m2.

AANBESTEDINGEN.

Aan de eerste aanbesteding namen deel : 8 aannemers voor de bouwwerken, 7 voor de lood- en sanitaire-en 12 voor de elektrische werken.
Aan de tweede aanbesteding namen deel : 8 aannemers voor de bouwwerken, 2 voor de lood- en sanitaire-en 7 voor de elektrische werken.
Van de aanbestedingen voor schilderwerken werd afgezien ; besloten werd de schildering aan de betrokkenen zelf over te laten mits eenvormigheid in de uitvoering op te leggen. Zulks liet toe de kostprijs tot zijn strict minimum te beperken. Voor de uitslagen der aanbestedingen zie bijgaande tabel.

../.